ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్ప్రకాశితము—సంఖ్య—౨౨

శ్రీరస్తు.

కాళిందీకన్యాపరిణయము.

—। ద్వితీయభాగము ।—

అహోబలపండితప్రణీతము.

(పరిషత్పత్త్రికనుండి పునర్ముద్రితము)

కాకినాడ:
కాకినాడముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రింపఁబడి
ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్కార్యాలయమునఁ
బ్రకటింపఁబడినది.
1929.
వెల రు 0-8-0.

కాళిందీకన్యాపరిణయము.

ద్వితీయభాగపీఠిక.

ఈమహాప్రబంధమునకుఁ గర్త యగునహోబలపతి జన్మదేశాదు లగు సామాన్యవిషయములం గూర్చి ప్రథమభాగపీఠికలో ముచ్చటించితిని. ఇంక నిపు డిందుఁ గలవిశేషములను వివరించెదను. ఈభాగమున ౪-౫-౬ ఆశ్వాసములు గలవు. అందు నాల్గవయాశ్వాసమున నాముక్తమాల్యదాది కాంధ్రప్రబంధరత్నములందు వలెను గిరాతార్జునీయాది సంస్కృతకావ్యములందు వలెను ఋతువర్ణనము మంచిమంచి కల్పనలతోను గొప్పగొప్ప భావములతోను జేయంబడినది. చూడుఁడు :—

—। వసంతవర్ణనము ।—

సీ. నిఖిలాగమాంతనిర్నిద్రశోభ నొసంగు నిరుపమమహిమచే నెసఁగువాఁడు
శుకముఖద్విజరాజిచూపుల కింపైనఫలములు చేకూర్పఁగలుగువాఁడు
బలుజడిచే నైనయలజడి సహియించుమానుల మధురోక్తి మనుచువాఁడు
తెలిపువ్వునీటిచే దేవ యాత్ర ఘటించు మాధుకరశ్రేణి మంచువాఁడు
సాధుసుమనోనిరంతరసౌఖ్యవైక, మూలకారణ మైనట్టిమేలువాఁడు
మాధవుఁడువచ్చెనవ్వేళమధురలీల,వనరమాంగనయామోదమున మెలంగ.

సీ. పంజరగుహలలోపల నున్ని గైకొని శర్కర మెక్కెడు జంతువితతి
నతివృష్టి కోరిచి యశనంబుగానక గాసిల్లు మానిసంఘాతములను
సరసులలో నుండి జలవాసవృత్తిచే వర్గిల్లు వరహంసవారములను
నలరునీ రక్కడ నక్కడఁ ద్రావుచు వసియించుచేతనవ్రాతములను
సత్పరిగ్రహలాభంబు సంభవిల్ల, నురుతరామోద మందెడు నొూగితతుల
మన్నన యొనర్చెఁ దావచ్చిమాధవుండు,కామితార్థఁ బులవ్వారిగాఁగనిచ్చి.

ఇందలిశ్లేషవిశేష మెంతచక్కనిదో!

—। గ్రీష్మఋతువర్ణనము ।—

గీ. కూటిపేదతీకంబు గైకొనిరి మిగుల,నాతరముచేత బ్రతికెడునట్టివారు
ఖనన మొనరించితనుఘర్మ త్రగడపువారు,కూలిగలుగుటనవ్వేళగూఁటఁబడిరి.

క. కూటిరుచి పాన మొందెను, బొటిల్లెను నీళ్ల సుల్లు పవనంబునకున్
మేటి సురతములకూరిమి, గాటపుటుపగూహనములఁ గదలక నిలిచెన్. ౩౭

ఈ రెంటియందును స్వభావోక్తి చక్కఁగ వర్ణింపఁబడినది.

క. పడమటిసెక నుదుకఁగఁబడి, పిడికిటివస్త్రంబు లెల్ల బెట్టాఱంగాఁ
గుడికరమునందు నిలిపిరి, కడుఁబూతం బనుచు వానిఁ గర్మారంభుల్. ౪౪

ఇం దాచారసంప్రదాయము కలదు.

—। వర్షర్తువర్ణనము ।—

సీ. ఆహితాగ్నుల కెల్ల నాత్మవైశ్వానర రక్షయే కార్యసర్వస్వ మయ్యె
భోగికైనను రాత్రిభోజనం బెచ్చట నన్నమాత్రము కాని యబ్బదయ్యె
పారమంత్రోపాస్తిచతురుల కళనంబు వార్తగల్గుట గానివావి యయ్యెఁ
బ్రతిగృహంబున కేగి ప్రార్థింపఁ (బ్రార్థింప) శిఖియొకింతొసఁగినఁ జిత్రమయ్యె
జంబుగూడలకలుములు డంబుమిగిలెఁ, గతకసంపాదనంబులు ఘనతగాంచె
నన్నదాతకు నేనియు నతిథి కొకని, కైన నన్నంబు గలదను టరిదియయ్యె.

ఇది యాముక్తమాల్యదఛాయ—

"ఇల్లిల్లుఁ దిరుగ నొక్కింతబ్బు శిఖ; యబ్బెనే నింటిలోఁ బూరి యిడివిసరక
రాఁజదు; రాఁజిన రవులుకో ల్వాపాలఁ గాని కల్గదు; మఱి దానఁ గలిగె
నేని కూ డగుట మంద్రైనఁ బెన్బాగ సుఖభుక్తి సేకూర; దాభుక్తి కిడినఁ
బ్రాగ్భోక్తల కెతీఱు బహుజనాన్నము; దీఱ నారులకొదవుఁ బునఃప్రయత్న
మూఖ్యపటముఖ్యలయు మెన్న; రాలయాంగ
దారులయు మెన్న రంతిక; కారజనిక
పచన సాంధోగృహిణి రామిఁ బడుక మరుఁడు
పెసపెసని యార్చ నొగిలి రజ్జడిని గృహులు."

ఉ. కాలువలెల్ల బల్లదులకైవడిఁ గాంచె నదీలలామముల్
గెలియొనర్పఁగాఁ గడఁగెఁ గేవల మబ్ధి నతండు నీరమూ
ర్తాలయుఁడైనఁ దావికృతినందక యుండు వికారహేతువుల్
చాల తొలఁగిరన్ విక్రృతిసంగతిఁ గాంచునె ధీరచిత్తముల్. ౮౭

ఇందలి యర్థాంతరన్యాసము మహాకవికాళిదాసుని కుమారసంభవములోని
"వికారహేతౌ సతి విక్రియన్తే యేషాం న చేతాంసి త ఏవ ధీరాః" అను
శ్లోకమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

కవు లిట్టి మనోహరము లగుకల్పనలను భావములను బద్యభాగాదు
లను దత్తద్భావతత్పరులై యనుకరించుచున్నారు. దానిని వనమస్థలచే జేసిన
గ్రంథచౌర్య మనరాదు.

—। శరదృతువర్ణనము ।—

క. జీవన మంతయు లోకో,జ్జీవనమున కిడుచు గార్యసిద్ధి వడసి పై
కేవలపలితంబుగ దా,బోవదె ఘనపాళి యక్షపుంగవు దిశకున్. ౧౧

ఇందు భారతీయులకు బరమపురుషార్థసాధన మగు మహాప్రస్థానము
సూచితము-

—। హేమంతర్తువర్ణనము ।—

ఉ. తర్ములదాయ మేల్పనగ దాళక తర్ములనేచ మించుది
చ్చు న్మరియాద మీఱి వడిజొన్పగ దర్ములతోడ నార్తన
ఖ్యర్మ్యు భరించు కల్వలును గాఱియ జెందెను మిత్రవర్గము
తర్మ్యు నెఱుంగ దయ్యె నుచితస్థితి గాంచ జనుండు నేర్చునే. ౧౦౬

ఇందలి యర్థాంతరన్యాసము సర్వకాలములందును సర్వజనులకు నను
భవసిద్ధమైనది.

—। శిశిరర్తువర్ణనము । —

ఉ. శీతముచేత బాధపడు చి త్రజగంబు భరింపగా జగ
త్త్రాత దినేశు డీశ్వరత దాల్చును నంబరమధ్యసీము దా
జాతురినేగుమ న్నిటలచంచదచంచలదృష్టి కించిదు
న్నీతము చేసి గావలయు నెమ్మిఘటిల్ల హరించుశీతమున్. ౧౧౬

ఇందలిస్వభావ మెంతబాగుగనున్నదో! మఱియు నీభావము, "బ్రహ్మా
స్వరూప ముదయే, మధ్యాహ్నేతు మహేశ్వరమ్, సాయంకాలే సదా విష్ణుః
త్రిమూర్తిస్తు దివాకరః" అను శ్లోకభావమూలకము.

క. అప్పప్ప యేరికైనను, జెప్పంగాశక్యమాని శీతమహిమల్
నిప్పుల కప్పులకుం దా,దప్పక యన్యోన్యసదృశతను ఘటియించున్. ౧౨౦

చూచితిరా యతిశయోక్తి మహిమ!

(2) పంచమాశ్వాసమున- శ్రీకృష్ణుడు ధర్మరాజును వీడ్కొని యర్
జునునితో గలిసి యమునానదీతీరమునకు వేట కేగి యట దపమొనర్చు
చున్న కాళిందిం జూచి యామెను వనపురమునకు దీసికొనిపోయి విహా-

హము చేసికొనిరో యనుకథ సహృదయ హృదయాహ్లాదకములైన రసగంభీరకల్పనావిశేషముగల నూటయిరువది గద్యపద్యములతోఁ జక్కఁగ వర్ణింపఁబడినది. చిత్తగింపుఁడు.

ఇంద్రప్రస్థవర్ణనాసందర్భమున నీవిద్వత్కవి తనకుఁ బరిపూర్ణ ప్రజ్ఞగల యష్టభాషావిశేషము నెట్లు చూపెనో :

సీ. సర్వభాషావచస్సంపన్నిధానంబు సాధ్యసిద్ధవచోవిచారితంబు
శూరసేనాధారతారుచిమంతంబు వ్యత్యయకార్యోపపత్త్యనుగత
మనుస్మృతభవికలాపాయోగసిద్ధంబు శేషోపహతదృఢోల్లేఖితంబు
అన్యథాభావప్రహాణనిరూఢంబు సప్తాంగరూపప్రశస్తమహిమ
మైఁ విరాజిల్లు నష్టభాషావిశేష, సముదయస్ఫూర్తి హసియింపఁ జాలునట్టి
పురవరంబు హరిప్రస్థపుణ్యనామ, మచ్యుతానందముగఁ గాంచె నచ్యుతుండు.

ధర్మజునిభక్తిగౌరవము లెట్లు చిత్రించెనో చూడుఁడు-

గీ. జలజనయన యిహాముత్రఫలవితాన, మూలకారణ మని మదిఁ జాల నమ్మి
నీమపదభక్తి చేకొని నిలిచినాఁడ, నితరము నెఱుఁగఁగద యిట నీవె సాక్షి.

గీ. తమము హరియించి వస్తుతత్త్వంబుఁ దెలుప, నీవకా కన్యదేవత నేర్పుగనదు
దురితసంహారజగతి ఖద్యోతు మహిమ, మొనరు నేరీతిఁ దలఁపఖద్యోతమునకు.

ఈవిద్వత్కవి తన శాస్త్రీయజ్ఞానమును 17 వ పద్యమునఁ గాళిందీతీర కాంతారమును మీమాంసా తర్క వ్యాకరణ చ్ఛందో లంకార భరతశాస్త్రములతోను బ్రాకృత త్రిలింగభాషలతోను నుత్తమ కావ్యంబులతోను శ్లేషించి పోల్చి చూపెను. శ్రీకృష్ణుని వివాహసందర్భమును 73వ పద్యములో నాదబ్రహ్మమును నిరూపించెను.

"మంచిభోజనము" అను 140 పద్యమున హాస్యరసలవము.

"పగలు గావించు"నను 155 పద్యములో నప్పగింతలలోఁ బిల్లలు పెద్దలం దున్నగుణము గ్రహియింపవలయును గాని పెద్దలందు దోష మున్నను గ్రహింపరా దనునీతి చక్కఁగా బోధింపఁబడినది.

(8) ఇఁక షష్ఠాశ్వాసము.

ఇందుఁ గాళిందీకృష్ణుల సరససల్లాపములు వర్ణింపఁబడినవి. కాని నాగరకులకు వెగటుగల్గించు మోటువర్ణనము లెందును లేవు. ఇంతియే కాదు, కేవలశృంగారప్రధానము లగుపట్టులందుఁ గూడ నీవిద్వత్కవి యావిషయమును

దనశ్లేషమహిమచేఁ గావ్యములోను శాస్త్రములలోను నాగమములలోను సంస్కృతప్రాకృతాంధ్రభాషలలోను మూలప్రకృతి (అవిద్య)లోను బరబ్రహ్మములోను బోల్చి చదువరుల డెందములం దనాదిపరమసిద్ధాంతముల నాటును. వీనికిఁ బూర్వభాగమునందుఁగూడఁ జాల నుదాహరణములు గలవు.

41 వ "కామితమేమియుర్వా" అనుపద్యములో "సర్వత్ర జయ మన్విచ్ఛేత్పుత్రా దిచ్ఛేత్పరాజయ" మ్మను దాని భావము గలదు.

"హృదయగ్రంథి" యను 42 వ పద్యములో "భిద్యతే హృదయగ్రంథిః ఛిద్యన్తే సర్వసంశయాః, తస్మిన్ దృష్టే పరావరే" అను నుపనిషత్సారము నిమిడించెను.

"నేరుపుమీఱ" అను 49వ పద్యములో శృంగారరసము నలు వను సంప్రదాయము తెలియఁజేయఁబడినది.

56 క్రొమ్ముడి యుత్తమనిబంధము (కావ్యము)

60 కబరి యుత్తమ కావ్యముం బోలును.

గీ. ద్విత్వరహితంపుటాకృతిఁ దేజరిల్లి, ప్రాకృతాఖ్యాకభాషనాభాతిద్వి
రేఫవైఖరిగలిగి త్రిలింగదేశ, సూక్తియనఁ బొల్పుఁ గస్తూరిచుక్కబొట్టు. 67

ఇందుఁ గస్తురి చుక్కబొట్టు ప్రాకృతత్రిలింగభాషలవలె నున్నది.

70 చవుతిచందురుఁ జూచిన నీలాపనిందవచ్చును.

86 కార్యసాధనవిధానము మంచి దను నీతి బోధింపఁబడినది.

90 "వనిత యరగన్ను" అనుదానిలోఁ దపము (నిరంతరదీక్ష) బలిమిని గార్యసిద్ధిని గలిగించు నను నుత్తమసిద్ధాంతము.

97 "వాగ్భూషణంభూషణం" అనుదాని యభిప్రాయము.

113 లజ్జ నవిద్యతోఁ బోల్చి గురూపదేశమున నవిద్య నశించు నను మహాభావము స్ఫురింపఁజేసెను.

124 "సాంజనాతి"—ఇందుశబ్దచిత్ర మయిన యమకము.

138 "బ్రహ్మ మనవొప్పు"—అద్వైతసిద్ధాంతము. చూచితిరా శ్లేషమహిమ! అతిశృంగారములోనుండి మహావేదాంతమునకుఁ గొనిపోయినది.

145 "గరితబింబోష్ఠి"—ఇందుఁ గల్పనావిశేషము.

151 "మృదుపదమై"—282 "సుప్రసాదత"- ఇందు రసావహమైనచో దోషము గూడ గుణమగు ననుకవిభావము తోఁచుచున్నది.

168, 236 గగనకుసుమము-అప్రసిద్ధ మని తార్కికుల సంప్రదాయము.

174 "పయోధరమండలము" అను శ్లేషరూపక మహిమచే వర్షాకాలము ప్రత్యక్ష మగుచున్నది.

176 త్రివేణీస్నానమున ననంతసౌఖ్యముకలుగు నను పౌరాణిక భావము.

188 తపముచే నణిమాదిసిద్ధులు గలుగును.

191 ఆత్మస్వరూపమును బైలుపఱుచువిధాన మతినిపుణముగా నిరూపింపఁబడెను.

197 గురుశుశ్రూష పరమసుఖంబు.

202 రూపకమహిమ యిందుఁ గలదు.

228 ఈగద్యమునందు (అహిభయము) స్వపక్షభయము గలరాజురాజ్యము క్షీణించు నని చూపఁబడినది.

229 బ్రహ్మతత్త్వము.

230 భగవంతుఁడు సర్వద్రష్ట.

241 భగవంతునిదర్శనమైనపుడు సర్వహృదయగ్రంథులు వీడిపోవును.

270 ఈగద్యము ప్రథమాశ్వాసములోని "వెండియుజగజ్జన్మాది" అను పెద్దగద్యమువంటిది. ఒకవిశేషము—అం దర్థాలంకారములే గలవు. ఇందుఁ గొన్ని శబ్దాలంకారములును గలవు, కుండలిబంధము, నాగపద్మబంధము, మాలికా బంధము నిట్లు "నానాలంకారలీలామూలాస్పదంబై తనరు."

మొత్తముమీఁద నీమహాప్రబంధమున శృంగారరసము ప్రధానము. మిగిలినవి యంగములుగా నక్కడక్కడ నౌచిత్యానుసారముగా నిరూపింపఁబడినవి. కదళీపాకము ప్రాయికము. అక్కడక్కడ నారికేళపాకము గూడఁ గలదు. శైలి లక్షణలక్షితము. గుణాలంకారము లత్యంతమనోహరములు. రీతివృత్తులు రసానుగుణంబులు. భావంబు లతిగంభీరంబులు. అనర్గళ మగుకవితాధార. దానికిం బదిరెట్లు వేదవేదాంతసంస్కృతప్రాకృతాంధ్ర వ్యాకరణతర్కమీమాంసాలంకారాది సకలశాస్త్రసర్వతోముఖపాండిత్యమహిమ. దానికి నూఱురెట్లు శ్లేషచమత్కారము. విద్వత్కవి రచించిన యీమహాకావ్యమునందలి భావములు సుబోధము లగుటకు విపుల మగువ్యాఖ్యాన మపేక్షణీయము. ఘనయాంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారు తగినయత్న మొనరించి వ్యాఖ్యానము చేయించి ప్రకటింపఁ గడంగుదురు గాక! మూలమూలల నున్నయట్టి

మహాగ్రంథములను సంపాదించి ప్రకటించి కవులకీర్తులను జిరస్థాయులుగాఁ జేయుచున్న యీపరిషత్తువారికి జగత్కారణం బైన శివకేశవాది నామములచే భావింపఁబడు పరబ్రహ్మము దీర్ఘాయురారోగ్యైశ్వర్యజ్ఞానసంపదభివృద్ధులను జగదుపకారకృత్యనిరంతరదీక్షాదక్షతల నిచ్చుఁగాక !

గీ. చిలుకపలుకులు చెవులకుఁ జెలువుగొలుపు
నట్లు దక్షిణావాక్యము లాత్మతృప్తి
నందఁజేసెడు నీకు నారాయణాత్మ
ముదముగన లోకబుధులు ప్రమోదమూప !

ప్రమోదదక్షిణాయనము,
పిఠాపురము,

శ్రీపాద పాపయ్యశాస్త్రి,
శ్రీసూర్యరాయాంధ్రనిఘంటుకార్యస్థాన
పండితుఁడు.

కాళిందీకన్యాపరిణయము.

ద్వితీయభాగము.

— వి ష య సూ చి క — పుటలు.

శ్రీరస్తు.

కాళిందీకన్యాపరిణయము.

ద్వితీయభాగము.

— చతుర్థాశ్వాసము —

క. శ్రీమద్భార్గవరామవి,రామకరస్త్రామధామ రమ్యభుజబలో
ద్దామాభిరామ నుతసు,త్రామా సాకేతధామ దశరథరామా. ౧

వ. మహాత్మా దివ్యచిత్తంబున నవధరింపుము. ౨

—॥ వసంతర్తువర్ణనము ॥—

క. అంతట విమలక్షీరత, సంతతసుమనఃకదంబసంజీవనతం
బొంతై సురభికి మిక్కిలి, వింతై *యేతెంచె సురభి విరహులు †బెగడన్.

గీ. ఉదయరాగచ్ఛదంబు లై నూనికొనఁగఁ, దలఁచి వనలక్ష్మి జీర్ణచ్ఛదంబు విడిచె
మాధవుని రాక కని వృక్షమండలంబు, దాల్పఁగను బట్టజీర్ణచ్ఛదంబు‡ రాలె.

సీ. నిఖిలాగమాంతనిర్నిద్రశోభ నొసంగు నిరుపమమహిమచే §నెసఁగువాఁడు
శుకముఖద్విజరాజిచూపుల కింపైనఫలములు చేకూర్పఁ గలుగువాఁడు
బలుజడిచే నైనయులజడి సహియించు మానుల మధురోక్తి మనుచువాఁడు
తెలిపువ్వునీటిచే దేవయాత్ర ఘటించు మాధుకరశ్రేణి మంచువాఁడు
సాధుసుమనోనిరంతరసౌమ్యవైశ,మూలకారణ మైనట్టి మేలువాఁడు
మాధవుఁడు వచ్చె నవ్వేళ మధురలీల, వనరమాంగనయామోదమును బొలంగ

సీ. తనరు దక్షిణజగత్ప్రాణున కేవేళఁ జెడనిమాంద్యగుణంబు సేయుకతన
నతిరక్తపల్లవప్రతతి వర్ధిలఁజేయు నభ్యుదయంబుచే నడరుకతన
నఖిలనిమ్నాగుల నాయాసపడఁజేయు నీలదేహుల కుక్తి నేర్పుకతన
సురుచిరాకృతి జాతిసుమనోవిలాసంబు గాదవను నాడిగట్టుకొన్నకతన
నప్రసాదత కాటక ట్టైనకతన, నధికసాంద్రరజోవ్యాప్తి నందుకతనఁ
గలుగునయశోవితానంబుఁ గణిగనుచు, నలుచరియించు నామునివాళిగొనుచు.

చ. అలరులచే జగద్విజయ మందె మరుం డన యుక్తి భూషణం
గలుగును లక్ష్యమన్న నది గాదు జగజ్జయసాధనంబు లై
పొలఁగెడు చాపబాణములు మేలుగ నిర్మితి చేసి మాధవుం
డల మరు నంగహీను విజయాన్వితుఁ జేయు నటంగ లక్ష్యమా. ౭

---

* యేతెంచె-రా. † బెగడక-రా. ‡ రాలె. § నెగడువాఁడు, [illegible]

మ. ధరఁ బాదంబులు నాటి మ్రాన్పడుచు వంధ్యత్వంబు వోఁగోరి య
త్తరురాజుల్ గడు మాధవుం గొలువఁగాఁ దద్వాంఛ్యతోత్పాదన
స్ఫురణోద్యత్ప్రసవాభిరామఫలసంభూతుల్ ఘటింపించు త
చ్చిర(ర)దత్తారుణమాత్రితాయత లవం గాసంగనయ్యోన్నసల్. ౮.

క. ఫలగర్భిత గాను లతికా, కలకంఠులకుసుమగుచ్ఛకుచవక్షోజం
బుల మిగుల నొప్పు గైకొను, నలికోచిత్యామచూచుకాంచితరోచుల్. ౯

గీ. కుంబురసముసుమనః కదంబకంబు, కాలగతి(?)మపురకాంతలఁజాలఁగూడెఁ
దత్సమూయాతమైనపాతకముకతన, విరిసెఁ గాఁబోలు నన నద్ది విరియుచుండెఁ.

చ. అరయఁగఁ బుష్పవత్యభిధ నంటి రజోవతు లన్న పేరిచేఁ
బరఁగులతాలతాంగులయుభంగురసంగతిఁ బొంగి సమ్మద
స్ఫురితనినాదము ల్గొనుట చోద్యమె మత్తమధువ్రతాళికిం
గర మురవైన యవ్వ్రజినకాళిమ మేనున నంట నభ్రమే. ౧౧

క. గిబికపడి కొనలు సాఁగక, యొఱలులతాంగనలఁ బెనిచి యొప్పఁగఁ బుష్పం
బఱఁ బుష్పమొగ్గగుబ్బలు, వఱల ఫలం బెనంగఁజేసె వలపుఋతు వౌగెఁ.

క. మాధవవిభవముఁ దెల్పుచు, సాధుకవిప్రీతి యొసఁగు సర్వాగముల్
మాధవవిభవముఁ దెల్పుచు, సాధుకవిప్రీతిదములు సర్వాగముల్. ౧౩

క. ముసు వృద్ధికి ఘనులొసఁగిన, ఘనఋణ మొగిఁ దీర్పఁ దరులుకప్రసుమపుటం
బునఁ బొదిగి ఋణముఁ దీర్చెను, గనదళిదంభంబు దాల్చుఘనదూతలకుఁ.

గీ. బంధురము లైనయులవనస్పతుల కెల్ల, సౌమనస్యంబు విఘటిల్ల భూమిజాత
భావమాకులపాటొదఁబరఁగు*మర్య, కంబునానటమధువ్రజంబుమిగిలె

చ. వరవనమాలికాకలితవాసన లూనుచు మాధవీమనో
హరరుచి కాస్పదం బగుచు నాత్తమహాగముఁడై కుజాతివి
స్ఫురణము మాన వర్తిలుచు భూరికవిప్రజమాననీయుఁడై
పరఁగెను మాధవుం డపుడు భవ్యఘనాకృతి మాధవాకృతిఁ. ౧౬

గీ. తోగుల ధరించి యరిచక్రయుక్తి మించి, భోగిసంసేవితాకృతిస్ఫూర్తిఁగాంచి
మాధవుఁడుమాధవుఁడగుమదిఁ దలంచు, నలయపాంసులకాగుణం బరుదుగాని

సీ. కంజరగుహాలలోపల నున్నఁ గైకొని శర్కర మెక్కెడుజంతువితతి
పరివృష్టిఁ గోరెడి యుశనంబు గానక గాసిల్లు హానిసంఘాతములను
సరసులలో నుండి జలవాసవృత్తిచే వర్తిల్లు వరహంసవారములను
నలయని రక్షించనక్కడఁ బ్రావృషు వనీయించు చేతనవ్రాతములను

సత్పరిగ్రహాలాభంబు సంభవిల్ల, సుకృతరామోద మందెను యోగితతుల
మన్ననయొనర్చెఁ దావచ్చి మాధవుండు, కామితార్థంబు లెవ్వారికాఁగనిచ్చి.

గీ. దీర్ఘవిశ్రుతశబ్దవృత్తిప్రకాశ, మాశ్రితానందితమాధుర్య మధికతప్ర
సాదమై యొప్పెన పుంవసంతఋతువు, మహితకావ్యప్రకాశకృత్సమయమోలె.

క. పల్లవపేశలశయ్యా, వేల్లత్క్రీడలకుఁ దనసి విమలధ్వనులం
బెల్లెసయుచుఁ బుంస్కోకిల, తల్లజములు వసంతవేళఁ దనరెన్ మిగులన్. ౧౦

చ. తెలిపువునీటివర్షము లుదీర్ణములై యొనరంగ వస్రేఁన్
మలయఁగఁజొచ్చెఁ బుష్పితకుమారము లెల్లెసల న్నిరంతరా
కలనవహించి దట్టముగ కానఁగనయ్యెను యోగదూరతం
గలఁగెను దంపతిప్రతతి గాంచుము హాత్మపుఁ బాన్పు గొప్పలున్. ౧౧

సీ. ఉవిదపుక్కిట సుర యుమిసిన నొక్కఁ డతకుప్ర పాదాబ్జఘాతమున నొకటి
చెట్టు, వేఱొక్కటి తిట్టుమ వ్రాసిన నామోదసంపద నంది వెలయ
ముద్దుల నగవుల మురిపెంపుఁ బాటనుఁ గౌఁగిలింతలఁ బ్రేమఁ గనుఁగొనుటల
నసుగుట నూర్పుట హస్తసంస్పర్శనఁ గొన్నమహీజముల్ చెన్నుగొనియె
నవనియందు నచేతనతామహీజ, గవినప్రాకు నిక్కామినీకుటీకగార
వావమానంబులొకటిగా నరసిచూడ, లలనచెంత యశోకావింత యతివపొంత.

గీ. చెలువుమీఱినయత్వేళఁ జిత్రముగను, నిమ్మి గైకొని మెలఁగెను నిమ్మకొదలు
నెపుడుఁ బాయని నైజాత్యమిరవుగొన్న, యట్టినయ్యది సాజాత్య మాశ్రయించె.

సీ. అరసానుభూతుల నరసానుభూతులై మెలఁగుచుండఁగఁ జేయు మేలుశక్తి
లేఁగొమ్మపొంకులు లేకయుండెడు వానిఁ దద్వృత్తనందింపఁ దనరునేర్పు
బ్రతివానసలేక బడలుచుండెడు వానిఁ బ్రతివాప్తినలరించు ప్రబలమహిమ
పల్లు లింపులు మీఱఁ బలుకనేరని వానిఁ బలుకదిద్దినయట్టి పాటవంబుఁ
గలిగినవయోగిజనములఁ గనుము దమున, ననయఁ జేయువసంతయోగీంద్రుఁ గన్న
యోగరహితజనంబులయుల్లములను, బెల్లు వత్తిల్లకుండునె పల్లటములు.

క. సురభీరయమార్గచరా, స్థిరమాశన సమ్మదస్రుతే ర్భవతి కుహూ
పరిహార్తా నే త్యేవం, పరవాక్కుల నవిరళముగఁ బలుకుం బికముల్.(?) ౧౨

ఉ. పంకజకోశపుష్పపుటభాసిమిళిందకలాపవాసనై
యంకురసూచికావినిహతాహితమండలజీవితంబునై
శంకిలఁజేయు వాధరతశాస్త్రము నామని దానిఁజూడఁగా
నంకురమూను మోదభర మవ్వనిరీక్షణఁ గల్గ నేర్చునే. ౧౩

— గ్రీష్మఋతువర్ణనము —

క. అంతట వేసవి దోఁచెఁ ద, రంతమహోష్మానుగతనిరంతరమిథ్యే
దంతాభ్యర్హితమతదృ, ష్టాంతమరీచీనిమీలితాశాంతంబై. ౨౮

క. వరసుమనోజీవిత మగు, సురభిం బెంపంగ భువనశోషకతిగ్మా
కరసనుజుఁడు వడిగఁ దదా, కరవిపినంబులనుమిగులఁ గాఁక దహించెన్. ౨౯

క. ఆమొద దక్షిణదిగ్భవ, వాయుపదత్రయికి నెన్న వరుణాలయది
గ్వాయువు సపాదసప్త, ధ్యాయయనం దగు నటంచు నడరు న్మదువుల్.

మ. ప్రతికూలుం డగుచంద్రుఁ గూడి విరహివ్రాతంబు నేఁచంగనో
యతిగాఢచ్ఛదశాఖశాఖల వనుల ధ్వాంతారాతి డాపంగనో
యతిశోషోగ్రత వర్వసంతు వయిఁ దా నందెం జుమీ నాఁ బదా
హతి దూరోష్మత లోకశాంధవునియం దాహూఢమై వర్తిలెన్. ౩౦

మ. నతవాహంబులు మచ్చరం బొదవఁగా సప్తాశ్వము న్వేట న
ప్రతిమం బౌ రథమూాన వంతిడఁగ నా భావంబుచే శీఘ్రపుం
గతి నయ్యాశ్వము గాంచలేమి జడిమం గాంచెం బ్రయాణంబు భా
వతికిన్ నా దివసంబు లాతురము లై పాటిల్లె నవ్వేసవిన్. ౩౧

సీ. నాదగు దాహగుణంబు కారణగుణప్రాప్తంబుగా జగత్ప్రాణువాహ
నశక్తిసంపత్తికి సంశయింపఁ బనేమి నీమఁ డొక్కఁడు గంధనిలయగోత్ర
మందితద్ధర్మంబుఁ జెంది స్వధర్మంబు విడిచిన నేఁ బోవ విడుతు నెట్లు
జడత నైకొనుట నే జలముతో మైత్రికిఁ జొరఁజెచ్చు హారియింతు శరధిఁ జొచ్చి
యనుచుఁ బశ్చిమజలనిధియందు మెలఁగు, భీకరాటోపబడబాగ్ని వెడలె ననఁగ
నఖిలజనములు భీతి నిట్టట్టు గాఁగఁ, బట్టుచాలక వడముటి వెట్టె దోఁచె. ౩౨

క. పుడమి విచెయంగఁ గొలుకుల, తడి కొలఁకులతములతోడఁ దరలఁగ జంతుల్
కడు బడలి నీళ్లగాళ్లం, బడి గొంతులు నసుపు మ్రాద్రు(?)పడమరసాగెన్. ౩౩

సీ. బలిసెను బహుదూరపదవి ప్రపలతోడ భూరినిరి న్యధ్యపులినవితతి
కొండపాగెను మార్గగేహితకూపంబు లమితపాంథాళికంఠములతోడ
దీర్ఘత నైకొన దినములు మతిమతి యతిపృథజలరజ్జుతతులతోడ
మించెను మిత్రోపలాంచదగ్నిశిఖాళి చటులదవానలచ్ఛటలతోడ
వంతకాష్ఠప్రదాతకు సాధుకర్మ, శీలునకు నీళ్ల వలవలు సేయవలసె
పతులవకువృద్ధి గలిగిన ఋట్టినాని, కైన నర్ధాంబు వబ్బుట యరిదియయ్యె.

గీ. కూటిపేదటికంబు గైకొనిరి మిగుల, నాతురము చేత బ్రతికినట్టివారు
ఖననమొనరించితనుయాత్ర గడుపువారు, కూలిగలుగుటనవ్వేళ గూటఁబడిరి

గీ. తల్లి *పదమునందు ధార్మికమనముల, (సుకవి)కవితయందు సొబగుమిగులు
గుబ్బలాంధ్ర పీనకుచమధ్యసీమల, నిలుచు శైత్య మనుచు నిలుచు బుద్ధి.

క. కూటివిధి పానముం దెను, బాటిల్లెను నీళ్ళకుళ్ళు పవనంబునకున్
మేటిసురతములకూరిమి, గాటపుటుక్కూహానములఁ గదలక నిలిచెన్. ౩౭

గీ. చూడకయుఁ జూచికొన్నింటిపీకనాకి, యుదసియొకకొన్నికూపంబులాఁగికొను
చుఁ, బురుషులింతులు వేర్వేఱ బురదనీరు, కడవవలితిగఁ గైకొనికడుబడలిరి.

క. హరఘాతోద్ధతవహ్నియొ, తిరుగం గ్రాఁచుగఁ దలఁచి దీపించె నటం
చురవడి వెట్టకు వెఱచుచు, మరుఁ డురుకుచశిశిరదుర్గమధ్యముఁ జేరెన్.

క. బలుబీటలవెంబడిఁ జనఁ, గల (జల)జంతువులు మొనటఁగల పదనంబుల్
జెలువబలుగుబ్బ చలువల, నెలవుగఁ గైకొను మగండు నేర్పున బ్రతికెన్.

సీ. ఇనుఁడు దాక్షిణ్యంబు వినసి ముల్లోకభాంధవుఁడనఁదగి యుద్ధతకరత్వ
మెచ్చుపుగఁ దనకు జీవనసిద్ధి గావిరఁ దమలోనిజాతుసంతతులకోడ
ముదము గైకొన నదీనదము లంతటఁ గాలగతిచేత నత్యుగ్రకరతఁ బూని
యతఁడు దాక్షిణ్యంబు గతముగా దినదినంబును నాత్మదత్తజీవనము నెల్ల
గాఁకఁ గైకొన జంతులాఁకటికి లేక, మలమలనుమాఁడఁ బన్నతగలయుఁగ్రమ్మ
నదయుల్లంఘనము సేయునదితఁడంక, భావ మొదవంగ నెంతయు బయటఁబడియె.

క. పట్టపగ లెనకుభానుఁడు, శెట్టగు కాఁకల జగంబు బెదరింపఁ బాయం
దట్టిమొడఁ గాన సెకక, న్దట్టపుజగి మొఱపెనసెనుతలఁ బువుఁ ముంచెన్. ౪౨

గీ. పవలధఃకృతకేధభావప్రచండ, ఘటనకటువృత్తి దీక్షతాచటుల మగుచు
దివ్యతేజోగుణంబున దీప్తిగాంచి, సుఃవిశ్వతిరీతిఁగనవయ్యెఁ జూవరులకు.

క. పడమటిసెక మదుకఁగఁబడు, పిడికిటివస్త్రంబు తల్లబెట్టాటంగాఁ
గుడికరమునందు నిలిపి, కను బూతం బరుచు వానిఁ గర్మాయాస్యల్. ౪౪

గీ. చిత్రచిత్రరుదివ్యాప్తిఁ జెంది యరస, భావనిత్యాస్పదంబని పలుకఁ దగుచు
భీకరనిదాఘసమయంబు పెంపుగొనియె, జరమకావ్యంబుగొన్న సౌష్ఠవముగాంచి

క. పంకరుహాజాండభాండము, పంకజహితదీప్తకాంతి పటువహ్నిశిఖా
శాంకమలి గ్రాఁగుచటివి, రంకుశధూమంబనం బరాగము పొదవెన్. ౪౬

---

*పదమునన్ను. పా.

గీ. భూరిరవిరోచిఁ గాలెడు పుడమి వడఁద, పెనముపైఁబొడు వెన్నెలపేరి యట్టు
మాటిమాటికి నటుఁ గటముఁ జియుమటి యుఁబొట్టునిండఁ జేరె తేర్పు నుఁగుఁడుటుము

చ. ఖరకరదుర్నృశప్తదృఢకంజదవాంశపుంజాశరాంబువం
గరము మెఱంగి క్రాఁగుచును గాంతవిభావృకముఁ జకోరముల్
కరఁగు(గుఁగా)కుఁగాఁ ఘుల బావముచేసెను నోరు పొక్కఁగాఁ
బర మధురక్షిమై మిగులఁ బాటిదప్పికి వేసి వాసియే ౪౭

గీ అతులమాధుర్యమునఁ గలంకనుచు మవిబుధ, సుమదుఁబెన్న జగతిఁ బ్రశస్తిగాంచు
నక్షశాభ్రృగుదంచద్గవాన్నృకంబు, గోలిసుఖమొందెఁ జాలఁ జకోరసు*కవి ౪౮

కం. చిమ్మనరి పగటికాఁకల, నెచ్చరఁ జక్కనలు సుఖకరించె నగాఁకల్
హెచ్చెను వెన్నల వానికి, మచ్చికఁ జవరాంశ్రుఁ జేలిం†మఘు గుదఁ బకటన్

చ. తొలఁగ హిమాంశుమజాగుదిశోయుగుచూ ప్రకరప్రశప్తరా
మెలఁగెకు చంద్రకాంతముల మీఁదటఁ బర్వ ఘటచ్ఛటార్భటీ
మిళిగపుటావ్రులల్ దిశల మించెను బిన్నట రాలు మెత్తనై
నిలిచె ద్రవంబు జాలు బలునిగ్రహముల్ గలిగెఁ గ్రముంబున. ౫౧

గీ. చంద్రుఁడమ్యోమదయనుండు చక్రవాక, దంపతుల కెల్ల నవ్వేళఁ దపనుఁడయ్యెఁ
జందమామ యుఁదలఁపనీ చందమునరె, యోగతదభావహేతువులూహితముగ.

కం. భోగులకు రాత్రివేళల, బాగుగ రుచియించె మధురపానకరసముల్
బాగై రుచించె నంతకు, బాగా నిజనతులమోవి పానకరసముల్. ౫౩

ఉ. వేసవిరాత్రులందు నరవి దరిపూవుల వారి నిగ్రహో
ల్లాసముఁ జేసి ప్రోషితవిలాసినధూ ‡రుదితోత్థబాష్పముల్
గాసిగ వీమపట్టి బలుకాఁకల వారుణదేశవాయువుల్
భాసిలఁ జేయఁజాలెఁ దవపారముఁ బోదిశతిగ్మ వాతముల్. ౫౪

కం. వ్యాకోచ మల్లికాకుసు, మాకృతులవ్వేళఁ గాననమ్యోమఁ జంద్రా
లోకపటలీక మరుదు, వ్యాకీర్ణోద్దీర్ణ వరిమళా చితమహిమన్. ౫౫

—♦ వర్షఋతువర్ణనము ♦—

గీ. అమితభూతాపవిని వారణాశ్రయంబు, భువననస్యాఘుసంతతనూత్నబీజ
మూర్తచాతకసంజీవనామనంబు, నంతఁ గృష్ణాభ్రము ప్రకాశ మధిగమించె.

కం. తనబలు జీవనధనములు, గొని జగములనేఁచు గ్రీష్మఘోరాసురునిం
దునుమాడ నెత్తె వరుణుఁడు, ధను వన నవరాళి నింద్రధను వుదయించెన్.

---

*కవిశబ్దము పక్షిపర్యాయముగా వాడుచున్నాఁడు †మరదలి యను చుట్టమా. ‡ దపాపకాష్ప. మా

సీ. చంచలారోచిర్వైశ్వానరశిఖ లొప్పఁ జిత్రధనుర్లతాస్ఫీతు లెనయ
మేదురగర్జానినాదంబు లెసఁగంగఁ గరకామహోపలగతులు మిగుల
నాశుగోద్ధతవృష్టు లవిరళంబులుగాఁగ వాఁగోపకృత్పతాపార్చు లడర
వాహిను లెంతేని వడి మించి నిగుడంగ వళిసఘోరాస్త్రవిహార మొనయ
వలమయూరాదికవివరు లతిముదమున, ఘనతరస్తుతులొనరింపఁగా ఘనకంబు
అఖిలసంతాపకారి గ్రీష్మాపకారి, కడక మాయించె సర్వోపకారి యగుచు.

క. *వార్షికమహాభ్రకటలా, కర్షణపటుమంత్రవిద్య ఖరఖరఖరతా
ధర్షణకారణ మగులే, ఖర్షభదిగ్వాయు వపుడు కడు దీపించెన్. ౫౯

చ. పడమటిగాలి దా జగముప్రాణము నగ్రకయుంతు గాంచునే
వెడఁ గగులోకబాంధవత వేదనసేయు నటంచు రోయుచుం
గడు నల(రె)గా బలారిదెసగాడ్పు వదాన్యఘనుండు దోఁచఁగా
నడువ జగంబుప్రాణ మనునామము లోకములో విరాజిలెన్. ౬౦

క. జలధిం జలుకంబునఁ గొను, బలు సర్పరి కుంభయోనిఁ బ్రార్థింపుచుఁ ద
జ్జలముఁ గొను †సర్పు గన నన, జలదంబులు జనుసతోడఁ జాయకు నడచెన్

గీ. పగలు రేయి దివాకరుఁ బద్ధవైరిఁ, బొడివి పిత్తింపఁ గను విరహిదళనంబ
నేమమునఁ జేయఁబూనుచు నగడమింట, విపులతరమైన(యూకృష్ణ)విషధరంబు

క. ధారాధరగళనురురస, ధారానిర్ఝరమునంకుఁ దత్రేష్జలకుఁగా
దూరించెను సమవిమమా, కారజ్ఞానములు రూపకం బొక్కటిగాన్. ౬౩

క. స్థలజలభేదము మానఁగ, జలదము వర్షం బహర్నిశంబు ఘటించెన్
విలసల్లక్షణవృత్తికి, బలుశాబ్దికు లాత్మవృత్తి ప్రతిసేయంగన్. ౬౪

ఉ. అందముగాంచు నట్టిదవరాండ్రు బెండిలియాడుచో మదిం
జెందు కలంకతో వడిగఁ జేరు స్రవంతివధూటుల న్నిజా
మందతరంగహస్తముల మంచి నెదుర్కొని కౌఁగిలింపుచుం
డాదములోని యక్కలఁక దీర్చు దక్షిణవార్ధి నిత్యమున్. ౬౫

సీ. ఆహితాగ్నుల కెల్ల నాత్మవైశ్వానరరక్షయే కార్యసర్వస్వ మయ్యె
భోగిక్షైసను రాత్రి భోజనం బెచ్చట నన్నమాత్రముకాని యబ్బదయ్యె
పౌరమంత్రోపాస్తిచతురుల కెకసంబు వార్తగల్గుట గాని వావియయ్యెఁ
బ్రతిగృహంబున కేగి ప్రార్థింక(బ్రార్థింప)శిఖ రొంకింతొసఁగిసఁ జిత్రమయ్యె

* వర్షక—మూ. † కొర్పుగజశన—మూ.

జంబుగూడలకలుములు దంబుమిగిలెఁ, గలకసంపాదనంబులు ఘనతగాంచె
నన్నదాతకు ననియు నతిథికోకనిఁ, గైన నన్నంబు గలదను టరిది యయ్యె.

మ. చటులోద్యద్ఘనగర్జితధ్వనులు చంచచ్చాంచలారోచు లు
ద్భటవృత్తిం ఘటియిల్ల భీతి మదిఁ గోఁకం భీరురంభోరువుల్
వటుమానంబులు మాని తమ్ము బలుకుబ్బల్ గాఢసంఘర్షఁ జ
క్కటనాసట్లుగఁ గౌఁగిలింప రమణుల్ ప్రాపింతు రానందమున్. ౧౯

సీ. భూప్రజానంతాపభూరిదైన్యావరజ్వాలతోఁ దావాగ్నికీల యడఁగె
నూర్జితమేదురగర్జితార్భటులతోఁ గందళీసంపదల్ గ్రమ్మకొనియె
నవిరళశరాసాంకురారూఢరుచులతోఁ గోక్షీరకుచులు పొంగులువహించెఁ
గర్షకపాదజాఘండమోదంబుతోఁ గానరామోదంబు వాసిగాంచె
జాతికుసుమ(జ)పరిమళభాతి కేకి, జాతికేకారవంబుతోఁ జాలనగెఁ
జాతకవ్రాతమదతిమిరములతోడఁ, గలయ దిక్కులఁ గటికచీఁకటులు బలిసె.

గీ. దినదినంబును శుచికాన్తతేజ మిచ్చి, మగుడఁగైకొన రోఁతనిమానసేమొ
తరణికిరణంబులన్నియుఁ బరఁగనేమొ, ఘనములగుచును గాకున్న నినునిగనరె

చ జలధిమథింపఁగాఁ బొడమెఁ జంద్రమయం బగు సుర్వముద్ద దా
బలుఘనమండలంబు వడిఁబర్వఁగఁ జేయు మహాంబుధారలోఁ
గలియుచు నీరమయ్యె నని గట్టిగఁదోఁచెను బుద్ధికానిచో
జలదహావైరి సత్తిఁ బ్రజల్ గనరేల సుధాకప్పు డేనియున్. ౨౦

క. నిష్టసులలోన నాదిమ, నిర్జరుఁ డగునీటిచూలి నిరతస్ఫురితా
త్మార్జితసృష్టి న(ని)ర్జర, తార్జితదుష్టి ర్తియయ్యె నని ప్రజ నుదువున్. ౨౧

గీ. ఆటవెలఁది యనఁగ నమరెను దద్వృష్టి, యురుపయోధరత్వమిరవుగానుచు
శ్యామభావ మొదవ నంతతమన్మథ, వికృతిమహిమ కెల్ల వితనంగ. ౨౨

గీ. ఉరుతరంబగువృష్టిసూర్యోదయాస్త
మయము లెంతేనినందిగ్ధమయిన యపుడు
సోమపుంశకగ్నిఁ బ్రణయించుచోట నాదవు
ననమయూయత్తసృష్టితియహారహంబు. ౨౩

గీ. అఖిల మమ్మతు మగునట్టు లాచరించి, ముప్పాలంగు విలాసంబుమంచికాన
యద్వితీయతఁగైకొని యభ్రపటల, మాదిమబ్రహ్మ మన విస్మయంబొసంగె.

క. భూరిప్రసాదమధురిమ, ధారాగుణ(ము)ల నంతతస్ఫురదోజ
స్సారముల నభ్రమండలి, గారించు న్ననవరతప్రకారపుఁ గవికిన్. ౭౫

ఉ. జీవనమున్ హరించి యును, జెల్వివిఁ బాపియు, జన్యకోటికిం
గేవలహానిఁ జేసియును, గేరు నిరుం డరుగన్ ఘనుం డా
జీవనవృద్ధి గైకొనుచుఁ జెల్వివిఁ గూడను జన్యసంతతుల్
ఠీవి వహింప రాజు నటిష్ఠతఁ గాంచె నదీవిలాసినుల్. ౭౬

గీ. నటఘనాఘనమండలి ప్రసరదసమ
వర్షధారానిరస్తసంజ్వరత గాంచఁ
జాతకా(ము)త్తగ్గుణముఁ జెందు జగమునందు
విమలభావంబు గైకొను విస్ఫుటముగ. ౭౭

క. నవరసబంధుర మేనియు, నవిరళకస్తూరికటుకవాన్విత మయ్యెన్
*అవగతరసావకర్షం, బవునే యుశ్స్పృష్టరసనుహత్త్వంబు మిగుల్. ౭౮

క. ఘనమండలి యత్యున్నతి, గనుఁ†దొల్తం బిదపఁ గరకకలితకుసుమజా
లనవజలసేకములఁ దా, మొనయుం పుడమి నీలకంఠముద మొనరించున్. ౭౯

చ. సరసఘనాసమంగమున నంతతతాపము మాని భూమి దు
ర్భరతరపంకమగ్నతనుఁ బాల్పడి మొం బొరింప నద్ది యే
కరము నిదానమా జగదఖండసుఖంబున కాదిమూలమై
పరఁగు నపారసాధుఫలభారసమృద్ధిఁ జిత్రమెంతయున్. ౮౦

చ. కడమటి వెట్టచేఁ గను కథంగురవేదన గాంచఁ జూచి తాఁ
జికిము(పా)కుమై నిమురఁ జెందక నందకపాణి యవ్వ డా
కము సెకపే రవంగఁ దవకాన్ని సుఖంపఁగ రెండుకన్నులున్
బవలిఁ దీటి చెయ్యెగొన వారిధిఁ గూర్చు ఫణీంద్రకయ్యకై. ౮౧

క. ఉరుగర్జిత వాద్యధ్వని, సురుచిరకేకానినాదసుధ(గీ)తంబుం
దరుణమయూరీనృత్యము, వరఁగ న్నాట్యంబు మిగుల భాసిలుచుండున్. ౮౨

గీ. ఘనతగర్జైజగ ద్రథకత జనత్వ
మూర్ధ్ని తేఘటిల్లెఁ గావున నచట భత్వ
ముత్వపరమార్థముచితమన్న యొఱపుమీఱఁ
బొదలివర్షాభువులు చాల రొదలు సేయు. ౮౩

సీ. నిర్ఘాతగర్జితనిరుపమకోపప్రసాదవిహార్ణోక్తులు చాలఁదొలుత
విద్యున్నటీలాస్యవిలసనంబులుమీఱ నాసారకారుణ్య మతిశయిల్లఁ

*అవితరసావకర్షం-మూ. †దొల్తటిపిదప-మూ. ‡ఉదిత కస్తూరీ-మూ.

జాతకబర్హిణచతురార్థు లలరంగ జాతు లానూనవిస్తార మొనయ
ఫలహేతుధర్మసంధరణశక్తి చెలంగ సంతాపవార్తలు శాంతిగొనఁగ
రాజహంసవిలాసంబు రాణఁదొలఁగ, సమతవర్తిల్లు చున్నతస్థాన మొనసి
ధరణిపాలించు ఘనుఁడుచిత్రంబుగాఁగఁ, బాక మొక్కటి యొక్కువైవరఁగెఁగని
గీ. మానకృతమైనవిరహంబుఁ బూనన య్యెఁ, దరళనయనల కవ్వేళ ధరణిఁగోన
ఘనకనంపాదితద్రవ్యగౌరవంబు, సాధికరణంబు కర్ణధారాళి నయ్యె. ౪౫
క. కట్టువడ నటికాల్నద, బెట్టగువర్షములఁ గొనను బేరముతోడన్
మిట్టమిట్టాటుపల్లెలు, గట్టిగ మునచూపసాగెఁ గట్టులతోడన్. ౪౬
ఉ. కాలువలెల్ల బల్నదులకైవడిఁ గాంచె నదీలలామముల్
గేలి యొనర్పఁగాఁగడఁగెఁ గేవలమబ్ధి నతంపు నీరమూ
త్రాలయుఁడైనఁ దావిక్రృతినందక యుంచు వికారహేతువుల్
చాలమెలంగినన్ విక్రృతినొంగఁదిఁ గాంచున ధీరచిత్తముల్. ౪౭
—। శరదృతువర్ణనము ।—
క. తరువాత శరత్సమయం, బరుసుగ ఘటిముల్లె నంబుజాక్షుస్వాపా
వరనామకబహిరంగము, హరియించఁగఁజాలు నంతరంగం బనఁగన్. ౪౮
గీ. వారివాహారసారంగవర్ధమాన, బహుళదీర్ఘకబాహుళ్యపాటనక్రి
యాతిదక్షిణరామనామాభిరాము, మై శరత్కాల మామోదములరనమరె. ౪౯
సీ. కాలవశాగతఘననీలతా స్థాయిభావభిన్నాదేశభద్రమూర్తి
సర్వసరిస్నీరసంపదసచ్ఛతాద్విగాన్వాల్మీకిదివ్యసూక్తి(?)
రుచిరకేకివచోవిరుద్ధధిక్కృద్ధోషసమునఃభిన్నైకసంశ్రయంబు(?)
సరసిజాహితబింబసత్కావ్యశోభాతిశయహేతుహితపరిష్కారమహిమ
మూర్జితహరిప్రబోధగురూనదేశ, మఖిలహంసగణాకర్షణాఢ్యమంత్ర
మంబుజాతప్రభావ్యంజితాంజనంబు, దనరె నెంతయు శరదభిధానఋతువు.
క. సరసతకల్మిఁ బ్రసాద, స్ఫురణంబున నదులుమెలఁగఁ జోద్యంబగునే
విరసితభావము నందియు, నరుదారఁ బ్రసన్నభావ మందె వరుడుగరా. ౫౦
క. కలుమతఁ గడపెనుశరదృతు, వాలయఁగ సుఖపారవశ్య మొదువ న్నదికాం
తలపులినకటితటంబుల, నలరారఁగఁ బూని రమలహంసకగణముల్. ౫౧
గీ. అలకశాఖాను నలరించి యవనిపంక, కటిమ వారించి యుద్యోగిబంధ మెడపి
శరము విడువక యాశరత్సమయ మొనయు, నటికోటులకలుష తమిగా చెనుటయు.

క. అతఁడి వంతయు విమలం, బై తనరెఁ బ్రోషితాంగనాంబర మొఱఁగుచున్
శ్రీరమణీకోడుమై వి, ఖ్యాతిన్ వర్తిల్లునోక్షయాంకము గాదగఁ. ౯౪

క. జీవన మంతయు లోకో, జ్జీవనమున కిడుచుఁ గార్యసిద్ధి వడసినై
కేవలఫలితంబుగఁ దా, బోవదె ఘనపాళి యకృపుంగవుఁదిశకుఁ. ౯౫

మ. కటుసంరంభవిలాస మొక్కఁగ జగత్ప్రాణుండు ప్రేరేప ను
త్కటగర్జాకృతఁగ్రోత్తు లత్వతిల లోకత్రాణమై జీవనం
బటు వోవైచి యపారుఁడై ఘనజనుం డావాలెలంబోయి దా
నటునిట్టున్ భ్రమియించు లబ్ధులకు సౌఖ్యం బబ్బునే స్వార్థ్యతిన్. ౯౬

క. రాజధనుస్సులు నిర్జర, రాజధనుస్సుల మెఱంగు*రాణాంభఃథ
స్త్రీజనచంచలహృద యగుఁ, భోజంబుల నీటికలఁక పూని వసించెఁ. ౯౭

చ. నెలయనుమోము లక్ష్మిని సిద్ధపుఁగస్తురిబొట్టుఁ జెంద ని
స్తులఘనకేశపాశము ప్రసూనవిభాసితమై మెఱంగఁగా
విలసదనూనతారకలవిలసచ్ఛిల్ దిశలం జెలంగఁగా
వెలయుచు నభ్రలక్ష్మి యతివేల ముదర్చు ముదంబు చూడ్కికిన్. ౯౮

గీ. మధురరసము ప్రసన్నత మాన కూని
మధ్యవృత్తులుగొనుచు నిమ్నగలు కృతుల
చెలువు గైకొని మోదంబు సేయఁ బూని
ఘనముగఁ బత్త్రకర్ణంబు గలుగునేని. ౯౯

గీ. నీరసం బౌచు జాడ్యకదూర మగుచు
సుప్రసన్నత గైకొని దీప్రవిష్ణు
పదమునందు మెలంగునప్పటిజలదము
పుణ్యపురుషునిభావంబు పొందు గొనియె. ౧౦౦

క. నెల ధీరలలితుఁ డయ్యెడు, నలనిర్జరపదవి రంగ మనదగుఁ దచ్ఛ్రీ
వెలుఁగునటియగును దారలు, లలితతదంజలివినిస్సరన్మృదుసుమముల్. ౧౦౧

గీ. లలితమైతోఁచునట్టి కళాపదంబు, వింతమైతోఁచు†నేల యమూంతమైనఁ
దలఁపఁ జిత్రంబుగాదె దురితప్రకృతికి, నపగుమైయుద్ది మిక్కిలి వెలయుచున్న.

క. మధురరససాధకంబై, యధిరాజమహారణక్రియాబోధకమై
యధికతరరససంకరమా, ప్రథితంబు గాని యాశరత్తు ప్రాభవము మెఱసెఁ. ౧౦౩

క. ప్రకటితకాశాకాశా, వికలనవర్ణక శరత్తు విదితం బయ్యెఁ
వికృతికిఁ బ్రకృతిత్వము గాని, ప్రకృతికి వికృతిత్వ మొందు భావన్నగుచున్

---

* రాజగామంబాం । ధారాదఁచల - మా† ని రమాంతమైనమా.

— హేమంతఋతువర్ణనము —

క. సర్వజగద్వీక్షణా, ఖర్వనిదానాబ్జమిత్రఘనరుచివిద్యా
సర్వస్వహార్యవిద్యా, ధూర్వహమై మించుమంచు దూకొనె బిదపన్. ౧౦౫

ఉ. తమ్ములదాయ మేల్గనఁగఁ దాళక తమ్ములనేఁచ మంచుది
చ్చు మ్మరియాదమీఱి పడిఁ జొప్పఁగఁ దమ్ములతోడ నాత్మ న
య్యమ్ముధరించు కల్వలును గాఱియఁ జెందెను మిత్రవర్గమూ
తమ్ము నెఱుంగఁడయ్యె నుచితస్థితిఁ గాంచ జనంబు నేర్చునే. ౧౦౬

క. అహహాకారతఁ *గైకొన, మిహికాసముదాయంబునందు మిగుల నగనుచున్
మిహికాసముదయ మంతట, రహి†సంసృతియనఁగ‡వింత వ్రాయఁగనగునే.

ఉ. నింగిముట్టి తోడుతన నీటుతొలంచెను వింధ్యశైలముం
జెంగఁగఁజేయ మంచుమల చిత్రముగా వడి రోదసుల్ గనుం
బొంగుచుఁ గ్రమ్మనో యనెడుబుద్ధి జగంబుల కావహిల్లఁగా
భంగము లేక యెల్లెడలఁ బర్వె హిమాని నిరంతరంబుగన్. ౧౦౭

క. మంచు గిరితరుల ముంచఁగ, వంచకభిల్లుండు వెదకు వలిపులతోన్
ఎంచుకొనఁగఁడఁగి రమరు లు,దంచితనిజనిలయనివసదామరతరులన్. ౧౦౮

క. అరూఢహిమ మడంపఁగ, నేరుపు గానఁడయ్యె నినుఁడు నెఱిఁబగటను నీ
'హారమివభాస్వరఇతి', స్ఫారోపమ యొనర మిగుల జతనంపడియెన్

క. పదవర్ణస్ఫోటంబులు, గదియింపుచు ముఖకదముల ఘటియించఁ గడుం
బదిలముగ ధ్వనులు శాబ్దిక, భిదురధరస్ఫూర్తి హిమము పెంపుమిగులఁగన్.

గీ. ముఖకదోచ్ఛ్రయమున ధ్వనుల్ మొనయఁజేయఁ
జాల నెనయించు రూపకమీలనముల
హిమకవి యొనర్చుదృష్టాంతకములఁగరిమ
సమజగత్కృతియధరవ్రణములుగాని. ౧౧౨

— శిశిరఋతువర్ణనము. —

గీ. దాఁకిపిమ్మట మార్తాండభానుచండ, భావసంస్తంభనామధప్రాభవంబు
సంగతమసంతికాదృఢాలింగనైక, ఘటనచేటంబు నగుశీతకాల మొదవె.

చ. చలి యిడుమేదనం బడఁగఁజాలక పద్మజకోకశంకరుల్
మెలఁతల నావనాబ్జమున మించుసరంబున సామిమేనున

*గైకొని. †సంసృతి-‡వింతరాయఁడనుకే మూ.

న్నిలుపుచు నవ్వాతం గడవ నేటికిఁ బాయరు తత్ప్రదేశముల్
జెలువలు గారవం బరుగఁ జేయఁగ న*ద్దళకోర్వ నేర్తురే. ౧౧౪

గీ. అగ్నిదివసాంతసమయవివ్యస్తమిహిర, వటుమహఃపూరసంపూర్ణబలుఁడుగాన
సంతతాత్మీయకేవలసన్నిధాన, కలన శీతంబు వారించుఁగా యొకింత.

ఉ. శీతముచేత బాధపడు చిత్రజగంబు భరింపఁగా జగ
త్త్రాత దినేశుఁ డీశ్వరతఁ దాల్చుచు నంబరమధ్యసీమఁ దాఁ
జాతురి నేగుచు న్నిటలచంచదచంచలదృష్టి కించిను
న్నీతము చేసెఁ గావలయు నిమ్మి ఘటిల్ల హరించు శీతమున్. ౧౧౫

క. కాంతభృశాలింగితధృత, కాంతాకుచకుంభమధ్యగతసూక్ష్మబిలాం
భ్యంతరము గని యనఁగత, కాంతయు నలుకచును మదనుఁ డడయుం జలిలిన్

చ. అరమొయినుండు నద్రిసుత యందపుఁగౌఁగిలి లేక చిచ్చుక
న్నర కడు శీతలింపఁ జెలి కడ్డము సేసెరు గ తనాళము
ర్భరగరవహ్ని మంచుమలరాయని యల్లుఁడు దేటచందమా
మరసిగలో విషాశిఖరమా బలుకొంపలి లోఁగఁగట్టుచున్. ౧౧౭

క. †చలికిన్లోఁగక నిలిచిరి, వలివెలుఁగులు విదలుచల్లువాఁ డొక్కరుఁడున్
విలసత్కాలాగరువౌ, వలిచుబ్బల నండగొన్నవాఁ డొక్కరుఁడున్. ౧౧౮

క. అప్పుప్ప యేరికైనఁ, జెప్పంగా శక్యమాన శీతముమహిమల్
నిప్పుల కప్పులకుం దాఁ, దప్పక యాన్యోన్యసదృశతను ఘటియించున్.

గీ. మూర్తికౌటిల్య మెంతేని మొనయఁ జేయు, నధరశబ్దప్రచారంబులఁ జరఁ జేయు
శీతలరసాతిదూరతఁ జెందఁ జేయు, శిశిరకాలంబు దలఁప విచిత్రమయ్యె.

శా. ఈరీతిన్ ఋతువుల్ విరాజిలఁగ నయ్యోగాత్ముఁ డద్వైతతా
కారధ్యానరసానుభూతి ఘటితాఖండప్రమోదప్రవా
హారజ్యన్నిజవృత్తియౌచు హృదయం బవ్యక్తయాజ్ఞానమా
ధ్యాయాథం బయి యొప్ప నక్షజపునిష్ఠం బూని యుండెం గడున్. ౧౨౨

క. జగదండమండనోజ్జ్వల, భగవత్పదవాచ్యనామ ప్రణముజ్జనతా
సుగమ నిగమాంతమానస, ఖగరాజ రథితనూజకల్పమహీజా. ౧౨౩

గద్య. ఇది శ్రీమద్రామచంద్ర చరణారవిందమిళిందాంతఃకరణ పోలూరి మాధవ
యజ్వసముజ్జ్వలత్కృపాసాదిత కళాతూసాదిత పాండిత్యాభరణ ప్రభంజనవం
శాబ్ధి రాకాశశాంక నిరంతరారాధితవిచక్షణశశాంక అభినవవన్నయభట్టా
రక అహోబలశాస్త్ర్యాహ్వయకవి మహోపాధ్యాయభట్టారకప్రణీతంబై
న కాళిందీకన్యాపరిణయం బనుమహాప్రబంధంబునందుఁ జతుర్థాశ్వాసము.

---

*వద్దన-మూ. †చలికిలోఁబడక నిలిచిరి-మూ.

శ్రీరస్తు.

కాళిందీకన్యాపరిణయము.

— పంచమాశ్వాసము. —

క. శ్రీపార్వతీసతీపతి, చాపవిలోపనపటిష్ఠ జలదాభలస
ద్రూపక జగత్ప్రదీపక, భూపకవరసార్వభౌమ పురుషలలామా. ౧

వ. దేవా దివ్యచిత్తంబున నవధరింపుము. ౨

—♦ కృష్ణుఁడు ధర్మరాజుం జూడఁబోవుట ♦—

చ. జగములఁ బ్రోవఁగా మనుజజన్మముఁ జెందు పురాణపూరుషుం
డగణితభక్తి సత్యకసుతాదికయాదవు లంటికొల్వఁగాఁ
దగిలినప్రేమచేఁ దరలెఁ దన్నొకపెన్నిధిగాఁగ నెన్నుచున్
మిగిలెడుభక్తిచేఁ దలఁచుమేటి యమాత్మజు సానుజుం గనన్. 3

క. ఇంద్రారివైరి చనుచు మ, హేంద్రప్రస్థంబుచూచె నింద్రమహీభృ
త్సాంద్రసుమవిసరవిగళద, తంద్రమరందైకపూరితస్ఫుటసరసిన్. ౪

సీ. సర్వభాషావచస్సంనిధానంబు, సాధ్యసిద్ధవచోవిచారితంబు
శూరసేనాధారతారుచిమంతంబు, వ్యత్యయకారోద్యపవత్యనుగత
మనుస్మృతధవిక్లాపయోగసిద్ధంబు, శేషోపహతదృఢోల్లేఖితంబు
అన్యథాభావప్రమాణనిరూపణంబు, సప్తాంగరూపప్రశస్తమహిమ
మైవిరాజిల్లు షష్ఠభాషావిశేష, సముదయస్ఫూర్తి నాసియుండఁ జాలునట్టి
పురవరంబు హరిప్రస్థపుణ్యనామ, మచ్యుతానందముఁ గాంచె నచ్యుతుండు.

గీ. అపుడు శ్రుతులకు నెప్పుడు నబ్బఁబోని
యనఘవాణమహాపీఠసబ్బుగాని
సవినసంప్రాప్తి యతిథివైభవము గాంచె
సుభగమహిమంపుసమవర్తిసుతుశ్రుతులకు. ౫

గీ. వెన్నునాగమనంబుఁ దా విన్నయపుడ, ధర్మతనయుఁ డెదుర్కొనఁ దరలఁబనిచె
భువనరాకంద మగుతనమునసుతోడ, దానవసుతాదిహితుల సేనాసహితుఁడు.

ఉ. శౌరిమిమీఱఁ దన్నెదురుకోఁ బవనాత్మజు నాత్మపక్షముం
జేరుపుణ్యములఁ జేరిచి నమస్కృతోత్తమాంగుఁడై

ధీకుల నింద్రవంద్యుని దేవభిషక్తనుజన్ములన్ శుభా
ధారవచస్సుధం జిలికి ధన్యులఁ జేయుచు నేగి యంతటన్. ౮

మ. ఒకచో మాధురిఁ గుల్కుపల్కుగములం బింపొందఁగ వేదోక్తచోఁ
బ్రకటప్రౌఢవచోవిగుంభనలఁ దీవ్రస్ఫూర్తివర్తిల్ల నే
కకదోషంబును లేక కావ్యమణి జోకం గాంచు నాస్థానిలో
వికచన్యాయకరత్నమై యనుపమశ్రీఁ గాంతు నీక్షింపుచున్. ౯

చ. నతు లొనరించు పుణ్యుల కపారతసౌఖ్యవిధానదక్షమా
గతి ఘటియించు మనప్పరమకారణతత్త్వము ధర్మమూర్తికి
న్నతి యొనరించెఁ బ్రాక్స్వజనినమ్మున సంప్రతి తన్నిరంతరో
న్నతి కగుఁ గారణం బని జనప్రకరంబు నుతుల్ ఘటింపఁగన్. ౧౦

క. చాఁగిలి మ్రొక్కి నయప్పర, యోగీశ్వరు గ్రుచ్చి యెత్తి యోగీశహృదా
భోగసమనిజభుజాంతర, యోగింగా ధర్మతనయుఁ డొనరించెఁ గడున్. ౧౧

మ. అలవేదాంతసరస్వతీసముపగూహం బేపు గైకొని య
బ్బలుతేజంబు తనంతఁదాన నిజదోర్బంధంబునం జిక్కెను
త్కలితానందపయోధిఁ దేలుచు నజాతద్వేషి నన్నోపఁబు
ణ్యులు లేరంచు మదిన్ గణింపుచు నకేణ్యున్ జూఁచి బల్కెం దగన్. ౧౨

గీ. జనజనయన యిహాముత్రఫలవితాన, మూలకారణ మని మదిఁ జాల నమ్మి
నీకు పదభక్తి చేకొని నిలిచివాఁడ, నితరము నెఱుఁగఁడ యిట నీవె సాటి.

ఉ. అట్టిఁడి వాఁడ నే నెఱుల నంతటి నాతికవాప్తకామునిన్
గట్టిగఁ గొన్న నీకు శుభకల్పన సేసెద నారకుండఁగాఁ
గిట్టను గాన నా కివి(?) గేరక కుష్ఠుల గ్రుంది శిష్టునన్
దిట్టముగాఁగఁ బ్రోచితి నను దేవర వై జగ మేలు మంచు నాఁగన్. ౧౪

ఉ. లెక్కకు మిక్కు జన్మముల లేఁతకుఁ దక్కి సభక్తి నే నతుల్
మిక్కిలి నీకొనర్చితి సమిద్ధగుణాకర తత్ఫలంబులై
దక్కెను * వాయునమ్రతయుఁ బావకనమ్రతయున్ సబాంధవన్
నిక్కము ధిక్కరించితిని నిస్తులపుణ్యయశస్సమృద్ధులన్. ౧౫

గీ. తమము పారియించి వస్తుతత్త్వంబుఁ దెలుప
నీవ కా కన్యదేవత నెఱుఁగనను
దురితసంహార జగతి ఖద్యోతు మహిమ
యొనరు నేరీతిఁ దలఁప ఖద్యోతమునకు. ౧౬

* పాదనమ్రత యని యు-పా.

౫. ఇట్లు దినకాశీర్వాదవరచనాపురస్సరనిరవద్య ద్విపదహృద్యకావ్యశతంబుల క్ర
మంబున నంబులు పూరించుచు సదాచితరోమాంచకంచుకితసర్వాంగుండై
సర్వమంగళాయతనవిజాంగసంగసంగతాభంగురసుఖం బెట్టకేలకు వదలి
యమునతోఁ బుట్టువుగాఁ గాలుంబట్టి వేల్పుఁగొట్టు దిట్టఁ పుటానమం బె
ట్టెడు నంతఁ దధివసించి బ్రహ్మాండభూగోళజంబూద్వీపభూపాలపురహరిప్రస్థప
న్నిలయకలసభాతల్పింహాసనాగ్రమోత్తరోత్తరోత్కర్షనిశ్చర్షతల్ప్రమ లగు
తత్రత్యకవులవాగ్విసారంబులు నసారంబులై వెలయ నుత్తరోత్తరసూక్తు
లం దత్కృపాప్రశ్నప్రయత్నంబు నఫలంబుగా ననుగ్రహించి సహభోజన
సహశయ్యాసహాసనసహసంభాషణాదిక్రియల యమునాత్మజ సానుజుం గృ
తార్థుం గావించె నిట్లు కతిపయదివసంబులు గడువ నంతట నొక్కదివసంబు
న దివసేశ్వరునిమనుమనిమనుమతంబున మృగయావిహారవిలాసనమాలింగి
తాంతఃకరణుండై సత్యభామారమణుండు సత్యకాపత్యప్రముఖయాదవ
వీరులు చేరికొల్వ బలారినందనుం దనుసరింప గుణవృద్ధిసమాశ్రయత్వం
బున సనాదేశవిషయకనిక్షేపత్యాహారవర్ణనవర్ణిత మెఱయు శూరాగ్రసరు
లగ్రసరులై ననుదేర సమానశబ్దప్రతిషేధ నిష్ఠాధారత “నిష్ఠానుజ్ఞాయాం
సమానశబ్దప్రతిషేధ” ఇతివార్తికోక్తి ననుసరింపుచు దద్గుణవిషయతం గృ
తసర్వాదినిపాతనతవహించుట సర్వప్రాతిపదికంబు ననుహసింపుచు(?) ద్వితీ
యప్రక్రమ ద్వితీయక కవర్గచతుర్థవర్ణప్రతిపాదితవాదమేకీకృత రోదసీ
కుహరంబు లగు ఘోటకతల్లజంబులు ముందు నుల్లాసంబుగా వెన్నాడ వా
గురజాలప్రముఖప్రధానసాధనసామగ్రిసము దగ్రు లగు వగణితమృగయాప్ర
కాండు లండ గొన నామలింగానుశాసనంబునకు వడి సింహాదివర్గ సంకలి
తంబై మహారాజాస్థానపుగిది నానావిధకవిప్రౌఢోక్తిసంకులంబై ప్రాకృతం
బులైవడి వల్మీకభవనిదానంబై తర్కంబు చెన్నున ఘటికల్పశబ్ద మేయుంబై
ఛందంబుభాతి మత్తేభశార్దూలవిక్రీడిత లతుణముకితంబై భరతంబురీతి సిం
హవిక్రీడితహరిణప్లుతకరిహస్తప్రసర్పితాకలితంబై యుత్తమకావ్యంబువడు
వున నవాచ్యమహిమంబై యలంకారంబు తెఱంగున ననుమవిషమవిన్యా
సంబై మీమాంసకవిధంబున నానాగమప్రభూత శాఖాపైభరిత్రకాశంబై
పాణినీయంబునునువున వృద్ధాంగగోత్రాశ్రితంబై త్రిలింగభాషానుశాసనం

ము చెలువున నున్న ద్రప్రాకారంబై యత్యద్భుతం బగు నక్షత్రాళీదీర్ఘకాంతా
రంబు ప్రవేశించి. ౧౭

—శ్రీకృష్ణుఁడు వేఁట సలుపుట—

క. నలుదెసలఁ గాపు లునిచెన్, బలియుల మృగయులను నీకబలకాననముం గా
జలజాతపత్రనయనుఁడు, బలశాననతనయుఁ బిలిచి పటువేగమునన్. ౧౮

సీ. అతులచాతుర్య మొదవంగ నమ్మహాత్ముఁ
డమర ఘటియించె నపుడు పూర్వాములందు
సంభవత్తత్త్వమానసంజ్ఞ*నరగఁ జేసి
సకలవిబుధులు వినుతింప నద్వ్య(వ)స్థ. ౧౯

క. దిక్కులఁ గ్రమ్మి భటుల్ రొదలొక్కుమ్మడిఁ జేయ మృగము లురవడి వెగడెన్
మిక్కుటపుస'వివాక్కులఁ, బెక్కండ్రునీతకవులు బెదరినమాడ్కిన్. ౨౦

క. జలజాక్షుననుపఁది తమ్ములు, బలుమృగముల వెదకి వెదకి పడఁజేసిరి దో
ర్బల మలర శాబ్దికోత్తము, లలయవిశేషముల నెమకి హరియించు క్రియన్.

గీ. అలసనత్త్వంబుల నసత్త్వములఁ గ్రియా†వ
రాశయముల స్వరాదుల నవ్యయములఁ
దా నిపాతంబులుగఁ జేసి ధరఁ దదంత
సంగ్రహోయుత్తమతి నైనసాధు మౌళి. ౨౨

గీ మాన్యుఁ డైనట్టి యాధ్వనిమార్గవేది, లక్ష్యదూరాలంపుధ్వని నవలంబనంబు
చేసి హరియించె మిక్కిలి వాసిగాంచు, తనకృతిత్వము మర్మవేత్తలునుతింప.

క. కరమరుదు కృష్ణమేఘం, బురుతరశరవర్షవైభవోదగ్రముగా
ఖరవైశ్వానరకీలలు, విరళతలే కన్నిమొదల వే కననయ్యెన్. ౨౪

గీ. అవ్యయప్రకాశ మః‡విధక్తిగోజ్జ్వలం, బగళితోరుసత్త్వ మంతకార్య
కరము నామ మెలఁగె సుచిరలిద్ధిత, కృద్గణంబు దహనకీలితంబు. ౨౫

వ. ఇటు మృగయావిహారంబు కొంతప్రొద్దు గడపి చాలించి యమ్మిందుమాయ
లాడు రాజహంసంబు లగు నాయిమ్మంబులతోఁ బరివారంబు హరిప్రస్థంబున
కుఁ బోవఁ బంచి విశ్రాంతివ్యాజంబున నర్జునానుచరుం డై కమలాననవర
మహానసీలకంఠసంసేవితం బై శుకముఖసుకవినికరసముత్ఖగసౌభాగ్యం బై
తనుభవశ్రాంతినః స్వావహరణప్రవణం బై శరద్రాకాశకాంకాకలంకచ్ఛా

*అలరజేసి-మా †పరాశ్రయములు-మా ‡విభక్తి కోజ్జ్వలం-మా

యాచోరు ప్రభాధరంబై తెలిదీవిపైఖరిం బరిహసించు నొక్క కాళిందీనదీ
సుందరపులినతలంబున విశ్రమించి. ౨౮

క. కనియెం బద్మదళాక్షుఁడు, కననివినసిమేలుపుసమఁగల ప్రియురాలిం
గనికనఁగరాని చంచలఁ, దనులత యచలంపుఁగోచిఁ దల మనుదానిన్. ౨౯

—శ్రీకృష్ణుండు కాళిందిని జూచుట—

క. ఉపమానభావమును దన, కుపకారముగాఁగఁ దలఁచు నపఘన మగుచుం
దపముఁ బలు *కాఁకఁ దనరై, తపియింపుచునుండునట్టి తపనతనూజన్.

క. కనికని నిరతిశయానం, దనిధిత్వ(ము) గాంచియేని కమలదళాక్షుం
డనలేనిమదముఁ గొనుచున్, మనమునఁ గాళిందిరూపమహిమము పొగడున్.

గీ. ఏతదపఘనసంగతి నట్టిముదము, †విషయివర్గంబుఁ గైకొని వెలసె దానిఁ
గాంచుఁబునకేతదంగసంఘటనగలుగ, భాగ్యమెన్నఁటికబ్బునప్పటికిమగుడ.

చ. సరసిరుహాననంబుఁ గొని సన్ముఖసీమ గృహీతవాదమైఁ
బరఁగఁగ శ్రోత్రియత్వమునఁ బాటిలి పూర్ణతపంబుసేయఁగా
సరసిజగర్భ! యీయువిదచక్రదనం బొనగూర్చునేర్పు నీ
కరుదు ఘటిల్లెఁ గా కరయ నల్పతపంబున నిట్టి దబ్బునే. ౩౧

ఉ. సారసగంధిమధ్యమము సంఘటియింపఁగ యోగ్యవస్తుసం
భారము లేమినో యిది యభావముచేసితె పద్మజాత నీ
నేరుపు నట్టు లెన్నకొన నేరఁగనయ్యెద దానిమీఁదటం
జేరి వసింపఁజేసితివి సిబ్బెపుగుబ్బలు గొప్ప‡క్రమ్మడిన్. ౩౨

గీ. ప్రస్ఫురద్వ్యక్తిసంబంధబలముకలిమి, నుల్లసించె నలంకృతు లెల్లఁ గాన
లలనయుత్తమకావ్యంపులక్ష్మి యనుచు, నవనిరసికులు గొనియాడుటరుదుగాదు.

గీ. అమథనావిలసింధుమధ్యప్రభూత, పద్మవాసిని యాశరత్పద్మనయన
వ్యక్తిసుందర§కాన్యకృతాఖిలోరు, భూషణత ముఖ్యకృతిలక్ష్మిఁ బోలునింతి.

సీ. ఇది మాన్మథోన్నత్యహేతు వౌటఁ దలఁప మదికిఁ పులొనరించుమరుసదంతి
దంతిగా దిది మృదుత్వంబు చాలఁ జెలంగ మరుసచేతమెలంగు విపులబంతి
బంతిగా దిది కందుకట్టుగాఁ మెఱుంగ సోఁకిలినను మేలు సొగసుమెఱపు
మెఱపుగా దిది నిల్కడాలపుమైఁ దనరారమానసప్రియభావ మూనునంచ

*కాఁతి-మూ. †విషయ-మూ. ‡కొమ్మడిన్-మూ. §కాన్యకృతా-

యుంచఁగా దిది ఘనరుచినందికొనఁగ, మధురనాదానువృత్తిచే మూస్యపికము
పికముగా దిది తెలికంటి బెళుకు లెనయు, నతులసౌందర్యదివ్యరత్నాకరంబు.

వ. మఱియుఁ గబరీజలధరమాలికయు నలికచంద్రరేఖయు నిరీక్షణచంచరీకావ
ళియు భ్రూమనోరమతయుఁ గపోలశోభావతియు నాసికాకనకమాలయుఁ
గర్ణశ్రీకలితయు నధరమధురుతియు హాసకౌముదియు సుముఖశాలినియుఁ
గంధరామత్తకోకిలయు వాగమృతధారయు దంతమౌక్తికమాలయు బాహాకు
సుమితలతయు హస్తాంబురుహయుఁ గుచబాధుకయుఁ దనుమధ్యాంచితయు
రోమాళిభుజంగవిజృంభితయు నాభీవిపులయు జఘనతటమాభిరామయు నూ
రుదండకమండితయు జంఘాప్రభోపరంజితయుఁ బాదలలితయు నంగలతా
చపలయు గుణమణినికరయు నగుచు వృత్తరత్నాకరకృతి నగుచున్న ది
క్కొమ్మ నెమ్మి, యేమున్నగున్నక్కైన వనమ్ముగా *నమ్మునమ్ము యని మనమ్మున
ఘనంబుగాఁ గొనియాడుచు నప్పుడవయోదవ్రుండు దండనుండు నాఖండల
నందను వీక్షించి యిచ్చంచలాక్షి యుదంతం బాద్యంతమ్ముఁ దెలిసి రమ్మా
పొమ్మా యని వినోదంబున ముదంబుగాఁ బనిచిన. ౩౬

—శ్రీకృష్ణుండు కాళిందికడ కర్జునుని బంపుట—

క. సిరికి నలవడని శోభా, భర మీయింతికి నెనంగుఁ బద్మాక్షునకే
తరుణి యిది గృహిణి గాఁదగు, నరునా శిరమెక్కి యుండు టట్లు ఘటిల్లన్.

గీ. ఇట్టిసౌందర్య మొనరించునట్టిధాత
కమరు సృష్టి యీయింతి హానికిఁ గూర్చ
మిక్కుటంబుగ జగములో మెఱయుఁ గాని
యన్యవనుఁ గూర్ప నయశోభ నది యడంగె. ౩౭

క. ఈగతి నద్భుతరసనం, యోగిహృదంతరములోన నునిచఁ బొగడుచున్
†భోగిశతల్పుపనుపున, నాగుణధుర్యుండు వేగ నరుగుచు నచటన్. ౩౮

సీ. నభయందుఁ బాడితనంస్తృతవాణిక్రైవడి మహాసరసిరోకలను హంసి
వలె నభఃస్థలమున జిలుఁగుఁజాముర సోగవఱువున నవమేఘపటలి మెఱపు
చెన్నున నాలయసీమఁ బ్రదీపంపుఁ గళికవైఖరి బోదె నలరుతీవ
చెలువునఁ దరువున ఫలశాఖపోలికఁ, ‡బరమకావ్యంబున వ్యక్తిమాడ్కిఁ

* దమ్మున-మూ. † భోగిపర్యంకపనుపున-మూ. భోగిశరిపుండు అని కవిభావమువో. అది యసాధువు. ‡ బరమ-మూ.

బులినతలమున మెలఁగెడుపొలఁతిఁ జేరి, తరళలోచనవలనిసత్కార మంది
తుందిలానందమునఁబొందికుందరదన, వదనమీక్షించిమాధుర్య మొదవఁబలికె.

క. కలికి నీనామ మెయ్యది, జలజానన కన్నవారిస జ్ఞలు కీదృ
క్షులు హేతు వేమి నీవీ, పులినంబునఁ దపము సేయఁబూనెడుమతికిన్. ౪౧

గీ. తేఁటియాటనికుసుమంబు తేట దోఁచు
నీదురూపంబు గనుఁగొన్న నిగ్గులాంగి
యక్షవరకాంత దేవతాప్రార్థనంబు
సేయుచుండెద వని నాదుచిత్త మొదవె. ౪౨

గీ. తన్వి యిచ్చటఁ బరమసాధనతఁ గాంచఁ
దనువిలాసంబె యితరసాధనము లేల
యరసి చూడుము పండితురాలనైన
ఘనఫలావాప్తి *బోధనకన్నఁ గలదె. ౪౩

క. నా విని తన్వులనేలెడు, దేవునిగా దాపుఁబట్టి చేటమొగమునన్
గీవి మనునగవుసిగ్గులు, తావుగొని మెలంగ నింద్రతనయుని కనియెన్. ౪౪

గీ. †క్షాత్రకాధర్మమున కధిష్ఠాన మరయ
నీదురూపంబు ‡గాకున్న మేదినీశ
యాభిరూప్యప్రసిద్ధమాహాత్మ్యమునకు
నధికరణ మౌట మాననీయత వహించు. ౪౫

ఉ. కావున నాయుదంత మవికారగుణాకర చిత్తగింపు మే
దేవుఁడు సాయసేస్తుఁడయి తెల్వి జగంబుల కెల్ల శ్రీనుఁ డ
ద్దేవుఁడు నన్నుఁ గన్నతఁడు దీనపాలిరమాధినాథుఁగా
దేవునిఁగా వరించుకొను ధీ కొని యిట్టి వ్రతంబు నల్పెదన్. ౪౬

గీ. అసితరుచి యమునానది కధిప నేను, జన్మదేశైకతన సహజన్మఁగాను
నామధేయంబుచే నేని నరవరేణ్య, తత్సమాఖ్యఁగా నన్నుఁ దలఁపవయ్య.

గీ. కల్గి మిత్త్రదయాంభోధి నీరజాక్షుఁ, దనఁగ నెఱనమ్మి మదిలోన నతని నునిచి
నాయథాశక్తిఁ గొల్చుచున్నాను నేను, భాగ్యమెట్లున్నదో కానిపార్థివేంద్ర.

క. ఎన్నఁడు పద్మాక్షుండు ప్ర, సన్నుండగునో యనుచు కోర్కె సఫలతఁగాను టిం
కెన్నఁటికో తెలియదు నన్, గన్నారం గంటిఁ గంటిఁ గన్నా సుఖముల్.

* బోధన-మూ. †క్షాత్రతా-మూ. ‡గాకున్న-మూ. శ్రీను.

గీ. అనుచుఁ గన్నీరునించుచు మానసంబు, మికుల వాంఛిన యాతి పొనుమి పుఁబోఁడిఁ
జూచి తలయూఁచి యానందవీచిఁ దేలి, స్త్రీదారబిక్ష యా* చైత్ర గోధి కనియె.

గీ. నిరతిశయ శైనసీమేని నెటి మెఱుంగు, నిక్కలంకైన నీభక్తి నిమ్మఁ గూడి
రయము మిగాటుఁ గదసృగగ హాయఁ గూర్పు, నక్షరగ హాములపు మనస్స్వపులకు.

క. అని పల్కి లికి తానును మతి, కని సూర్యపువాఁటి నేలు నిజయువామ
డసితరలబ్ధామోదం, బవి తలయూఁచు మనము వేవాశిఁ గనవచ్చెన్. ౪౧

క. † వచ్చిన నచ్చెంబు వచనికి, వచ్చి (న) కార్యంబు రూపసాఖని మదిలోఁ
బొద్దెంబు లేని భక్తియు, ముచ్చటకడి యమ్మగ నీలమును వినుపించెన్.

చ. దలికలవార్త యిట్లని మ చెప్పినఁ దప్పక యాలకించి యా
జలరుహనేత్ర లోచనముఁ చక్షుగ లేవకుఁ బుష్పకించె
నలఁతఁ దోలంకఁ ప్రేమమున నాననపద్మము కన్నుగోయి మే
లోలయుఁగ నింతిఁ జూడ మది కొన్పనుగ నిగి నగి యుచ్చటన్. ౪౮

—శ్రీకృష్ణుడు కాళిందిని గొనిపోవుట—

క. శృంగార్తైకాన్త్యయువా, నఁగననిర్కుము చూచి హరి నవరనపా
రంగత ‡ మగువను భూషించె, లంగ గని దామెలంగ నబ్బురంబు దలంకన్.

సీ. నీలాభ్ర మునఁబాలు నెఱికెక్క జిగిబాలు మేలు నవ్వఁగఁ బాలు మేని వానిఁ
జలతలేక లసించు గోలి వాఁటి బలిమి చ నొప్ప నేరము లెంచనొల్లె వానిఁ
దోలుత పేళ నెనరు జలజాతము గను గలకన్నుల బెనగు గనెబు వాని
నమృతధారలు చిల్కు నట్టి చమురుకల్కు, నగెడ నవ్వులల్కు మొగము వాని
లచ్చిపే రాదిగలపేరు ముచ్చ వానిఁ, గౌస్తుభకిరీట ముఖ భూషణాఢ్యుఁగు వాని
సుశికి నీకగునొక వాలు నడయుఁగాని, వింతుకన్నాన గన్నలోవింపుఁ గనియె.

గీ. కనియు శ్రీ నసితరవాజ్ఞాన ఘటిత నగ, దేశ సంత సౌదృశ్య త్రిదియ దివ్య
రూపజాలంబులోనఁ దద్రూపమునపు ను, మిళితము గొలుతనేసి తిమున్నకుండె.

క. అంతటఁ గాంతకు లక్ష్మీ, కాంతుని నిజరూపగరిమ గనవచ్చెఁ దదే
కాంతి(క)దృష్టిప్రభావత, పొంతఁ బురందరుసి కట్టి పొసఁగుట చేసన్. ౫౦

చ. హరినిజరూప మాత్మ ముదమారఁగఁ గాంచిన కాంచనాంగికిం
బరిచితిఁ జెందవచ్చె నభివాదనవార్తలు నాస్తవక్రియల్

* చికిరోఁ౨- † నచ్చె యచ్చెంవ యువతికి ‡ మగుమరుభూతి శ్రీనసితరవాఁ-యూ.

కరము మనంబులోపల నఖండితభక్తి యుదీర్ణ జ్జకున్
హరిహరి యూఁటటు గని యుట్టికచాకచి సంఘటిల్లఁగన్. ౫౯

గీ. తలఁచి "యభ్యాగతః స్వయం విష్ణు"రితి వి
చారసాంగత్య మొనరఁగ జలదసాంగ
పీఠికాంభోజమాలి కావినరసులను
బూజ యొనరించె నాజగత్పూజితునకు. ౬౦

గీ. కృష్ణుఁడునరుడు దనచెంతఁ గేలుగొనఁగ
భామ ముఖచంద్రుఁ డప్పు కాళిత వహించె
నిజుదక్కఁగంటిచూపులు నీలవేణి
రుచివిలాసంబు దన్నిరుచి గొనంగ. ౬౧

గీ. అంబుజాననదనుఁజగోరాక్షి యనుట, నిజముగాఁ జేయఁదలఁచి యోనీరజాక్షు
వదనచంద్రుని బాయు కవ్వారిగాఁగ, బాయకొనఁజేసె దనదృక్చకోరకముల.

చ. అపుడు ముకుందుఁడింతిఁ గని యంబుజమిత్రతనూజ నీకు ని
త్తరము ఫలించె రమ్మనుచుఁ దమ్ముల లేనగుమోము గ్రమ్మఁగాఁ
* దగవతనూర్భవం జెముట దగ్గయుఁ గ్రమ్మ రథంబుమీఁదఁ దాఁ
గృహనిశుగొంచు ధర్మజుని కేళిపురంబున కేఁగె నెమ్మిగన్. ౬౩

క. అచ్చట నారాజున కృష్ణుచ్చట దెలియంగఁజేసి భూపతిమదిలో
ముచ్చట దీరఁగఁ గొన్నాళ్ళచ్చపుఁ బ్రేమమున నిలిచి యనుపతియంతన్.

క. పురమున కేగుతలంపున, నరవరునానతి గ్రహించి నలువారఁగ న
న్నరుఁ దోడ్కొని చనువేడ్కల్, పురమునకుఁ డాయఁజేరి భూపతిఁ బలికెన్

గీ. అనఘ కృతి యపార్థ మగునేని పండిత
హృదయమునకుఁ బోలె హితము గాదు
నాకుమదికి నెపుడు నయఁ బొపు మంగాన
నన్నుఁ బంపి రాఁగ నరవరేణ్య. ౬౬

వ. ఇట్లు భావకుఁడు శ్రీవరామ్మ గోలంగుకు బావబిడ్డబిడ్డనిచే †సోమానుల
పెట్టుఁబెట్టుఁబట్టి తనవరుకటిరాకకు నాంతిపడసి యంతయు రా ‡నయ్యెడ్డ
కేల్గొంబిడ్డ ప్రామిస్సు సొమ్ముబరణి గన్నకన్నెఁ గొని నిజపరివారపరివృ
తుండై కదలి సంద్రంపుటగడిత పడయు బెడంగుప్రోలు మేలుబంతికి జని

* తపనతనూజభవన్ జలజం.యూ. †సోమానుల ‡నయ్యాండకేల్గొంబిడ్డ.

యెంతయు సంతోషంబార నయ్యవసరంబు వివాహోత్సవంబునకు నిశ్చయించి తదనుమతి దిక్కరుడువులఁ జెలియం బ్రోవఁ గొలిపి పుష్పపుజష్పదం పురాహులఁ బౌరుల రావించి నిరస్తదోషతిమిరంబును సుగుణవర్తియు సుగ్రహాన్వితంబు నగు నొక్కసుప్రకాశ వివాహముహూర్తం బేర్పఱచి *వ్యాసభాసురం బని నిశ్చయింపించి సర్వజనులకు దగ నెఱుఁగు బునకు రా నిరూపించి మీఁదట †దక్కచక్కరవర్తిం దెలిపించి తత్ప్రాలంకారంబునకు నియోగించిన. ౬౮

గీ. అన్నివింతల కాస్పదం బగుపురంబు, నందు నవవింత ఘుమఘుమాపుణ్యమనెన్చ
నయిన నత్తఱిఁ బాసనక్షత్యం బొనర్చె, నతులచాతురి నొప్పిన దాక్షులకు.

వ. అంత. ౬౯

సీ. వేవెలుంగులు గల్గు వివ్వాణి వేలుపు ముప్పోఁడుముఁడు నిలుచు నొప్పగద్దె
ముత్యాలంటిరులుకులు మొనయు వేనము వాఁడు తమ్ముఁనగియు మురతిత్తలేఁదు
సుడివాలు పేరింటిపులుఁగునేమనో యూరి కంత్రుడమూపులబలియుకాఁడు
కడలియిల్లటపల్లు బెడఁగుబట్టుడికన్ను దగలుగావించు నేర్పరుల మేటి
లెక్కపేరింటిగట్టుంబుదక్షజోదు, చుట్ట మంతటి కనఁ దగుదిట్టయైన
చాయకైవడి వెన్నంటఁజాయరాగఁ, గూఁతుపెండ్లికిఁ జనుదెంచెఁ గూర్మిమిగుల.

గీ. పెండ్లియఖిల ప్రమోదంబుఁ బెనుచుజగతి, సకలజగములతం ద్రిపె ష్ఠామునఁగఁ
బిలువకున్ననుఁ బిలిచిన నెలమి రాక, యుండు వారు జగంబుల నుండు టరిది.

క. పంకజలోచనునక్కురి, సంకోచాభావ మొనర సర్వజనంబుల్
పొంకముమీఱఁ జెలంగఁగఁ, బంకజనాభోదరంబు భాతిం గనియెన్. ౭౦

సీ. చతురాగమానూనసారస్వతస్ఫూర్తి లోకచోట నానంద మొదవఁజేయఁ
‡జతురాతిశతిసదగ్ర్యన ఘోషవైఖరు లొక్కచో మోదంబు నిక్కఁ జేయఁ
జతురుదాత్తకవిత్వసాధుసన్మానంబు పినుల కొక్కెడ వింత యొనఁగఁ
జతురభినయనమంచక్షేదురధ్వను లొకవంక సంతసం బొప్పఁ జేయఁ
జతురనల్పమహావాద్యవితతినాద, మంజిమం బొక్కదిక్కున మదిఁ గుమర్ప
నద్దిరద్దిర యోహో హో యనుచు నుఖిర, యపుడు నాదాత్మ బ్రహ్మమయ్యె బురము.

క. అతులితవ్యక్తులకైవడి, నస్మృతాఖిలదోష యోగ మయి సుగుణాబై
తుకపుల వాక్కులు ముదమిడ, సకలజనులకుం జట బ్రహ్మానదనత నేమో. ౭౧

---

*వ్యాసుఁడు. †దక్షచక్రవర్తి. ‡జతురాతిశతిసదగ్ర్యఘోష—మూ.

ఉ. నందకి జాజి భూ(స)వరనాగతభూషణకర్ణరాగముల్
పొందగుసంకుగుజిప్పుకుబొందెలటుంచు గజంబులూని యా
సొంచుదుము మీఁదికింబట్టుకు నూర్ధ్వశిలంబున నిల్చి నవ్వి రా
నంగులు తేఁ తఱ్ఱుములు వాఁడును రక్షవితానరోమముల్. ౭౭

సీ. వితతవ్యోమలావిరిళికేళివనములు మున్ను కీథులు వంకముసకుఁ జొరవు
బహుళమహాహారధారాదానవారాపగాపూర్ణంబు లయ్యె నిపుడు
బహుళమహాశ్వాసధారాదానవారాకగల్ కుంభగన్ననమితనృపతి
సంబాధపేటకనస్వర్ణమవ్యక్తచారుసౌవర్ణభూషణరజంబు
లెసఁగ నవి కర్పూర* రేణువుంబోలఁ, దనరఁగ నంబునఁ దవ్వ త్తఁ దాల్చె నిపుడు
లంతటనకుంకలనహించె నమిత † జస్ని, బహుళసన్మానజనసంఘ బలము కలన.

గీ. లతిగాఢగంధసారాంబు తాఁ, దనరె స్వనమర్పణము వరాంబుగాఁగ
నఖలనృపాలకులయానకఘనని చెఁ, జన్నగ స్వస్తికరా ప్రకారమచట.

క. చిత్రవ్యస్తుల నట వాఁ, క్చిత్రాళి, వ్యస్తు లేమి చిత్రం బగున
చిత్రవ్యస్తులఁ బత్రము, చిత్రధ్వనిమయత నచ్చిత్రత నెఱయన్. ౭౮

— శ్రీకృష్ణుని మంగళస్నానము. —

ఉ. అంతట గర్గముఖ్యు లగునట్టి మహీసురులెల్ల వచ్చి శ్రీ
కాంత సమీరవర్తి యయి కానఁగనయ్యె ముహూర్త వేళ మీ
రింతట జాను మూసఁ దగు నిచ్చ సుభిక్షపుమజ్జనంబు పై
సింత వసింపఁ జేయు మన నీహితి మొప్పఁగ మాధవుం డొగిన్. ౭౯

క. అంజనగిరితుల్యంబగు నా, రంజనుఁడు జగంబులెల్ల నంజలు లిడఁగాఁ
గుంజరగతి వచ్చుచు న, భ్యంజనమున కతులపీఠ నాసీనుఁడుగన్. ౮౦

ఉ. వన్నెలుమీఱు గొన్నచెలువంగొని పొంగుచు నస్మదాదులం
గన్నయనాదిపూరుష యఖండమహోదయ యుట్టిపొంగ నీ
కెన్నఁగఁ దస్మహామహిమ కిది గాన ధరింపు మా మనం
చన్నలినోద్భవాదిసుర లచ్యుతునొద్దఁ బెట్టి రంతలన్. ౮౧

చ. దరము దరించు నిచ్చ రొదఁ దాల్చును దా నరిగాదు నిండ వ
ల్లరయఁగ మేళవించు నగు నస్ఫురితాంతర మద్ది సాటియౌ
సురుచిరవర్ణసన్మధుసూక్తిగళంబుల కంమి నించ న
ప్పురమునిచెంత నంగనలు పాటలు వాడిరి నెమ్మి మీఱఁగన్. ౮౨

* కారట్లమ్రా. † జన్మ. ‡ స్వస్తిలేమి.

సీ. రమణీయనాయకరత్నంబు నంటంగ హేమవల్లికి వేళ యిదె యటంచుఁ
జంద్రరేఖకు నబ్బుసాంద్రాంధకారాభచికురముల్ దెరలించు చేగయంచుఁ
గృష్ణమేఘముచెంతఁ గీల్గొని మెలఁగంగ విద్యుల్లతకుఁ జాలువేర నటంచు
నిదె సర్వమంగళాస్పదనాదలంటంగ మందాకినియె నేర్పుఁ గెందు నంచు
విధునిసేవింపఁగనుదార వృత్తి యనుచు, నీలవేణియె గోవిందు నెలవటంచు
నంబుజాక్షులునర్మోక్తులాడుకొనుచుఁ, గనుమదంబొప్పుమధువైరిఁ గ్రమ్మికొనఁగ
సీ. స్నిగ్ధంబులై మించి చెంతలచూపులు రమణనీలాబ్జతోరణము లనుప
*సేసనీరోగిఁ గ్రొమ్మి చెన్నారుకెమ్మోవి నమరేంద్రకాంకచాప్యయుఁ బూన
నవవిల్తువల్లెఁ బోలినపింఛపుపై వాలుచందమొందుచుఁ గీలుజడ చెలంగ
బిగువుకెంపుకు(ము)లోఁ బెడఁగుదిట్టమెఱుంగు జన్నిదిట్టలోకింతచలన మొంద
హారములు దూఁగఁ గా ననియాడఁ దొడఁగ
వలచునూర్పులు పెంపెక్క పలుకు నిక్కఁ
గంకణధ్వాను లలతాళగతుల నెనయ
శౌరితల యంటె నొక†మహారాజఘున. ౮౪
వ. ఇట్లు యదుకుంజరుండు సాభ్యంజనుండై యుక్తకుంజరయాన వైదండ
యొసంగఁ గ్రొమ్మెఱుంగు నండగొను ఘనాఘనంబునుబోలె ధరాధరశృం
గోన్నతం బగు నవగాహనగృహంబుఁ బ్రవేశించి యుక్తమించుఁబోఁడి వల
పులు గించు మంచిగంధంబు‡టటకిలిం బెన్నరుల నూనియ గగుఁర్ౘదగఁ
జేయ మఱియుక్కగొమ్మ కమ్మతావు లూరు జలంబుల జలకం బార్చి నే
క్కరంగులాఁడి బంగరురంగుల తెఱంగుల మరుంగు కడఁ జేయు దువ్వలువకవ
యొసంగ నుత్తరాధరాంగంబుల ధరియించి కొందఱు మందయాన లమం
దానందంబున నెడనెడ మంగళారాత్రికంబు లొసంగ వాసంతికకుసుమ
విచిత్రాస్పదంబు ను జాపకమాలోత్పలమాలికాభ్రమరవిలసితలసితంబు ను
మంజుభాషోర్వశీసుముఖీమనోహరంబును నానావిదార్థసమృద్ధంబును బ్రస
న్నంబు నతిమధురధ్వనిసమాలింగితంబు నస్పృష్టదోషలేశంబు ననుగతాఖి
లాలంకారంబు నగుచు మహాకావ్యంబుతో నెక్క నక్కెంబు లాడు వివాహ
వేదిం దా నాయకరత్నం బగుట నధివసించి కొంద ఱిందువదనలు కురుల
తడియార్చి సంస్కారధూపంబు దీర్చి జలార్ద్రాసిలంబులం దేర్చి సురభిళకు

* సేదనిరోని-మూ. † మోహావారి-మూ. ‡ టంటకంబుక- § దంగంజేయు-మూ.

సుమమాల్యంబులం జేర్చి యంతరంగాంతఃకరణపూర్ణతా బహిరుద్గీర్ణసత్త్వ
గుణవైభవభ్రమంబు నొసఁగుచుండు దివ్యచందనలేపనం బమర్చి యమూల్య
రత్నకలాపంబులఁ దత్తదుచితస్థానంబులఁ గుదిర్చి యా కాళిందీముఖారవింద
* దర్శనాదర్శనం బీయాదర్శనంబు దర్శింపు మనుచు మనోభవప్రతిదర్పణ
ప్రదర్శితబింబప్రతిబింబైక్యంబై తద్దర్శనస్పృహఁ బొసఁగఁ జేయుచుండఁగ నమ్మనో
రమణ మకురకపోల రోచిఃసిద్ధంపు నిలువుటద్దంబుఁ దెచ్చి ముందట నిడ
నయ్యవసరంబున నచ్చంపు నెలదాల్పు నబ్బాణువలయొకకొమిసికిం బ్రాతిధ
ట్యంబు వాటించి యఖండచండకిరణమండలంబు దాల్చెనో యన నలరారు
మణికిరీటంబుగల శిరంబును గచప్రచయసజలజలదరుచిగళన్ముక్తాఫలజాలం
బు పోలిక నెలుంగు తెలిమ్రానిపువ్వులబాసికంబును దద్గంధాస్వాదనలోలు
కబంభరడింభంబులవిడంబించు నలకంబులు గలయలికంబును దావిదామర
పువ్వారు మదిఁగదురఁ బఱతెంచి కదలకనిల్చు నేటికూనలేమన బొలుచు
కమ్మకస్తురిచుక్కబొట్టుగల నెమ్మొగంబును నిజాంతేవాసులం బోవ మసవి
శేతెంచి కర్ణాంతికంబుల నిలుచు వేలుపుతొలువేలుపజ్జలనజ్జగించు వాఁడి
సుపాణిమత్తియంబుగోరంటులు గలకర్ణద్వయంబును సకలంకాపూర్ణశశాం
కశకలశంక నంకురింపఁజేయు నివాహానికఘర్మచిలికజ్జలబిందువు పొందుఁ
గాను కపోలతలంబును గంధరాభిధానబంధురకంబునిర్గళత్స్నిగ్ధమౌక్తికమణి
రాజరాజలో యనఁ బురిణింమనుదంచన్ముక్తాహారభేదంబులు నంతరనవకాశ
బహిఃప్రకాశద్ర(వ్య)విషయకానురాగంబు పెంపుఁదలపించు కౌస్తుభనామ
మణిసార్వభౌమంబును గల శ్రీవత్సవనమాలికామనోహరవిశాలదోరంత
రంబునునవికలమణికీలితబలభిన్మకలస్తంభజృంభణసంభావితంబులగుచిరత్న
రత్నకీలితకేయూరాంగదవిలసితభుజాద్వయంబును మణిబంధప్రభావలయం
బున నలరారు మణివలయంబుల నలరుకరంబులును నిజోదరాంతరావనదనం
తవనజాండభాండస్థైర్యకార్యార్థంబనా నిబద్ధమణిమేఖలం బగు కటిప్రదే
శంబులును జలినీటియేటి†కిత్తిముమ్మి నా మగరాల తేటనీటు లుద్ఘా
టించు కటకంబులు గలపదద్వయంబును గలిగి లక్ష్యాలక్ష్యపదార్థజీవితం
బగు నమ్మహాపురుషునకు నిట్టిబులం కార్యత యబ్రమే యనుచు వార్యులెన్న
నలుంగుచుండె నప్పుడు. రాగి

* దర్పణంబియాదర్శనంబు. † చెన్ను.

గీ. కంజనేత్రుండు బహుపరీక్షాకయుక్తిఁ, త్రిగుణసంబంధభవ్యకుఁ దేఁటిల్లు
నపుడు నన్న్యాతిగోష్ఠి నందికొనియె, నాగయకో మతకక్షుత్వె యుండెఁగాని.

క. మును హానికంటెసకలం, జెనసిన యొకమదనుఁ గనియె శ్రీకాంతుఁడు దాఁ
గన వింతపింగ్గొనుక్తై, మరుచు ననంఖ్యాకసుతయువతులఁ గనియెఁగా.

వ. అంత. ౮౮

ఉ. ఐనువరాంశు హానతనయామణి శ్రీరపయోధిపీఠికా
వాదరదానదక్షిణక నల్లఁగు మేలఁజగంపురాలబ
ల్పేదిక విల్చి నమ్మకుటఁ బ్రాకి కె జగమించు నటుకల్
వాదనలేని నీతనఁ శాబునీయు *కెల్ల లొనఁగఁగా. ౮౯

క. తనుకు వెలిపి దేనకి, గొను కిప్పటు నీకు బొన్నిగొను కై యమరం
గొను కగుడు నీకు మనకుఁ, కునుగర లుదలుకు మునవ కుఁవా వింటే.

గీ. అనుచుఁ జెలియలు మధుకోష్ఠ లానుచున్నఁ
బడ తి యొక్కర్తు మిగుల నేర్పరి సుగంధ
తైలమున నింతితల యంటి తార్చి తీర్చి
నూనెముడి సంఘటించెను నూనెముడికి. ౯౦

సీ. కులుకుముడికూకదిక్కుపుఁగురులసొంపు, గుంపుగనుపట్టనవ్వేళఁగుందరదకుఁ
దాళతల్పంబుమీఁదఁగఁ దైలరసము, వలపిదిద్దినమరునిక్రొవాణి యనఁగ.
సీ మచ్చికంటునమోదంబుహెచ్చిదచ్చి, పసుపువలఁగార్చినప్పుడప్పుడఁతిమేను
దీవయొప్పారెఁ గాఁకలుదేరి †మెఱుఁగు, బోకఁ గైకొన్నపైఁడికళలాక యనఁగ.

చ. అతికలఁ గొన్ని మీఁఱుకుటిలాలకయొక్కతె దివ్యచందనా
మలకము నూనెనిగ్గునడిమానఁగఁ బెట్టెను మేనుతావులం
జిలుకునవాంబుపూరములఁ జెల్వమతొక్కతె చెన్నుమిన్నఁగా
జలక మొనర్చె నొక్కచెలి చక్కఁగ నైతడి యొత్తుచుండఁగన్. ౯౨

గీ. వనిత యొక్కర్తు మేలునువ్వలువఁదెచ్చి, సొందిఁ గట్టఁగనప్పుడు సూర్యజాత
నప్రసాదకరజ్జాతజలదపటల, ‡కేజితాకార యగుచంద్రరేఖఁ బోలె. ౯౩

క. చెలియొకతె చెలువమూఁదలఁ, గలతడి యుడిగింప నొక్కకలికి సుగంధో
జ్జ్వలధూపధూమ మొసఁగెన్, జలముగ్ధామములు జవ్వజవకము లనియో

---

*కొల్ల-యా. †మెలఁగు.పా. ‡దేదీ-మా.

—॥ కాళిందిని జెలు లలంకరించుట ॥—

ఉ. ఉద్భటగాఁగ నొక్క చెలి యూహనగాత్రికిఁ గొప్పు దిద్దఁగాఁ
బొద్దుముశేవి మల్లెలపుఁ బువ్వులదండల గొప్పుగొప్పఁగన్
మెచ్చుగ నిల్పె నొక్క చెలి యానవిలోచన పాటి గైకొన
స్వచ్ఛ నగాతులం బఱగ వచ్చిన కీర్తులమూర్తిగో యనన్. ౯౭

చ. కుటిలములైన ముంగురులఁ గూర్చి మెలంగెడు కామినీమణీ
నిటలమునందుఁ గస్తురిని నచ్చెలి యొక్కతె బొట్టుఁ బెట్టఁ దాఁ
గుటిలతమాన ఫాలమయి కోమలచంద్రుఁడు వంకపూనుచుం
జటిలకలంకముం గటిలనంగతి యుక్తిలిఁ గాంచెనో యనన్. ౯౮

క. కంకజముఖ కొక నచ్చెలి, పొంకపుసీమంతవీథిఁ బొందుగ నిలిపెం
గుంకుమచూర్ణం బహితా, తంకముగాఁ గబరి సీరశా దాల్చెనన్. ౯౯

చ. వదువు మహేంద్రనీలమణివాయకమా నుగరాల బొట్టుచేఁ
గమనలరారు ముత్యపుఁ జోకాటపు బొట్టు నెలంత గొప్పెనన్
విమలకపీఁక నచ్చెలులు వెంబడి బొగ్గొని రా మహాభయం
బడి ముఖచంద్రుఁ గొల్చుటకు వచ్చిన సంతకశాంకుఁ బోలుచున్. ౧౦౦

గీ. కంటఁ * గాటుకదీర్చె నొకతి కొమ్మాస్త, నరసిజాక్షికి గనుదోయి † సామ్యసాక్షి
దళిన మొనరింకఁ గోరినఁ దాపృగీక్ష, గల్గుసిద్ధాంజనము బెట్టుకరణిఁ దోఁచ.

గీ. ముద్దులాఁడికి నొకబోఁటి ముత్తియంపుఁ, మేలుముంగర ముక్కున ‡ మెఱయఁ నొప్పె
నధరమాధుర్యమాసింప నవతరించు, చంద్రుమెలఁగినయ్యున్నెపుఁ జముకనంగ.

క. శ్రీకారసామ్య మాకృతి, నేగా దర్పప్రకాశ నేసియుఁ గలదా
జోక(ను)వీయు(వ)తులా, కపునవరత్నకుండలములు దైవాఱన్. ౧౦౩

క. అంజనరుచిదీప్రాసిత, మంజులతరపలదపాంగమంజరి మిగులం
గంజాక్షి గండతలమున, నంజక § రుచిరంపుబిందు వందముఁ జెందెన్. ౧౦౪

క. అరుణాధరయరుణద్యుతి, శరణాధరసీమఘటితసమ్యగలక్తా
స్ఫురణంబుఁ గనక యొకచెలి, తిరుగన్ ఘటి(యి)ంపఁ దలఁచి తెలినిన్నానన్

గీ. తొలఁగకుండుసువర్ణబింబముల జెంది, మధురబంధంబు గాంచినమ్మదమునించి
సాధువాగ్రీతిఁ గైకొన్న దారుకంచు, కంబులోఁ జన్నుఁగవవ్యంగ్యగతిఁ జెలంగ

* కాటిక— † సామ్యసాక్షి—యూ. ‡ మేరనొప్పె—యూ. § రుచిరంపుబిందు—యూ.

చ. ఉరుకరిరాజకుంభములయుద్ధతి మానిచి తజ్జయార్జిత
స్ఫురితయశస్సితం బగుచు శోభిలువానికిఁ దద్వినిస్సర
ద్గురుతరమౌక్తికావళులఁ గూరుట యబ్బురమె యనంగ నన్న న
త్తరళమృగాక్షి చన్నుఁగవ దాల్చె గంధపుఁబూఁత హారముల్. ౧౦౭

ఉ. నీలపురాలకాంచికయనిందితరోచులు క్రిందఁ బర్వఁగన్
మేలగురోమరాజిగుచి *మేగుచ(మంకుట)నాభిరామతా
వాలములో మెలంగెడు నవారితనీలరసాంబురాశి యు
ద్వేలముగాఁ దనచ్ఛవిసితక్షితి నిరువంకలఁ జేయుచుండెఁగన్. ౧౦౮

క. చామకరదళ్లవాంకిత, మైరాజిలు భాహులందిక నతివకునమరెన్
హీరమయకంకణాములు, సారలతాంతముల మేలుచాయం గనుచున్ ౧౦౯

క. మదదంతిగామినీమణి, పదపంకేరుహములందుఁ బాయక నిలిచెన్
మృదుమధురనినాదంబులు, †పాదలకఁ హంసకములను పూర్ణగ్రాతులన్

గీ. ‡సహావనత్ప్రతికరత నే నవతి గాదు, కంకణావాన కీర్తిరత్నధనయున
నిరుపమాచేలసౌందర్యవిర్యపదత, నేవి యుల్లసిల్లి నవతియాఘ్యూనవదన ౧౧౧

చ. ముగు(గుఁ)దనంబు(వ)గత యమోయుటగూని నపూర్వస్తుతిగన్
వదలుచు నృశ్యతం గొనుచు నాసిపహింబినఁ జిత్రరేఖ దాఁ
బొదలుచుఁ §గాత్రికఁ గుణదఁ బూని మెలంగిన యుక్తి సాటిగా
మది ముదమావహిల్లఁ దెలిసు దిగపేశలదేహయష్టికన్. ౧౧౨

గీ. కమలలోచనపాణిసంగ్రహణకాంక్షి, కరతిక యభాగ్యవర్ణాలిపీయు గాంచి
నలలితాకృతి ఫాలదేశంబునందు, భాను కలరారె ముత్యాలభాసికంబు.

—॥ వివాహవర్ణనము ॥—

క. అప్పుడు మహీసురోత్తము, లిప్పుడె సుముహూర్తవేళ యొదలే దనఁగా
రప్పించిరి తెరమటుఁగున, కొప్పులకుప్పను మాద బు లొప్పులు గుప్పన్.

చ. వలితెలికచ్ఛడంపుఁదెర కర్వినసెచ్చలిమోము దాఁగనన్
హారినయివోడు శారదఘనాంతరపూర్ణవిశాకయుంబలెం
గలికివరాననాంబుజము గన్గొనఁగాఁ దమకించియుండ దదా
కలన ధరించదమ్మోఁ బయుగ్రక్కాడు దట్టపుసిగ్గుబల్తెరన్. ౧౧౪

*మీగు-మా †పాదలకహంసకలము-మా ‡సహావసత్ప్రతికర-మా §గాత్రికతుణకపూన-మా

క. మధుర ప్రాస్యవచారము, విధికరదరమాగ్రశ్రేదము నొనర్చెన్
మధురారి కల్పి దసంచుక, బధికముహాభాగ్య మొదవుబు నేలు పాలి.

చ. జలరుహరాకసీలమణిప కరహీరమ కుంపుల శ్రాన్
జలరుహనాథపాదజలంబులు భక్తిసిద్ధి వారిధా
(ర)లఁగడిగెన్ దివాకరుఁడు రాణి మొనంగఁగఁ దక్షిణప్రభా
కలవఁ బ్రవేశి రాజిలముకెవడి పాగ్రజలంబు కొవసెన్. ౧౧౭

గీ. పారిజాతప్రసవకందపహిత మయిన, హారిమాల్యము వారొవరాశిక
మగుచు వాక్యరపగ్ర వతికయు, వాతి గవియుద్రి బ్రహ్మర్పణ మ్మటంచు.

ఉ. చేరవమాన్య *విజ్ఞగతి (శ్రీ)కతిగా మదిలొల్పి యూర్దనా
జాత నొసంగువాఁడు నిజజాతిపముల్లవన ప్రదాయి వా
సీరతి వాదిదేవువర యుంతికొసంగినయర్ఘమెంచు వి
ఖ్యాతిగ లోకదీకరత గాంచఁడె యంచు నతించి మస్తముల్. ౧౧౯

క. వెర దాలఁగ వరుఁడు చలివా, వెనసాగములు గవఁగమెలగఁదీ న్యపుమువా
వెరగంబగ(?) వెలిన సిస్సు, వెర గయిగిగులంగ మతివి చెరలన్ సాగెన్.

గీ. సుధగంగావ్యద నీవయూపుకవికంఠ, మునకుఁ దక్ష్ణవక్షము గదినకంబు
వెల్లు సరియయ్యవనకీతిఁగతి గాలికి, నిపుణమపాంమగప్రియుచెసుధగుణంబు

చ. చిలువకు సేటఁ దిగుల (శ్రీ)నిగువొందిన ముత్తియంబు లా
నెలవొర యుంతి కరాఁదలము నిల్పిన వాప్యతినిరమూఠి య
ర్ఘ్యతీమొకు లంచు వర్చి రయి స్నిగ్ధ నిజములు నా మెలంగ నై
మొలపులఁ బిఁగెను మించి మొక్కుచు మొక్కలనిర్ధ నిర్ధనుల్. ౧౨౨

క. వరమాణమున్న (శ్రీ)హరి, శిరమున ముత్యాలసాలు చేదోయి నిడన్
హారి(తను)వు తద్బిగళ్లై, కరమురుహగ నపుడు పుష్పమవస్సొమొప్పెన్. ౧౨౩

సీ. వరబలి నాటిహెచ్చరికమాటలు నేఁడు మాటలాఁడుల్య్ తేటపేటుపాట
లభంగానవద్య నాద్యానవములు సామముఖవేదరవములు భూశాస్త్ర
వివదముల్ దత్వవత్సుంబుల్లిల హాసమధురకథేశల్ వస్త్రమున్ స్వరములు
స్ఫురభూషాగణిరాజితంబులు వందిబృందముల్ మాగధస్వానములును
సకలసురమానివిరుజనసన్నర్త్యయుక్త
జయజయధ్వానములు నొక్కసమయమునను

---

* … … … … … మా. గ్రోటులరీటు-మా.

గలసికొన నైన యవ్వింతకలకలంబు
చాల దీపించె కోయింటి పాలవేళ. ౧౨౪

క. పుష్పలదోయిటికయ్యము, బప్పకతావరుల నలరెఁ *నందించెఁ గనుం
బుప్పలరుప్పలకయ్యము, పుష్పింపతుని నీను నలరెఁ బొందింపఁగన్. ౧౨౫

వ. అంత. ౧౨౬

ఉ. వేలిమివేళయందు సరవిందదళాయతలోచనాననుల్
వేలిమిపాట రాగములు వింతలు వింతలుగాఁగఁ బాడి పం
దోలి నడంగ నాదము ప్రస్ఫుట సంస్ఫురి రాయుచు న్నవే
కాళికరాజ్యనంచన సుదంచితమున్ విపంచి కార్యభారముల్. ౧౨౭

గీ. ఇంతిపాద్యాదయాపనచిర మేఘమాన, మదనదావానలజ్వాలమద మునాగ
బహిరవిరహిత నైనావాపవనమిత్రధూమరేఖలు మిగుల నుద్దామములుగ.

క. ఇద్దఱు వేలిమివేళ, స్నిగ్ధపుజవరంపునీతి నెఱిఁగవియుంగా
నిద్దఱకుఁ గూర్చువాఁడై, యుద్దీకనందున మయంచు నదికి వసించెన్. ౧౨౯

చ. పొగ సొగయుంగ ముద్దు దలిపొందిక కాటుకకంటికోనలన్
దిగియొమునకుం బొమ్ముపులు దిద్దినమల్ దలపించు సిలపుల్
జిగిబిగిఁగాంచు ముత్తియపుఁజప్పలలోఁ గలనుండి వచ్చు హే
తుగుణముల్ (న)ముత్యముల దూరమునకప్పు మెఱుంగు పొంగుఁగన్. ౧౩౦

క. పొగ నెపమున నాకవంకకు, నగనుల నెమ్మోమునకు లిపి చూచెను సరలా
పొగముకిజీచాయచూపుల, మగిని తెలుపు లెల్లు నీలమణులై తనరన్.

ఉ. కమ్మలకచ్చరాకయిఁడి కాంతులు చూపుల నున్నకప్ప లో
భ్రుమ్ముడిఁ బాదపల్లవమహాజ్వలకాంతులఁ గూడి పంచవ
ర్ణమ్ములమగుపుప(దన)నాథుని వెంటఁ బ్రదక్షిణమ్ము చే
క్రమ్ముగఁ జేసెఁ బద్మహితుగాదిలిపూఁతురు నిటిమాలికల్. ౧౩౨

మ. సనికల్పోకనువేళ బద్మముఖ యంచత్స్పాద మాద్యత్త్కరం
బునఁ బట్టింపఁగఁ గ్రుష్షుమానసముగన్ మీఁదాటి రేకంబునం
గనకాంగీమణి కల్పసౌఖ్యమహిమం గంజాస్త్రుపిరాగ్రణీ
కనదేకాంతవిభూత్యవైభవములు లెక్కల్ సేయఁగా శక్యమే. ౧౩౩

---

*బొందించె. మూ.

క. సిరివరణీమయపురసీమ, ల్బలావణి ద్రాక్షాశౌరిపరతంత్ర(ర)చే
జాలకొనుచడుగిడుచును, నీరాంబలపబ్బగాఁగసిందనొసర్చన్. ౧౩౪

ఉ. మోదముతో సుభద్ర చెలిమత్తులగండితలంబునందు నా
మోదనిశాకకర్ణముము పొందుగ నించెను నవ్వులాటకై
సిదాకపోలభాగమున నిండి తొలంకెడు తేటమిన్నయో
కా దిపు డేన సంగునికి కాంతులు మేలె యటన్నకైవడిన్. ౧౩౫

చ. హరినను జగ్గులుద్దనుగ నర్యమనందన సత్యభామినీ
మిరిచిలిసంజ పూర్వప్రసన్నమోహియు హెచ్చరికఁగా
స్మరదర్పపుఁ గుంకుమము పూసినఁ దచ్ఛవి యొప్పెఁ దేకి (కే)
వారుచుఁ గనంగ మోము గను నద్భుతరాగము సేడయో యనన్. ౧౩౬

చ. ముసిముసినవ్వు చేటలను మత్యపుఁ బాపట చేయుచాయలుం
బనగిలముక్కుము త్రయపు ఒల్లగయున్ గుమిఁగూడి ధారమై
మసలుచుఁ బోయి కుటిలంపు మించియుచిం దనరెన్ వసిష్ఠుతోఁ
బోనగు నైమవం గనె యొఁ బుట్టచరిత్ర మొసంగ గ్రమ్ముచున్. ౧౩౭

గీ. పురుషతల్లజ పెండ్లి సిద్ధప్రభాణము
మధురచతురాన్నములు మీఁద మనకు బ్బుఁ
జేర్చెఁ గృష్ణుని కొరకై పెంపు మొన
దిము నమ్ము చుపుణ్యంబు దీరదపు. ౧౩౮

క. అనియున్ను చిరుచిలాను చుంగొనకొనసము యంబులెస్సగొనుఁ దాయనుచుం
దినఁదినఁగ వింత లయచున్, జనలి తెదన్నానుభూతిఁ జాలం దనిసెన్. ౧౩౯

సీ. మంచిభోజన మబ్బ మాగధక్షితిపాలసలలితపరిణయోత్సవమునందు
నవి చెప్ప నటికి సంతతంబును మేలు వెలయు కాస్త్రేసు పెండ్లిబంతి
యాబంతికి తెయమి యంతకు(ము) క్కలి బంగారు పతపెండ్లిబంతికూడు
అకూటిరస యమి యంతకంటెను బాగు వంగను పెండ్లిలో వంటకంబు
అవివచించంగ నవ్వామా యంతకంటె, నక్కుడై చక్కనై వాల్గసొక్కఁ జేసెఁ

* బోల్లి తేసదిపారి పెండ్లిపోనమును చు, జనులు మృష్టాన్నములఁ దృప్తిగానిచాల.

గీ. ప్రోలుసొంబడి విడెముచుఁ బుసవ చంద్రుఁ
డయితరోజ్జ్వలణిసంపుటతో త్రిమాంగ
మఖినవల తొంతవిశదంబు నగ (టు) బాఁడ
పాన్పునగియుపెండలిపాను పెక్కై. ౧౪౦

---

* పోల్కి చనిడుము.

ఉ. పాటలగంధి నీ దగు వారి పానుపునందు వసించు నత్తఱిం
బాటలగంధు లింక పెరఁ బ్రాడి పాటలు నవ్వులాటలున్
మాటికిఁ గలుదక్క కెపముం గుడి రుక్మిణిమారు సంకపు
బ్రాటపుపీట తెన్న నినపెక్కుపుమాటలు మీకుఁ గార్యమున్. ౧౪౩

— శ్రీకృష్ణునకుఁ దాంబూల మిచ్చుట —

క. ఆమెకుఁ బదివేలుబలుకు, దాయలుగలవేల్పుపేడు నన్నామునంగం
జాయఁగ మదురుంజు దమ్ము, మాయను భర్తకు నొసంగ నభిరతి వచ్చెన్.

ఉ. వేయుగు పాదప లోగలిగ నిస్త్రీ ఘీతుహిమంబు గాంచుఁగా
చాయపొలం తేజు డతి నత నెక్కై తిగుసీకు నక్షమం
బాయపు మాంద్యకంగుతులు భామిని శ్రీకి పిన్న మిక్కి జే
చాయ నొసంగ దంచు వాలిసాత్యకిని ఋష్యలు నవ్వుచుండఁగన్. ౧౪౪

గీ. మాంద్యకంగుతులన్ని యమానుబద్ధ, సమసనంబచ్చుటనుపట్టి జానుమీకు
ననుచునవ్వుచు నుత్తరం బ్రాసికొనుచు, వారికి నసితుండు పీడియంబమరనిచ్చె.

ఉ. తెలివి దలిర్ప నక బలిఁ దీసికొఁ గృష్ణుఁడు దివ్యరత్నముం
బెలిబలుమ్రాను మోము సకితేటలుగల్గిన గిష్టి సిగికి
న్వాలయుఁగఁ బంచి లక్ష్మి(లో)తికి స్మితనవ్వయ్య నిష్టవస్తునం
కలన సమస్తలోకముల గరివ మొప్పఁగఁ దన్ని కంపుడున్. ౧౪౫

— లక్ష్మిగీతలు —

క. అంతట నంతటి మట్టు, బంటీకీరము బహరిగా నందవురో
ధ్యంతరమున నోలాడఁగ, సంతసిచరుచుచుఁ గూర్మి నల్లునిఁ బలికెన్. ౧౪౬

ఉ. ఎల్లజగంబు లేలు పరమేశ్వర భక్తజనావనార్థమై
యుల్లసితంపుమానవసమీహిత చేష్టలు గాంచుసామి నీ
వల్లుఁడవైతి గానఁ బరమాద్రికి నవ్వులఁ జిమ్మచీఁకటుల్
ద్రొల్లఁగఁ జేయు నట్టిడికటుత్వము గాంచు ప్రభల్ ధరించిరన్. ౧౪౭

గీ. ఎంతకాలంబునుండియో మొదయకుండు
కటుతమోగ్రసత వారింపఁ బాలుపడితి
వస్తమయహాన్యమైనట్టి యభ్యుదయముఁ
జెందఁగాంచితి నయ్య ముకుంద నేను. ౧౪౮

గీ. హారణ మొసఁగుట మామకు నర్హమెంచట, నఖిలకర్తకు నీఁదగునట్టి దెద్ది
యయిన సర్వస్వసందర్శనానుకూల,దక్షిణాలోకభర మిచ్చుతలఁపు నాది.

క. హరిదశ్వుఁడు హరి నీగతి, సరసచతురవచనరచన సమ్మోదితుఁగాఁ
గర మొనరింపుము నానతి, పరమపురుషుచేతఁ గొను మనుఁబలికెం గూఁతున్.

ఉ. ఓమదగణ్యపుణ్యవిభవోదయపూర్ణఫలస్వరూపవు
శ్రీమణి నీకతంబున గరిష్ఠగుణాంబుధి కృష్ణుఁ డల్లుఁడై
నామదిపూర్ణకామత ననంతసుఖం బగునట్లు సేసె నిం
కేమివిచార మీహిత మహీంసతఁ జేకుఱె నీకు సుందరీ. ౧౫౪

గీ. భాగ్యసౌందర్యశీలాసపత్నివైన, చాన నీకు సపత్నులు చాలఁ గలరు
వారిమదిలోన విక్రియోత్పత్తి గగన,కుసుమసాదృశ్య మొందింపఁ గోరవమ్మ.

గీ. అంబుజాక్షి సర్వకార్యంబులందు, ననుసరింపుము హరిజాయ ననుసరించి
హరికథానుగతిస్ఫూర్తి నలరి నీకుఁ, దల్లియగుచాయఁ బోలంగఁ దల్లి మేలు

గీ. పగలుగావించి మాయమ్మ పగలు సేయు, వాని బిడ్డన నడచుట వాసిగాదు
మాకు వన్నెగ నంతటమైత్రిపూని, భువనబాంధవసుత యనబుద్ధిగనుము ౧౫౫

శా. అమ్మా మన్నిడఁ బాసితంచు మదిలో నావంతయైన న్విచా
ర మ్మానం బసిలేదు కాంతలకు సబ్రహ్మే యదెన్నంగనై
న మ్మానా భవదీయసన్నిధి జగన్నాథుండు నన్నుం గృపా
సమ్మానింపుచుఁ బాయఁ డెప్పుడు నిజస్ఫారాక్షిగాఁ జూచుచున్. ౧౫౬

చ. సిరికి నివాసమైన హరిచెట్ట గ్రహించిననీకు లక్ష్యమే
హారణముగాఁగ నే నొసఁగునర్థము లైనను దండ్రి పట్టికిన్
హారణమొసంగు టెజ్జగము లాగమముల్ దగఁ దెల్పు నింతె కా
దరయ బితృస్వకాంతు ధృఢమై మదిఁ బుట్టెడు నట్టిబోటికిన్. ౧౫౭

ఉ. కావున సర్వవస్తువులు గల్గుటకై సకలోకచారస
ద్భావముకై ద్యులోకతరుబంధురధేనుచిరత్నరత్నముల్
భావమునొంగ నిత్తుఁ గొను భాగ్యవతీతిలకంబ వాని నీ
భావములోఁ స్మరింపఁ గనునట్టి ఘటింపఁగ నానతిచ్చెదన్. ౧౫౮

క. అని చాయతోడఁ గూరిమి, తనయామణి గారవించి తరళేక్షణచే
వనజాప్తు లోకవిధంబున, ననుమతి గైకొనుచు నొందె నాత్మాలయమున్.

౪. కుహనారాజకుమారక, మహనీయగుణాభిరామ మైథిలికన్యా
పహారణపరభుపదూషణ, సహజావైరాజ్యకరణ సత్యాభరణా. ౧౬౦

గద్యము.

ఇది శ్రీరామచంద్రచరణారవిందమిళిందాంతఃకరణ పోలూరి మాధవయజ్వ
సముజ్జ్వలకృపాపోషిత కటాక్షసాదిత పాండిత్యధురీణ ప్రభంజనవం
శాబ్ధిరాకాశశాంక నిరంతరారాధితచక్రపాణిశశాంక అభినవ
పన్నగభట్టారక అహోబలకల్యాణవ్యాఖ్యానవినుతా
పాధ్యాయభట్టారకప్రణీతం బైనకాళిందీకన్యా
పరిణయం బనుమహాప్రబంధమునందు
పంచమాశ్వాసము

శ్రీరస్తు.

కాళిందీకన్యాపరిణయము.

—॥ షష్ఠాశ్వాసము ॥—

క. శ్రీమత్పద్మజభవహృ, త్తామరసా(గా)ర్థ్యాంగ దళ ముఖ భంగా
శ్రీమహిత హితజనాంబుజ, ధామాధిప ప్రముదితాత్మ దశరథ రామా. ౧

వ. దేవా దివ్యచిత్తంబున నవధరింపుము. ౨

క. చారుశ్రీజనికర మై, హీరోపలకాంతిపూరకాస్పద మగు నై
సారసుధాలయ మై, పారావారంబు భాతి భాసిలు మిథిలన్. ౩

క. అర్థసమృద్ధం బై శ్రీ, వర్ధనచతురాన్యహర్మ్యవర్గసభ మై
వర్ధిల్లుఁ గీర్తి మన కృపా, మర్త్యాధిపసాధనదృశ మద్రేశానా. ౪

గీ. ప్రథమందున మద్యతప్రాప్తిరదము, సుప్రసన్నసునాపూర్ణసులలితము
వీరపాదృశ్య ములరారి వేక్షత నెలసి, గుచ్ఛగ రాగజిగ్రసా నలరుచయము.

క. చారుమహాభోగం బై, భూరిశ్రీగణ కాంతిపూరాస్పద మై
తోరంపు శేషశయ్యా, గారమ్ము సుమనసా పుష్పనిరీక్షయ్యెన్. ౬

క. వసియించె వాసుదేవుఁడు, ముసిముసినగవొలయఁగుందము చెలువముప్రసాదం
బసదృశకాంతావిషయ, ప్రసక్తస్నేహముకు బంధపటిమం దెలుపన్. ౭

చ. అతిశయితంబుగా జగతి హాటకరత్నము లంగ యుక్తి నీ
దతిమృదు వల్లు పాం దెనఁగు నాప నము బటు లేని భూషణా
వృతి కిది వేళ యూ రెటి గి *వేశసమూహ విభూషణాంఛల్
సతి ఘటియించు మంచు రసజాగ విభూషితసేవ సంగసల్. ౮

శా. సారోదాత్తవిశేషచిత్రవిభూషాశ్రీ నమ్య† గ్రంథో
దారవ్యక్తి ‡సువ్యత్తి దోషరహితా ధన్యోల్లస§ త్ప్యాయన
నీరేచేకుఁ గావ్యశ్రీబరె (1)మన్నిద్రా కృతాస్వాదనై
మారుం దక్కువ చూచి రోసి వదలెఁ మన్నించ కాత్మాత్రకుల్. ౯

క. (స)తియంగంబులఁ బొంగెడు, నతుం ప్రాక్షాలీన పంచిత రాచా
గతుల ద్విరిమత్పతిమ, ప్రతిఘటపహిత పటుంగ(గ)రయుగ(2)మొనసెన్.

* వేగసమూహమధూమణా † గుణాకారా- ‡సుప్పాత్తి- § త్నాయకిశ
(1) మన్నిద్రా-, (2) మొనసెఁ-

చ. చెలువల యుత్తమస్త్రీ యతన్నా(గ)జన్ముమఁ గమ్మవింటివానిపూ
ములుకుల *క్రొవ్వడాపుఁచు(ను) మురిపెఁగొన్నను రాగగర్వమున్
నిలువ(న)దల్పునం జెలువ నిల్పెను గ్రక్కున గ్రక్కుండ నిం
తలు ధళిరా భళీర యది దాక్షిణసిగ్గునకుంగ్రొత్తభయల్. ౧౧

క. మదనుఁ డను కల్ల ధాకుండు గదియు నేని, పిమ్మటిది యనుపావ తోభిల్లునని
నేరరంబుల వరదొంగబిక్షయేని, చెలువ నాటంగ లేదమ్మ సిగ్గువలి. ౧౨

చ. వెనుకకు సిగ్గుఁగాగఁ దయిగేగము ముందటి కిగ్గ వవ్వ్యథం
జమున వహింప +భానుమయువ ధింబమధ్య మభావ మెఁచో
ఘనకుచ‡భారధారణము గాఁ జన దంచు వదింకవచ్చునే
ఘనపదమా యించి కలశాలను గ్రమ్మండెడి వాని గానమే. ౧౩

క. వెనవెంటికోకు వీవి, గ్లమనుకనం జేయఁజేయ గురుకుచ కొక్కా
క్కను గామనకుం గనదినఁ, గనుదూరం బమ్మె లజ్జగరిమం బెంతో. ౧౪

చ. అలవలరాజు వైదలి రమాధిపు(కజ్జకు) నేగఁ (1)జేర్పఁగా
వలపదలిర్ప నూఱటలఁ గాముము గుప్పుమఁ బువ్వుబాణముల్
చలనములేనికూర్కి నవనం బయి మించినలజ్జ జాఱఁగాఁ
గలఁగును మానుము వారెడఁగను గన్నమనిగ్గునసిగ్గులాఁడి (2)తాన ౧౫

చ. చెలి తలవాంచి యెత్తె బయిదొఁగ్రపుగొమ్ముకిఁ జన్గవంకటిం
గలసి మెలంగు పాదటనఁ గాటపుఁ జెంద్రపురేఖచే మనో
మిళదనురాగవైభవము మించఁగఁ జాలను లజ్జ నెమ్మియుం
గలుగఁగనేర్పు నర్వారతమిఁర యత్రఘుల కెన్నవం చొగిర. ౧౬

వ అక్కొ వొక్క చెలికలువకంటి యక్కలికి నుద్దేశించి (యిట్లనియె.) ౧౭

ఉ. క్రొత్తగఁ బ్రాణనాయకునిఁ గూడఁగనేగను వన్నెలాఁడికిం
గ్రొత్తయె లజ్జ లోఁగొనుట కూర్మిచెలుల్ గడితేర్ప జేసికిం
జిత్తము రంజిలంగఁ దగఁ జేయుట యిట్టి విచిత్రలజ్జ మే
మెత్తటినైన విన్నయదియే కను ఇక్కడిమాట యుక్తమే. ౧౮

వ. మఱియు నొక్కయింతి యక్కాంతకిట్లనియె. ౧౯

క. ఇటువంటి ముద్దరాండ్రే, కటుకరకుచకుంభవజ్రకంజకసీమన్
ఘటియింతురు కజలీలల, నింబనటుజననీక జీవితేశ్వరశుకముగ. ౨౦

(*) క్రొవ్వ- † భావము- ‡ భారధారణ- గ్రందెడి. (1) చెప్పగా- (2)తొగ

వ. వెండియు నొక్కతె తెలచెక్కులాఁడి యచ్ఛకుచకొమ్మ కిట్లనియె ౨౧

క. నను వైనపూలపాన్పున, మనసూఱుచు నున్నవాఁడు మాధవుఁ డయ్యో
తనువునఁ గల్గుమ్మ్యాగర్వము, మనమున నీ కెల్లఁ జెలఁగు మంజులవాణీ ౨౨

వ. పిదప నొక్కబింబాధర యన్యబింబాస్య కిట్లనియె. ౨౩

క. హరిఁ గూడక తుది శైత్యం,బరయుచుఁ గరాగ మేనఁ బ్రాణము లనుచున్
విరిసెజ్జఁ బొరలు వన్నెకు, దరియా(వక) యిట్టిలజ్జ దా నేటికనునో. ౨౪

వ. మఱియు నొక్కప్రోడ యచ్చెరువుకంటి కిట్లనియె ౨౫

ఉ. అప్పుడె నీవు నీమగఁ(డుందపు)గొన్నవ లచ్చిరీతి నీ
వొప్పులఁ గుప్పుచుం దదధరోష్ఠసుధారస మానుచున్నఁ గెం
పొప్పు మ నీదు మోవి దళనోదితరాగ మతండు సేయఁగాఁ
దప్పితి వంచు మాటికి నదల్పఁగ సిగ్గది యొందుఁ బోవునో. ౨౬

వ. అంత నొక్కనిక్కులాఁడి యచ్చపుఁదనాలకుఱ్ఱ కిట్లనియె. ౨౭

మ. ఉకులజ్జాధర*గహ్వరంబునను రాగోద్వృత్తి కీవేళ దా
పరమున్ జేసిన మర్మముం దెలియ మాకజ్జ వృథా గాదె యీ
వ్వరిశైనం గవఁ బేటఁ జొగు మదిగోఁ బాటిల్లురాగంబు శ్రీ
రవస్త్రాంబుజరాగనామకమహార్ణోజవం బంకటా. ౨౮

వ. అనంతరంబ యొక్కపృథునితంబ యాకాదంబగమన కిట్లనియె. ౨౯

ఉ. ఇంతచలంబు నీకు ఫల మే మని చెప్పఁగఁ గాక సేసె దో
కాంతరో గట్టివాయి యని కాంతుని నన్నుడిఁ దోఁచునన్ను శ్రీ
కాంతుని యందఱుం గలయు కాంతలు వారలకెల్ల మిన్నవై
కాంతమనోనురంజనముగా సుగుణంబుల వన్నెకెక్కవే. ౩౦

వ. తరువాత నొక్కయుగ్మలి యక్కోమలి కిట్లనియె. ౩౧

క. అతినిబిడలజ్జ గా దిది, పతికి నదిలోన నుబిక సంగమవేళం
గృతములకుఁ బ్రతికృతంబుల, నితరవ్యాపార ముడిగి యున్నఁగఁ జొచ్చెన్.

ఉ. అత్తఱి నింపుమీఱ నగ† వాఁగుచు నచ్చెలులట్ల నడించి యో
చిత్తజుముల్కి కల్కి యిది చిత్తము నిల్పుచు వాదు విన్నరం
బిత్తఱి వాలనింపవల దెంతయుఁ బ్రొద్దు నవంగఁ జొచ్చె న
య్యుత్తమనాయకుం గదియ నొక్కఁగ నెంతయు నంచుఁ బల్కఁగన్.

---

* గహ్వరము=నెపము. † వానుచు.

మ. లలనామన్మథ* మూర్ఛదృష్టి నిలనభ్రాగాఢగాఢేగనం
†కలనాదీవ్యదవత్రపాధుని నయుగ్మా ‡నిం డితభ్రాంతిచేఁ
బలెఁ గ్రొంజెమ్మట గ్రమ్మ మెల్లన రమాప్రాణేశశయ్యాంతిక
స్థలజాగ్రద్దీగినాయకమణిస్తంభంబు నందుం గొనన్. ౩౪

క. కేళీవేళల శ్రీహరి, నీలాంగునఁ గౌఁగిలింతు నే నను క్రియన
బ్బాలిక కౌఁగిటఁ జేర్చెను, నీలస్తంభంబు సిగ్గునరయం గ్రమ్మన్. ౩౫

వ. అంత నక్కాంతం గడచి సభాజనంబు సవినయభక్తిపూర్వకంబుగా మ్రొక్కి ముందట నిలిచిన నీలవేణీనిలవేణి నీక్షించి జలజాక్షుండు నికటస్థలవిలసన్మకరనందవాసుదరేఖా రేఖావిలాసన ముల్లాసబలప్రబ(ల)సిద్ధవదాంతరామోదజలధిఫేనాయమానం బగు మందస్మితంబు ముఖాంబుజహాసంబు నలంకరింప ని ట్లనియె. ౩౬

క. చెలి వార్తలేమి? దేవర, కలిగిన భాగ్యమున మనసు కనురంజిల్లన్
జలజాతనయన మిముఁ గన, వలయుచు వచ్చుటయు కాని వార్తలు గలవే.

క. అలికుంతల తుణదాముఖ, మలులితతిమిరంబు గ్రమ్మె నదియేమి? హరీ
తెలిపెఁ గొను కృష్ణకథను, వఁ గొను సితుణదముఖము వదలు నెతముమున్.

వ. ఇట్లు సాభిప్రాయంబుగాఁ దనచతురోక్తికిం దగినయుత్తరం బొసంగు నాకురంగనయన సౌభాగ్యమునకు ముదంబుఁ జెంది నందకపాణి పాణివలయాదిభూషణపూర్వకంబుగా నభినవాంబరతాంబూలంబు లందటకు నిడి వెడలి చను మంజు నవతరింపం జేయఁ జాయకట్టిక నిచ్చట్టు ట్టినదార దంపువెట్టినదను లఖం జనితొద మమ్మకో తిరిగి వచ్చెద మిచ్చట నుండుమని మరుంగుగాఁ బల్కి యచ్చెలుకలగోలుకు లొక్కింత వెడల ననంతరంబ— ౩౯

మ. చతురోక్తి ప్రవిలాసవైఖరుల నంచద్భావాలు నర్తిల్ల ల
జ్జకసంవిస్మితకాంతమఖ్యాలలిత శ్రీవీక్షణాళీసితా
సితమంకేసుహామాలికన్ మదనకౌత్కేయప్రభాపాళికన్
సితనీరేజదళాక్షి జేం గొనఁగన్ సేవార్థమై కామకన్. ౪౦

ఉ. కామిత మేమియు న్మనసు గాంచనియట్టియవాప్తకాముఁ డ
క్కామునితండ్రిఁ గాముని చేకొటపుబాణము భామ చూచు చుం

---

* యత్న † కలనంచిక్కపదత్రపా. ‡ నింవిత భ్రాంతి.

తే మదిఁ బుట్టువిరుసియు దీక్షపాత్రను మెచ్చ నిచ్చెఁ బో
రామికి నూను చొంకటఁ బరాజయ మొందట నీతియో కదా. ౪౧

క. హృదయగ్రంథ(వి)భేదనము, మొదలుగఁ జేయుబోధమరాత్రికి నపుడా
మదవతిహస్తగ్రంథిగ, వదలి చు టక్రమూనసాసిత మయ్యెన్. ౪౨

చ. కరమణికంకణధ్వనులు కామధనుర్గుణ నిక్వణంబులన్
గరము ఘటిల్లఁ గల్గుకి నొకానొకయుష్మునన నృదల్చి
హారి హారిమధ్య నంకసల మంద నొనర్చఁగఁ గాంతి రాజిలెన్
హారిమణినీలవేదిఁ దొలఁకారప పుత్తడిబొమ్మ యనన్. ౪౩

క. చెలికలుగంట ములగెను, చలి నాత్మ సమ్మిగల పాణిఖగాదిరాజల్
కిలకిలసవ్వడి దొసంగి, బాలుపురాదు మేల్కొనఁగ నిపుడు ననున్. ౪౪

వ. అప్పు డప్పరగాత్రయుండు మదనలీలాహాస్యప్రతిపాదనోపాయములగుకృతుల
నిరర్థకతాదోషంబు నిజానస్థానము హేతువుంబున నరయుచు నవధరించి
యమ్మించుఁబోఁడి కిట్లనియె. ౪౫

ఉ. కన్నది కన్నొకంపు మటికన్నఁగఁ దదపునీరుమోమునఁ జ
త్తెన్నఁగఁ గొన్న దీర్ఘదృష్టిహింతకై యులరారు టబ్రమే
నన్నుతగాత్రి నిన్న ఫలసద్గుణ నందన మజ్జగంబులో
నన్నులమిన్న యంచు విబుధాళి మదంబున నోలలాడఁగా. ౪౬

గీ. మానవతి నీవు శృంగారమయత రసిక, చిత్తమొంటయు నలరఁ జేసెదవు గాన
నీకలంకార్యత ఘటించనేర పెల్లు, భాసురైకాక సేయు భాధరణగణము.

గీ. భామగాంబంగితధ్వనిచ భామ్యమగుట, భామలఁ గాంచి యంగలబూనవగున
అర్థములు భావశబలతాద్యములు వాని, కాంతరచియించవే యలంకారములుగ.

ఉ. నేరుపుమీఱఁ నిన్నుఁగవ నీటగు కావ్యనఁ గప్పు పూని శృం
గారము నీదురూపుగొని గౌరవమొప్పఁగ నభ్యసింపఁగాఁ
జేరఁగవచ్చునో తనదు సేవకభావము నాదు సేవ్యతన్
భారతి సుప్రసిద్ధముగఁ దా నొనరింపఁదలంచి నచ్చెలీ. ౪౭

గీ. ఉవిద తావకసుగుణాదిమోహనము, నాసనాత్మక మకరతిభావమిపుడు
రసతఁ గైకొనె నీకు నీక్రమము కాన, వ్యక్తిగతుంబ మసకు సిద్ధాంత మరయ.

ఉ. నేత్రము కావ్యసంగతన నిమ్మె నొనంగెను సాధనంబుగా
సూత్రితరీతి సంగములు చెప్పదుపాత్రత నీకుఁ గల్గదే

పాత్రత నీకుఁ గల్గినను భామిని కెవ్వ్యాప్తి నుండఁగాఁ
జిత్రము మాకుఁ దోఁచెనఁ దెల్పఁ గొనర్చెను మందహాసముల్. ౫౧

మ. రసకృత్సద్గుణమై యలంకృతివిధాప్రస్ఫూర్తి [illegible] నై
హసియించున్ సుకవిప్రబంధముఁ దద్దీ [illegible] బహ్వర్థ దా
వెసఁ దూలించును గర్భకంబునకుఁ(?) [illegible] స్వాంతగా
రసవిస్ఫూర్తి నొసఁగ్ను గర్భకము సంప్రాప్యంబు గాఁ జిత్రమే. ౫౨

చ. చెలి తలవాంచి చూపెద(నో) చెప్పఁగ నొప్పిది సాటి దీనికిం
గలుగునొ కల్గదో యనుచుఁ గ్రిందికి సిగ్గు * మనగ్గరగర్వ నం
కలితపుఁ గుప్పె చామరముగాఁ జిటికెల్ గనుగొనెదే యనంచు న
బ్బలువగలాఁడు దా † [illegible] బె [illegible] చనకేశపాశముల్. ౫౩

ఉ. కన్నులఁ ‡ [illegible] దమముఁ గాదనఁ జేసియటిపిచూడఁగా
నన్నదు కల్వఁ [illegible] పు [illegible]
§ చెన్నరితేటలం గొనను వి తలఁగా నీలపుల్ ఘనము ను
బ్బన్నను రోయు నీకబరి [illegible] (1) వక్యమాఁ. ౫౪

చ కువలయజేత నీవలఁ దక్రొవ్వు [illegible] (2)యిచ్చటన్
సవిధము లై ప్రమాణములఁ సంగతి మయ్యెను జూడి వెల్లన్
నవరవిపాకటం గలుగు చక్కఁ కుంకుమ పెక్కిఁ క్రముం
బవుల ఘటిల్లు మాత్రికసరాకృతి గాంచిన సుస్థకీర్తియున్. ౫౫

చ. స్ఫురితగుణానుగాపరసము జ్వలమౌక్తికరాజి సత్ప్రసా
కర మతిచిత్రబంధ మధికస్ఫుటచారువిభూషణంబు నై
పరఁగెడుఁ గ్రొమ్ము దుత్తమసిబాధసరీతి విచిత్ర ముక్కటే
తరళమృగాక్షి కేవలము దాఁ గుటిలత్వము మానదయ్యెడున్. ౫౬

క. చిత్తగి మధురగుణంబున, నుత్తమకావ్యంబుఁ బోలు నురుభూషణ మై
హత్తున్ ధృతి యక్కావ్యము, నొత్తు స్ఫుటవృత్తిబెం యొగిమధ్యమమున్.

గీ. మగువ ముక్తాళి యిది శిరోమార్గతము,(?)క [illegible] వృతా...మంబు పరతశుద్ధ
మూర్తసద్గుణ మమలవాళాభిజాతి, మిక్కు లస్వసహానంద మీనయదిచట.

సీ. నలఁత నీవేసలి నీరదపాళి గాఁ గనుము విస్ఫుల్లతాఘుటనఁ జెందెఁ
గలికి నీతురుము [illegible] పుఁగల్వగంపు [illegible] పువహి [illegible] దకుచుల

* మనస్థలి † నెమలి ‡ గొప్పకొండ § తెన్నెలతేట (1) సౌఖ్యము. (2) యిచ్చటన్

మగువ నీకబరి మన్మథకరాయుధముగా జాలువాజలపోఁతజాను గాంచె
భామ నీక్రొమ్ముడి బర్హిబర్హంబుగాఁ జంద్రకసంబంధచారు వయ్యెఁ
జెలువ చిత్రాళిపాళిగఁ జికురభరము, నరసతభరించెఁ జంపకచ్ఛాయడాయ
ననుచునఖరోచులంతటంగలరుచుండ, గోప్యనువ్వెనగోవిందుఁ డొప్పమీఱ

చ. కలికిరో మోము వాంచుటకుఁ గారణ మేమి కలంకిచంద్రునిం
దులఘుతోయింపఁగాఁ గలుగు దుష్టుల కల్గుల నైఁపలేకనో
తెలివి(కి)దప్పి పామరు లతిత్వర సామ్యము కల్గినంతనే
కలుఁగున పాటి లాఘవము గాఁ బనియేమి మృగీవిలోచనా. ౬౦

ఉ. ఎక్కడివింత మాచలి .... తోఁపటు పాటి ప్రొద్దు రా
మిక్కిలి మాఱుపంకజము మిన్నక ఖండితమాన్య లీనృపా
వాక్కుల కేల జిహ్వ యలవచ్చిరి పంకజవైరి చంద్రునే
నుక్కడఁగించుమో .... యనందగునే పయోజముల్. ౬౧

ఉ. పంకజనీలపంకరుహభావము గాలుచు కన్నుదోయి మే
...పంకము నైఁచునీగమ ఖపూర్ణకుపాకరుఁ జూచి చూచి యీ
పంక(జబృంద పల్లఁ దల) వంపులకుం దగఁగాక యన్వమే
పంకజ* నేత్ర నీకుఁ దలవంపు లహేతుకఁ జ్జ మొత్తురే. ౬౨

గీ. వనితరో మోము చందగు వాంచెదేల, కుటిలకుంతలతిమిరంబు కొర...
...నో యనుశంకనో వచ్చువెట్లు, కటలపాదేందు నేమించ నేరదెద్ది. ౬౩

సీ. చెలువ ! జ్జను మోము వాంచితి వటన్న
నవధరించితో నీవు ముఖార్థహతిగ
విను .... హతి దాన నెనయు నెట్టు
లదియు నొకచోట దోషత నంద దరయ. ౬౪

చ. మృగమదచిత్రకాకృతిని మోముకలంకము దానిఁజేసి యీ
మృగ†ధరుఁడేరదా(కృతివహించం)ను నటంచును మోమువాంచుటో
మృగ వసుగ ధ నుప్రియ నమ్మృష్ట మశృంగము దాఁ గలంకమే
మృగమదచిత్రకం బది సమృద్ధగుణాన్వితమా కలంక మే. ౬౫

చ. మృగమదచిత్రకానుగతి మే లగుఫాలము పిల్లతేఁటికిం
దగు లగుకేతకీదళము దా నగునం చొగి నెంచి కొక్కపే

* కేరి) † మదుదేరదా

రగబదు తేఁటిగుం బెనసి యూదనువందపుఁ దేఁటిపిల్లల
న్నగు నగుగాదు ముంగురులు నవ్యకమోరుహాక్రత్నోచనా. ౬౬

గీ. ద్విత్వరహితంపుఁ బ్రాకృతిఁ దేజరిల్లి, ప్రాకృతాఖ్యాకభావనా భావితద్వి
రేఫవైఖరి గలిగి త్రిలింగదేశ, సూక్తియన నొప్పుఁ గస్తూరిచుక్కబొట్టు.

ఉ. పిన్నఁదనంబు వక్రతకు పేరుకదం దగఁ గాని లక్షణ
బన్న నెఱుంగనట్టి యని యయ్యరచందురమోము పోఁగని
నెన్నదు రైజనింది కడునేర్పునఁ గోఁకమున్ న్యాగ్రముదా
ఖన్నతమాలవక్రరుచిఁ గీల్కొనులక్షణ మొప్పుఁ గుణా ౬౭

చ. లలితపుబొట్టు ఫాలముఁ గలంకి నొనర్పఁగ నర్ధచంద్రుఁ డో
ములఁ గన దన్నమాట మదిఁ దోఁచిన వాదితె మోముఁ దన్ను యా
యలికమునందు నందమగు *నట్టిది బొట్టిది దోష కారియే
యిల వ్యతిరేకభావ వది యింతఁగ హేతువు గాక కోమలీ ౬౮

గీ. చవులివందుకుఁ దలికంబు చక్కఁ బాగ, మాకు పాలంధ మగునని మాటుకొసలె
యది యపాలంభవిమయతవందకున్న, నదఘటిల్లుట వ్యతిరేక మగును భావ.

చ. రసవదమై మృ(ము)త్వమున రాజిలి లక్షణశీగింబు నై
హసన మొనర్పు సాధుకృతి నందపునీవిటంబు దుష్కృతిం
గపరఁగఁ జూచు సామియయి గాంచిన చందురమోము నిక్కమౌ
యసదృశగాత్రి లక్షణము నందిన యందము పొంకెఁ జెందమిన్. ౭౦

చ. మొయి లెడఁబాయ పూర్ణశశి ముద్దులు నించ(ము) రాణించినో
వయువయిఁ గ్రమ్ము మంచు డడయుక ద్విమకీతి మెలంగ నేర్చినో
దయిత యవక్త్రపాథరము తారఁగ నీకు వనోజ్జ్వకక్రి మే
మొయివిలసిల్లు నంకయము మేకొను నిచ్చుట దాఁకిఁ దీర్పవే. ౭౧

చ. వదన మవక్త్రపాతిమిరబంధతఁ గాంచినఁ జిమ్మఁ కటిం
జదిమెడు చందమామ నగుసేయక యుండు నె తప్పఁబల్కితిన్
వదనము సిగ్గుటిర్లు వయువ్రాలఁగ నేనియు నెవ్వఁడున్ బలెం
బాదలఁగ నిర్లవేళ రుచిపూవనిక్కలఁకము నవ్వనే. ౭౩

గీ. కాంతిసం(ప)న్నవస్తువుల్ గణనసేయు, నళినిమోమునితరువారవెలయుఁ జద్రు:
డట్టిచోట వికల్పంబు పెట్టరాక, నగసు లక్షల్ప మది యని చదువరాదు.

---

* నట్టిడి.

చ. నెల యిది యైన మన్నయనసీరజముల్ వికసిల్లునట్లు దా
నెలయు రసా(౦బు)రాశి వడి నిక్కఁగఁ బంకరుహంబు గానిచోఁ
గలిగడు నేగతిన్ భ్రమరకంబులసంగతి దమ్మియైనచో
విలసన మెట్లు రేయి యిది వింతగు సంశయ మింతి తీర్పవే. ౭౫

ఉ. వీనులయం దం(లం)కృతిగఁ బెట్టిననీలపయోజపత్త్రముల్
భాసురనూజ నీయసితభవ్యకటాక్షవిలాసభూషణం
బూని వెలుంగ నీక్షణము లుత్పలకాంతి ధరించు నన్నమా
టానఁగరా దొకించుకయు నానఁగవచ్చు విరుద్ధలక్షణన్. ౭౬

ఉ. తోయజవైరి యై మొగము దోఁచినవేళలఁ గన్ను లుత్పల
శ్రీయుతిఁ గాంచు వెన్నలఁ బ్రసిద్ధిగఁ గ్రోలుచునుండుపుల్గులై
పాయకనిల్చు మోము నవపద్మముగాఁగ నదెట్టులోచు నీ
యాయతనేత్త్రముల్ మెలఁగు నౌర ముఖాబ్ధివిచిత్త్రవైభవల్. ౭౭

క. వరవర్ణిని నీనయనము, లరమోడ్పున మోముఁజంద్రునంద మెలఁగుచున్
సురుచిరనీలపయోరుహ, పరసిరుహైకత్వజన్మసంగతిఁ దెలుపున్. ౭౮

సీ. శారదపూర్ణిమాచంద్రమోబింబంబు గర్వసర్వస్వంబు గాసిఁ జెందఁ
దరుణార్కకిరణసంధానజాగ్రన్నవ్యపద్మలాలిత్యంబు పటిమదక్కఁ
జంద్రాతపాస్వాదనమ్మాదమాద్యచ్చకోరవిలాసంబు కొదవగాంచ
మకరందరసపానమత్తమధువ్రతపోతలావణ్యంబు పొలుపుదొలఁగ
నెరి మొగంబెత్తి చూడవే నీలలాఁడి, వెడఁదకన్నులు విప్పవే బెడఁగులాఁడి
సిగ్గుపడువేళ దప్పవే సిగ్గులాఁడి, నన్ను మన్నింపఁదలఁపవే వన్నెలాఁడి ౭౯

ఉ. ఓపరిపూర్ణచంద్రవిజయోజ్జ్వలవక్త్రశశాంకబింబ నా
చూపులపేరుగన్నపరిశుద్ధచకోరములానఁ గాంతి దా
లోపము గాంచునంచు నవలోచన వాంఛదె మోము నర్థినం
తాపము వాప పంపదఁ దక్కువ చంద్రుఁడు కీర్తికెక్కఁడే. ౮౦

గీ. విమలముఖచంద్రుసన్నిధి* వేఁగుగాంచు, కన్నులకు నిప్పుడుం బద్మయుగళములకు
సాటి జెప్పంగ నమరునే సాటియగునె, నలు నలరెడుజలజంబు గలిగెనేని. ౮౧

మ. అరవిందైవనుఁ దొంటికన్న † నెటియానందంబు గైకొన్న నీ
వరనేత్రంబుల కెట్లు సాటి యనఁగావచ్చున్ (వ)సంకోచతన్

* వేగు † నెరియానందంబు.

సరసత్వంబుఁ దొఱంగి చూడ వెగటై సత్త్వాంతికిన్ దూరమై
ధరలో నుండెను వారిజోత్పలములం దస్వీ జగన్మోహినీ. ౮౨

క. విలసనమహిమం బెంతే, కలిగియుఁ దాఁ జుట్టుఁదిరిగి కలయఁ జతురిమం
బలవడమి దూర్యశము క, జ్జలమై పైనాడు నీదుచక్షుర్యుగమున్. ౮౩

గీ. మగువ నీవు దృగుత్పలయుగళమందు
మీలనాలంకృ(తి)యొనర్ప మెలఁగు గాదు
యాదవఫలహేతువులఁ జాల రుచికరంబు
మిగుల సుశ్రేప్తుఁ గావింపు సొగసులాఁడి. ౮౪

ఉ. అక్షరరంగల * స్నిగ్ధుల నద్భుతుఁ దద్భుదు కోప మాచు నీ
విక్షుడు చూపు చాలుకొననీక పెనంగదా యట్టులైన నో
రొక్కలరుక్షు గోక్షజిగియొక్కదనంబునఁ జాయ మాయఁగాఁ
దక్షకసేవ నక్షమదిఁ దక్షిణతోఁచు పెఱుంగనైతివే. ౮౫

చ. చెలువరొ సర్వలోకములచేతులమోడ్పులు గట్టిగాని నేఁ
గలనయినం గరాబ్జములు గట్టిగ మోడ్పఁబెఱుంగ నేరికిం
బలపలగత్తు వేదలి(యుఁ)బాయుము †నన్నుఁ గృతార్థుఁ జేయు మం
చలికులపేశి సిగ్గునకు న జలి సేసెనఁ జక్షుఁజూడవే. ౮౬

ఉ. ఎట్టివిశిష్టదేశమున నీకు కెంతటి కాల మెట్టినో
మట్టిటుఁగా కొనర్చుచుఁ గృతార్థతఁ జెందెనొ నీకు మోవితోఁ
జుట్టతికంబు సేయుటకు సుందరపుంజరకద్వరాగముం
గట్టిగ దొంతవాండరుచుఁ గఱ్ఱన ముక్కున‡కొక్కుఁ జూచితే. ౮౭

ఉ. వీతులభూషణాంబుజనవీనమృదూక్తులు కటాక్షదృ
గ్లీనము లయ్యె వాని కవిగీతము §సత్యపరంపరభావముల్
గానఁ దదంతరాయఘటకత్వగ్రీమయుక్తము కన్నుదోయికిం
బూనిక తెప్పలెత్తి కనుఁ బొందుగఁ జూడుము సుందరీమణీ. ౮౮

ఉ. కన్నులఁ గ్రేవఁ గన్గొనఁగఁ గారణ మేమి కటాక్షవీక్షణా
ఛన్నమహేంద్రనీలమణికీలితమాలికలన్ శ్రవఃపుటా
పన్నగభీకరూపములఁ జాలఁగ నించుచు వానిమీఁదుగాఁ
జెన్నుగ నేగి ముచ్చిలికిఁ జేకుటయై జతసంబు పూనెనో. ౯౦

---

* స్నిగ్ధుల † మన్న ‡ కొక్కు § మయూరత్తు

గీ. వనితయరగన్నుఁ గ్రేగానిను(వ)సు దెలియ, నాస్త్ర భావించెదో యట్టియాత్మ నీదు
 తనయుబల్గినిసాకారతను ధరించి, దాత్తుమంబా మురుండౌనుఁ బక్కఁగాంచె ౯౦

గీ. వాని ప్రకృతాత్తాన్వ ధానత్వ మునయ, నఖిల ద్ధంబున ఉపేక్షణాన్వయిత్వ
 మెలదయ సేయఁదలఁపవు హేతువేమి, గర్భసాదృశ్యమబ్బె నకలతన నిటులొ. ౯౧

ఉ. చక్కగ చక్కపుల్గు లివి చక్కెర రూపినయంత పల్కి యీ
 చక్కి మదోక్తమాట వినసంగతిగాని తెలుంగుగా రొదల్
 మిక్కిలిఁ జేయుచున్నయవి మిన్నక యుండనునట్లుగాఁగ నో
 చక్కనిబొమ్మ చక్కగనుఁ జక్కెరయామృదులోక్తిఁ బల్కవే. ౯౨

క. నెలయుందూరు తామరయని, కలుగుదు రీమోము బుధులు భవ్యామృతముం
 చిలుకఁగరాదె మరందము, గులుకఁగవలదే బుధోక్తిఁ గులుచకటిచెదే ౯౩

క. చిక్కను నాదగుభావము, నిక్కముగా వరదితంపు నేతిగల్గులకుం
 జక్కని చలిరో యిక్వాడు, చిక్కెదు నీమధురవచనశృంగారములన్. ౯౪

క. రాలుగరఁగించు నేరుపు, చాలఁగ నాకబ్బు ననుచుందురుగర్వం
 * బేలా చల్లింపఁదలఁతు, రాలెల్లం గరఁగఁ బాట రహింపఁగదే. ౯౫

క. రూపవతి మామకస్తుతి, రూపంబుల నమృతవృష్టిఁ గురియఁగరాదే
 రూపింప నీమువదనం, బేపారెను పూర్ణచంద్రుఁడే నిజమయినన్. ౯౬

చ. కరుణను నామ నీరసతకట్టుయి †చెక్కులఁ దంకరించి ని
 ర్భరవహవక్తమాన్పదలఁ బాటిలురత్నము మోహకుండలా
 భరణము లేల పీఠులకుఁ బంకజబంధునికూర్మిగట్టి నీ
 వరనమ్రదూక్తి భూషణము చాలు నలంకృతిగాఁగ వీనులన్. ౯౭

క. శృంగారవతి యుచద్వయి, సంగత మగుకీతిఁ బల్కు వంగతము దగున్
 భృంగాలక నిలువెల్లను, బంగారం బైన మాట బంగారమఁటే ౯౮

గీ. అరిదిమాధుర్యము త్తరోత్తరముగాఁగ, వస్తువుల నెన్నఁ బంచదారాప్రథమలమరు
 సార్వ‡భౌమకుఁ ద్వయ్యమెచ్చుటకు నీకు, మధురసూక్తికెఁ బయినెన్నఁ బ్రథమమున్న.

క. ప్రకృతిర్వ్యాకృతిన్మూల, ప్రకృతి స్త్రీకవిత చిత్రపద మగు వసుచుం
 బ్రకృతి వ్యాకృతి స్మూల, ప్రకృతి న్నిరసించువారు కలుగుదు రింతే. ౧౦౦

గీ. వనజలోచన నామగాయనత రొప్పి, యమళనై పాటపాడెనో యబ్ర మొందవఁ
 దరుణి నాగాయనతనమ్మకంబుగాఁగ, గొదవటుఁగ కరుణగ వద్యోదవా చెపుము.

* తేలచలింపందలచెదు † చెక్కు—అలంకరించి ‡ భూమస్గ

క. చందలనయనా చంచల, చంచల*వీణాధరించి చతురతచే నా
యించెదవో ధ్రువవీణ భ, రించెదవో తెలుపు మాదరించి కృశాంగీ. ౧౦౨

గీ. శ్రుతిపుటంబుల కమృతంపుసోనలైనఁగ, మానసాంభోజ మళినవమాకరంద
మాధురులఁదేల నీవెళసాధుకీర్తి, దేలగితి వది యెవే తేటిఁకంటి. ౧౦౩

క. నాలుగువిధముల నభినయ, లీలలు నీకంటెఁ దెలిసి లేదన వశమా
యాలోలనయనయిక్కాం, పోలినయభినయము దెలుపు†ప్రొద్దుచవుటకున్

గీ. కలువకంటుక‡కిన్నరకంఠికవము, యోగరూపతి నీయందు నొవరఁబూను
ననుచుఁజనులాడుకొనవింటునది నిజంబొ, కాదొ తెలియఁగనగుఁ బాటకలనమునఁ.

మ. అతిరక్తాధరసన్నిధానమున నాసాముఖముక్తాఫలం
బతిశుద్ధం బతిరక్తమయ్యె నిది యన్యాయం బుపేక్షింప నీ
వతుఁ జ్ఞానగ్రాధానమూర్తివగదా యజ్ఞాంశముం దస్మిత
ద్యుతిమాత్రంబున దానిదోష మెడయం దోలంగఁ జూచింపవే. ౧౦౬

గీ. ముదిత నీముక్కు ముక్తమౌక్తికమునకు, నాత్మశుద్ధగుణప్రాప్తి నగుసతద్గు
ణంబు రూపింప నన్యగుణంబుఁ గొనఁగ, దద్గుణంబుఘటిల్లుఁ జిత్రంబు కంటె.

గీ. జ్ఞానదీపంబున నవిద్య నణఁగ శుద్ధ, మాత్మరూపంబు దీపించు ననువుదోఁప
వెలఁదినీనవ్వునఁ గెంపువిచ్చిపోవ, గానవగుము త్తియముశుద్ధభావమగుచు.

గీ. వికసదంభోజపూర్ణేందువిధముఁ దెలుపు, ముద్దుఁ ద్దంపునీ నెతిమోమునందుఁ
జిలుకల వైన నీకనమిచెప్పవచ్చు, మధురసామృతవిభ్రాంతి మూసదింతి.

మ. తెలియక మోము వాంఛుకొని తేటలనవ్వులు దేరనీక యా
వలనున నున్నఁ జంద్రముఁడు వారిజతుల్యముగాన మోము గే
వలముగ వాంఛియుండెఁ దనవాసియ గల్గుమోగంబు వెన్నెలల్
‡సిలుకకయుండునే యని హసింపఁ దలంపులు నింపుఁడా చెలీ. ౧౧౦

క. ఈమాద్రిఁ బలికి యాదవ, సోముఁడు లేనవ్వు పూర్ణసోముని నవ్వన్
భామామణి నెఱసొగసుల, మోమునఁ జెలువారఁ దనదుమోము ఘటించెన్.

క. నెల నెలయు(ను) వెన్నెల వె,న్నెలయును నత్తమ్మి తమ్మిసీటునఁ గదియం
గఁ సొగసుఁ జూడఁగలువల, ములు తలవిలు కానికి పుంజముచ్చట యయ్యెన్.

గీ. అజ్జగద్గురునకుదేశియత్నమహిమ, భావమున నించుప్రేమానుబంధకటిమ
వారిణాంచనకాద్భుతార్యంతిఁ జ్జ, విశ్వచారుఁగసాగ నవిద్య పోల్చి. ౧౧౩

---

* వీణా- † ప్రొద్దుపుచ్చుటకు ‡ కిన్నరకంఠి ‡ సిలుగు.

క. ఆపడఁతి కాంతిఁ జ్జకు, సోకం జెనయాఁగఁ బ్రేమలుస్త్రీకరమై
దీపించు బహులావర్ణ్యఁగ, న్యాపారము దక్షిణ కృతము నామోదించున్ ౧౧౪

సీ. సుకుమారవర్ణసంఘటితస్వరూపంబు లలిత ప్రసాదన లక్షితంబు
ద్రుతికరమాధుర్యధుర్యస్వభావంబు సవిశేషపరివృత్తిశాంచితంబు
సతతిరస్న్యతివాచ్య మపిహీనదోషసర్వస్వంబు రసికానురంజనంబు
నగుచు సత్కావ్యంబు సందంబు గొందమొవి సవిమ్మష్టసద్విధేయాంశమగుచు
ప్రీనపదమై పుష్టిపిష్టి విస్ఫూర్తి, భూషణస్ఫూర్తుల కనంగపోషణముల
కాటపట్టుచుయొకవింతతేటఁగానిమె, మోముసీదనివెన్నుందుమూరుకానిపో.

గీ. సాత్త్వికస్వేదజలసుధాశ్రయతఁగాంచు, నలికచంద్రుఁడు విశదముక్తాళిపేరు
గన్నయాస్త్రీయపేశలకాంతిధార, ఘనపదంబునఁబ్బొంచెఁ గలికికంటె ౧౧౫

మ. *శుభమానాస్యమనూపకస్ఫురితమై సొంపారుచుం జిత్రకం
బుపరక్లిష్టగఁ జెందెనిందుమను †పక్షాభిజ్ఞమా భాగ్యవ
ర్ణపదర్వన్నిటఁ స్ఫురత్తనకపత్రాంచముం బద్మేతుఁడుం
దపరిచ్ఛిన్నరసాదృతాళియుత మున్దాడె న్నిటాలస్థలిన్. ౧౧౬

గీ. చాన మోము విశేషోక్తిఁ బూనదిపుడు, సామ్యసుందమిగుణహానిజాడఁజొరమి
నునయనాంజనకవులకుఁ జాడనమరు, భావరసదృష్టు లంపటఁ బద్మనయన.

చ. భ్రమరవిలాసముల్ సధరభవ్యతరోత్పలమాలికల్ కటా
క్షములన చేసి మాలఁ ‡విశ్వవరక ల్లలితంబుగాంచె నే
త్రములు భళీర వైదుషి యుదారత యం చొగి నెన్నుచున్ రమా
రమణుఁడు చేసెఁ దన్నయనలక్ష్మికిఁ జుంబనలక్ష్మిఁ దోడుగన్. ౧౧౮

క. కంబుధరాధరసంగత, తాంబూలరసంబుసోఁకి తరుణోంబువిభా
చుంబితనీలాంబుజములు, చుంబించుచు సూర్యజాతచొక్కపుఁగన్నుల్.

క. పారిక్షతచుంబితపరిచిత, సురుచిరతాంబూలరాగశోభితదశల్
తరుణ(శశి)కిరణచర్వణ, నిరతచకోరములనీటు నెఱపఁ(గ)సాగెన్. ౧౨౧

గీ. మురవిభంజనుఁ డవ్వేళ ముద్దుగొనఁగ, రమ్యతదధరవీటికారసము వయన
పద్మములనత్తనుద్వేలబహుళరాగ, రసము వెలికుబ్బెనోయనరమణఁగాంచె.

* శుభమానాస్యము † పక్షాభిజ్ఞ ‡ విశ్వవరక ల్లలితంపు.

క. పంకజముఖ కనుకాటుక, పంకజలోచనుని మోవిపయి నవ్వేళం
బొంకమయి కనఁగనొప్పెఁ, బంకజవిరిమీఁద మెలఁగు మధుప మసంగా.

గీ. సాంజనాశితలేక్షణాసంగమమున, నతుల రాగాధరము కప్పు నందె నవుడు
సాంజనాశితలేక్షణాసంగమమున, నతులరాగాగము కప్పు నందు టరుదె.

గీ. అబ్జహితనందనామణి యనుభవింప, మరుఁడు మాధుర్యరసముంచి మషినిజాంక
ముద్రయిడి నిల్ప రాజిల్లు విద్రుమంపు, నాళమననొప్పఁగాటుకకలుపు మోవి.

ఉ. కాటుకకప్పు మోవిజిగి గాదిలినవ్వుల బొత్తుఁగూడుచుం
గైటభదైత్యవైరిముఖకంజమునం దనరారెఁ జూడఁగా
*మాటికి సాటియైన రసముఖ్యము లాదిమకోణసుప్రథముల్
మేటిప్రబంధరాజమున మేళన మంది మెలంగుకైవడిన్. ౧౨౬

మ. తొలుత న్నందునియింటిలో మెలఁగి నీతోఁబుట్టు కాళిందితీ
రలసత్కాననభూమి గోగణము సంరక్షించి టిమీఁద నీ
వలుచుం జెక్కిటఁ గేళపత్త్రమకరీవారంబు పాలించెదం
గలకాలంబును బాసుపాల్యమె యనంగా నోఁచితిం గోమలీ. ౧౨౭

గీ. భవ్యగండద్వయికిఁ గేళపత్త్రములకుఁ, బొందుఁగానఁగూడదనో యన్యభూషణంబు
పుట్టుమొదలుగ బలుగండములకు నోఁచు, పట్టియవిభూషణాతికర్ష మునఁగనగునె.

గీ. అతులవాసన నచలభావానుభూతి, ననమపూర్వగుణమున నప్రతీత
కాళికర్త్యంబుచేఁ గదా తరళనయన, కలిగె నీచెక్కులకుఁ జంద్రఖండసంజ్ఞ.

గీ. అసితకుటి†లగత్తుహినాంశుఖండ, తుల యొసంగినసమ్మతంబు దొలుకపలదె
కలిమి తేమలు దెలియంగవలయు మోము, ననుచుఁ జెక్కిలినొక్కె శ్రీహరి ముదమున.

గీ. మించుటద్దంబు నీచెక్కు మించునంచు, నెంచుకావిందు నదినిజమంచుఁ జెంతఁ
బొందుబింబాస్యవామొగంబిచటనిలుప, నమలినచ్ఛాయ ప్రతిబింబమచ్చెనని.

గీ. ప్రకటదర్పణరుచిరేందుశకలములకు, మదిదనీచెక్కుల(కుఁ)బోవరుత్త్రమనుచు
బుధులుపల్కుదురెటదోషబుద్ధివలదు, శాస్త్రమురయంగ విస్మయస్థానమగుట.

చ. నిటలతటంబునం దెలఁగు నిద్దపుఁగస్తురిచుక్క ‡బొట్టులోఁ
గటికికలంక మానసుచుఁ గ్రమ్మితిఁ జెంబనవాంఛ పంకయుం
బటుపటమై కలంకపద మందితలక్షణమే వచింపఁగాఁ
గుటిలవినీలకేశి యని కూర్మి నొవర్చెను జెంబనం బటన్. ౧౩౩

*మాటికమాటికైన †గళత్తుహినాంశు ‡బొట్టు

క. *పాయదు నంహాస్ఫురణముఁ, బాయ దనంకాళరూపభావాన్వదర్శ
†పయనవు మంగలమహా, శ్రీయనునత్యోక్తి యమరెఁ జెలి పీనులకున్.

ఉ. ఇంచుకయేని లీలఁ గొన దీకలు పీను కేగుదెంచి నీ
యంచితనేత్రముల్ దలుసు నంతికకర్ణమహాంధుసన్నిధిం
బొంచెను భీతిఁ గూపములఁ బొందవు నేత్రము లంచు మీాలసు
క్కించినవాని కట్టిభయకీర్తన మువ్వాన కాచె నత్యకున్. ౧౩౯

ఉ. కర్ణవతంసనామ మిటఁ గాంచెద దృక్ప్రభ నంచు విచ్చి య
భ్యర్ణము సేరెఁ గావలయు నద్దిర యాయసితోత్పలంబు దృ
గ్వర్ణపరంపరాంతరధివాసతఁ గైకొని లీన మయ్యె ని
క్కర్ణమునందు భూషణ(త) గైకొను నేకరణిం గృశోదరీ. ౧౩౮

గీ. కర్ణమునఁ గల్వ కనుచాయఁ గప్పుకొనఁగ, మీాలితంబయ్యెఁ గంటి వేలాలితాంగి
యింతి సామాన్య మిచ్చట నేలకలుగు, మహిగధర్మవిశేషసంబంధ మిదియ.

గీ. బ్రహ్మమనసోక్వశ్రుత్యంతలక్ష్యమగుచు, దనరు నీకల్వ శ్రుత్యవతంస మగుచు
నుపనిషద్రీతి నిది మన కొప్పుఁ బలుకు, నేత్రవేద్యంబులకు భేదవిదళనంబు.

గీ. తన్వి యీకల్వ శ్రుత్యవతంస మగుచు, నాత్మరూపంబు లక్షింప ననుచితంబు
ఇచట రూపంబు లక్ష్యత నెనయ దెట్లు, దృష్టివిక్షేపమున నది తేటపడదు.

చ. కలువలు పీనుల న్మలఁగఁ గారణ మేమి విభూషణంబుగాఁ
బలుకఁగ సాహసంబు గద భావము నీయది యేమి తెల్పవే
తెలిసెను గల్వ కన్నులకుఁ దేటల సాటగునంచుఁ బల్కుచోఁ
దెలివికిఁ దప్పువారలకుఁ దెల్పఁగఁ జెంతల వాని నుంచితే. ౧౪౦

క. అతినిమ్నశ్రుతికూపం, బతిపూర్తిగ మెలఁగి పైకి నదరుశుచిరసం
బతితీవ్రత వెదలించిన, గతి నున్నది పీనులందుఁ గలు వొచెలువా. ౧౪౧

చ. సురుచిరహీరనీలముల సొంపగు కమ్మలకాంతిధార యే
కరణి వెలుంగుచున్నయదొ కంటివెఁ తామరకంటి శ్రోత్రకూ
పరమణమాధురీరసము పైకిఁ గడంగుచు జాలునూపె జ
ప్యరసయుతో వనం దగిమె సంపొగి నంటెను రెండుపీనులన్. ౧౪౨

---

*పాయదునఘుస్ఫురణము—†యనుతు

గీ. మృదుతరవికలభావత మెఱసినట్ల, వాదులకు నెల్లఁ దానమిఁ దగుచునుండు
నీను శాస్త్రాది యధరాఖ్య లేసు ముఖ్య,వృత్తి నికరీతలక్షణ నాయు నితి.

గీ. అతిన నీరూపి యుపవర్గమగుట లేమి, కారణము గల్గు నది లేటగా నచింపు
మార్గ తెలి వచ్చె నదివరమూర్తులంబు,గాన నగవర్గభావంబు గలుగుటరుదె.

గీ. గరిత బింబోష్ఠి యనుపేరు గలదునీకు,నచటనుకమూ . . . భ్రుస్రుబి బ
శబ్ద మష్టాటసిద్ధాంతసరణి సారము,బింబమిది లేమము . . ప్ర . . బనులుగ.

క. మృదుతన్ సత్కృతిరసనం, బదతం దనరారి సత్త్రబంధ స్న . . దాఁ
బొదలి యు సు హాసవదరీ, వదలదు చిత్రంబు నీకు . . . కంటే.

గీ. వెలఁది నీమోవియుపవర్గవృత్తిఁ గాంచుఁ, బల్లవచ్ఛాయరాగసంపదలఁ బొదలి
హాస్యవద మగునపవర్గ మబ్బుటరుదు, పల్లవాకృతి రాగసంపదలు పొదల.

ఉ. ఇంతిరో మోవి చంద్రుని మయుఖ్యము సైఁపనియట్లుఁ గెంపుమో
వంత సుధారసం బనఁగ నధ్యవసాయనహిష్ణుతాగుణా
క్రాంతము గాదొ తద్రసము కాదగునో యమృతంబుఁ గొంటి ము
న్నిం తిది నిర్ణయింతు నని యింపుగఁ జేసిరి జంబరుతుల్. ౧౪౮

క. కెంపునుమోవి లత్తుక, కెంపు ఘనంబయ్యె మిగులఁ గీర్తాన సెఱడా
లిం పగువిదముననిక్కలి, సొంపెసఁగను రాగమహిమ సురదతులన్.

క. నగుదాయల మహిమత్వము, జగితోఁ బలుగంట్లు నిండి చెన్నలారం
దగుమోముఁ జందువలనఁ. దిగజాఱు మనుంచు మేలుదివ్యాన్నమునన్.

క. మృదుపదమై రసవాసన, లొదవ లసత్త్వాన్వ మనఁగ నొప్పెను సధరం
బుదితరసోత్కర్షం బై, మధు మెసఁగు వర్ణము గుణత మొనయుంగాదో.

క. అమరాలచుంబితం బై, లేమ రదచ్ఛదము పూర్వరీతి స్థిగులన్
శ్రీమొఱయఁగ సంస్కార, వ్యామిశ్రితమంగళార్థ మన సంశయమే. ౧౫౦

క. చ్యుతసంస్కార మపాకృత, మత మసుకృత మగుట దోషమతి యనుచితము
యతిచిత్రము మృదుపదమై,యతిశయిలఁ దెరయవాక్యమగుటఁదలంపన్.

ఉ. మంతనపువ్వుఁ దేనియలు మాటికి మాటికిఁ గ్రోలి సొక్కుచున్
శంక యొకింతయుం గొనక శాతరదక్షతముల్ ఘటింప న
వ్వంకకు డాయుఁ గృష్ణమధుపం బిదె మోవి నాతి యన్న న
వ్వంకజగంధి మాటుకొనెఁ బింబఫలేచ్ఛ మోవి కేలునన్. ౧౫౧

కం. అలఘువిలాసిత గానా, కలితాజరభాంచితత్వగమకత గానే
వలమునఁ జంపకమాలా, లలితత్వము నీకు నాన లాగం దెపుడూ. ౧౫౫

గీ. సుఖదమృదుదంచితస్పర్శశోభితంబు, సవ్యవహితస్ఫురద్రసం బపరుషంబుఁ
గైశికీవృత్తి యన నాన గడు వెలుంగు, నొకసరంధ్రత వదలకయుండుఁగాని.

గీ. మధురిమంబున నీమోవి మధురిమంబు, శంకపడఁజేయు నాసికాచంపకమున
వెడలి మొకరించినిలిచినవిమలమాక,రందబిందువునాముత్యమందవెలుంగె.

కం. బిత్తరి నీనేత్రంబులు, ముత్తియపుంజిప్ప లనఁగ ముద్దుగులుకు నీ
ముత్తెము జన్యము గాదా, హత్తినప్రేమమునఁ జూడ సహ్యము గాదా.

చ. అని వనజాక్షుఁ డంచితముఖాంబుజహాసమరందపాళితో
మనమున రాగసంపద యమందతఁ జెందఁగఁ జిన్నినవ్వుతోఁ
జెనఁగొని ముత్తియంబు నొకవింతయొయారము దాల్ప నాసనా
ఖని యగు నాసపై వదనకంజముఁ జేర్చుచు మాటిమాటికిన్. ౧౫౯

గీ. ఉవిద యద్బాహుసంపాదయోగ్య మగుటఁ
బ్రతిభటస్ఫూర్తి సైఁపనిప్రభలుగొనుట
పెద్దఁగంఠంబుఁ గనఁగ నివ్వేళ నాదు
పాంచజన్యంబు మదిలోనఁ బాదుకొనియె. ౧౬౦

కం. సతి నీమగలికి! శుభమే, యత యర్హామె యొక్కభంగి నది యొప్పంగా
సతిమృదుతర సుస్వనతర, వ్యతిరేకం బనుచుఁ బలుకు నది చిత్రంబే.

గీ. కలికి కలుగ ముడులగుఁగదా కంబువునకు, నాత్మరూపప్రబోధంబునందునపుడు
గాన జడమగునది యెట్లుగాం చుసాటి, యాత్మరూపప్రబోధంబునందు మొదవు.

గీ. అర్ధనిద్రాన్వితం బగు సారకంబు, వతివ నీకంధరకుఁ జాల నలికి యలికి
యట్టిదానికి నుపమానతాన్వయంబు, గగనకుసుమంబుతో మైత్రి గాంచునమ్మ.

ఉ. చుంబితమై రొదల్ నెఱపఁజొచ్చినకంబువు*తోడిసాటి కం
కంబున కందఁజేసెదఁ గటా కట †మచ్చికయూని పల్లుచా
క్షంబుగఁ బల్లిఁగాఁ దలఁపుఁగాంచి యకార్యము గాక కార్యమే
కంబువుసాటి కీర్తికరమే యది తీయగఁ బల్లి నెర్చునే. ౧౬౪

గీ. సరసిజానన నీకంఠసరణిఁ దెలు(పు), ప్రస్ఫురద్వర్ణమాధుర్యవచనములకు
సాటియగు నెటు తతవాద్యజాతరవము, మధుర*మేనియవర్ణితమానదెపుడు.

---

* తోడిసాటి † మచ్చికయూనిపల్లుచాక్షంబుగ

క. ఓనరసురాల నిజముగ, నీ *నరసపుంగొలికి నెనలు నెటికలు కలకున్
దోసము సరియున్న రసాభాసాస్వాదనకు కవికాదికత్స్వనముల్. ౧౬౬

గీ. తరుణి తలఁచ నవ్వచేతనత మంచు, శుకపు పికముఘు వాగమస్ఫూర్తి నెనయు
మటియుఁ బికము లెత్వద్వని నతి నవాంగ, సీకు గనూ త్రివలె నట్లు గంపుగావు.

ఉ. తావకకంఠనిస్సరదుదంచితభారతి సద్గుణత్వసం
భావిత మైన దోషముల భాసిలు దోషగుణత్వదూరతన్
భావుకు లెన్నదోషముల కజ్జ మెలంగదు దోషమూ గుణం
బేవిధిఁ బూన దిష్టగుణమే గొను కంచు వచింతు రుత్తముల్. ౧౬౮

క. నీరసములు గావ నలం, కారము లివి గావు నీమకంఠంబునకున్
సా(ర)రసోత్కృష్ట గుణా, ధారము లగుసువచనములు తగుభూషణముల్.

క. పటుబాధస్ఫురితము లు, త్కటబహుళనవస్తుసంవిధానముకుముల్
†శ్రుతికాసార(?)రంధ్రము, లటు సుగుణములు విఘటిల్లువనిగాసామ్యల్.

సీ. అనుకరణంబుచే ‡వనగృహీతసంస్కారముఖనిత్యదోషసంస్ఫురణ మటివి
శబ్దతత్త్వాగమై శారద్యమున శ్రుతికటుత్వదిదుష్టత తాకుసేసి
యంగాంగితాకథావాదిసాధనముల రసదోషనిచయంబు రానఁగుంచి
వ్యక్తవాద్యార్థప్రబాధాఢితిగతి రచనాద్యనర్హత రహి మాసించి
రసికులౌనన ద్విప్రకారత ఘటిల్లి, నాల్గువిధముల రచన మిన్నానసంబుఁ
గొంచు నీకంఠమున నిస్సరించునంచు, వినికి నాకగునతిగాల్లి కనుపుసామ్య.

చ. అని వనితానురాగరసహర్షసముత్కటమానసంబుతో
వనజదళాక్షుఁ డత్యతివబంధురపేశలకంఠనాళముం
దనముఖపద్మసంగతినిఁ దద్దయ ముద్దుఁదనంబు గుల్కఁగా
ఘనకరివాజ్జసంభరణకౌశలహస్తము మెచ్చఁ దాల్చెఁ దాన్. ౧౭౨

చ. కుచనదమండలంబున నఖాంతనజాతివిజాతిభూషణ
ప్రచయము ‡శ్రీరసీరవయభావముతోఁ దిలతంపులక్రియా
ప్రచితము నాచు నద్రనము భాసిలఁజేయుచు దోషనిక్రియా
వచనము దూరమై మెలఁగ వర్తిలుచున్నది కంటివే చెలీ! ౧౭౩

సీ. నిరుపమనానామణీచిత్రరుచిరాజి దంబుమీఱిన రోహితంబుగాఁగ
భావనాతీతసల్లావణ్యపూరంబు సౌదామనీలతాచ్ఛాయగాఁగ

---

*నరసుంగొలికి †శ్రుతికసిస్సారరంధ్రము— ‡వనిగృహీసంస్కా—

సత్కర్ణ ముక్తికహారాళి సౌలక్షధారఁ బరిణమింపఁ దారఁగాఁగ
ముక్తాళిమధ్యగమాణిక్యహీరముల్ లసమరకతోపలములుగాఁగ
లలితరుచిరక్తోశశిమండలంబదిగువ, దండిమీఁదుగ నూపురమండలంబు
మా(మ)కమనోరథచ్ఛలమహితసస్య, ఫలము లెల్లనుమిగులనిష్పన్నములుగ.

క. ముక్తాహారము లివ్వి వి, విక్తచ్ఛాయలు ఘటిల్లి వెలయఁగఁ జేయుఁగా.
ముక్తావద (?) మన్యమణీ, రిక్తత గన నీనముద్ధరించినకృతులా. ౧౭౫

గీ. పూర్వపూర్వవిశేషత పొసఁగె నుత్తరోత్తరంబున నిది భూషణోత్తమంబు
నాతి యేకావళీభూషణంబు దీని, గన్నరసికులమది మోద మన్నఁ దరమె;

గీ. రమణి! దీనికభూషణరత్న మిద్ది, మంజు హైకావళీరూగమహిత ముగుట
మాలికాదీనకం బాదు మామకీన, మానసము నాత్మనిమ్నుతిఁబూనఁ జేసె.

క. *అరయ సరసత్వఘటకం, బురుతరలోజ్జ్వలితంబు నొప్పుగుసుగుణ
స్ఫురణంబున నేకావళి, కరమాలంక్రియలలోనఁ బర్వేందుముఖీ ౧౭౬

చ. సురుచిరపద్మరాగపరిచుంబితనీలనిబద్ధహారని
ర్భరరుచిరాజి వింతకనుపండువు సేసెఁ ద్రివేణికైవడిం
గర మనురక్తి సేతదవగాహన మొందె మదీయభావము
బ్బురము నిరంతసౌఖ్యరమ పొందుట యిత్తఱిఁ గామినీమణీ. ౧౭౭

గీ. లేమ నెలజాలఁ దారావళికిఁ బ్రకాశ, ముబ్బుటరుదని మించంగనగునమాడఁ
దమరుకోచుల నెనసి యుద్ధతపుఁజక్ర, వాకయుగళంబుజోదయావలినమడా.

క. లాలితకుచవదమండల, మాలి నలంక్రియలు చాల నొప్పుఁగఁ జేయుఁగా
†బాల విశ్వంపు మునమా, మాలనములు పొంకఁగొనుట మెచ్చు తలంకా

క. ఇక్కరణిఁ బలికి యమునతి, చక్కనిరవణములఁ జక్కనదలింపుచుఁ జా
జొక్కపుఁబూఁతుల మై, నక్కొనఁగాఁ జేసెఁ గన్నె నటితుమ్మదలన్.

క. మించి మహీధరగర్వ ము, దంచుట నిరమిత్ర మా మిటారికుచంబుల్
కంచుకకవచం బెల ధ, రించెను గాళింది విస్తరించి తెలుపనే. ౧౮౩

ఉ. రంగు లెనంగు మేను మది రాణవహించుదృఢానురక్తిచేఁ
బొంగఁగఁ దబ్బలంబునన పుట్టినతత్తరకంటకంబు తె
క్కం గడుదుర్బలం బగుచుఁ గాంచనకంచుక మిద్ది నక్కుకా
ఘంగమఁజెందెఁ గన్గొను మభంగురలోలకటాక్షవీక్షణన్. ౧౮౪

---

*అరస †బాలాతిశ్వం

గీ. చక్రవర్తిత గాని యాచక్ర మణఁచి, కటుమహాభోగమున నరోభద్రపీఠి
రాణఁ జేకొను భూధరరాజమునకుఁ, గోకచాఁటున నెలఁగంగఁ గొదవగాదె.

క. ఎదుట దిగి చూడ ను కళశి, నదఁచి దయుఁచుంగఁ దలఁచు ననుచును జెలువా
కనుఁగొంచు మకజాల ముల్గోఁ, బడనిడి కుచకోకములను బంధించితివో. ౧౮౬

శా. కాంతాపీనకుచంబు లాకృతిచమత్కారంపుగూఢధ్వనుల్
కాంతానన్నిభవక్త్రనం చూగి నఁంకారిజ్ఞ లూహించదృ
ష్టాంతవ్యాప్తి సార్థకంబుగ మదిం జాల న్విదారించి యా
కాంతారత్నము కంచుకాకృతిఁ బ్రస్తారించితే గుబ్బఁ గా. ౧౮౭

గీ. నదు మనదుమిన్నవైఁ దన నెడయ సెనయ
ఘనఘనత్వంబు ఫలమయ్యెఁ గాన్కి సూక్ష్మ
సూక్ష్మత ఘటిల్ల దని లజ్జ సాగియ అవిక
చాఁటు కుచమందె నో యాది నంది వరుదె. ౧౮౮

మ. అతిసూక్ష్మం బగుటన్ రహస్యతమమే యాఁగా న్వయూకంబు మా
నితిగా దానిఘనాంగతం గొనుచు మన్నింతంగదా సౌఖ్యముల్
నతి నీగుబ్బలు గొప్పగొప్పలగుఁగా స్వాయత్తసంరక్షకై
యతిగోప్యాకృతి మాని యుంచు టనుదా యార్త న్విదారింపుమా. ౧౮౯

మ. అలగూఢధ్వనిని న్నిదర్శనము దా నాచుం జెలంగుంగదా
బలుచన్నుంగవ మున్న నే నిపుడు తద్భావంబు సైఁప న్మను
జ్వల*రీతిత్వము నీవు మెచ్చగొన సంపాదించెద న్గంచుకా
కలనం బాఁపు చగూఢమైనధ్వనితో గారాపుసాదృశ్యము న్. ౧౯౦

గీ. అనుచు మృద్గతతద్గ్రంధికపుమవికల, భావమునగూర్చికంచుకావరణముడిపి
వరమకారణ మగుచెల్వ బయలువఱిచె, నత్తుదాత్మస్వయూకంబుదాలఁ బ్రీతి.

క. కలికి చిననాఁడు చేతికి, బలుగుబ్బలి మేలుపూలబంతి యగుంగా
యలచేతి కిపుడు కుచమిది, బలుకొండై మేలపూలబంతియు నయ్యెఁగా.

గీ. మేలుబంతుల నెల్లను గెలిచెయుఁ
బ్రాయమెక్కినకొలఁది నీబలుకటికత
నంబు గాను సూక్ష్మమౌక్తికగుణాబు సాదగ
నిన్ను దపకాశనద్వృత్తమెట్లు కుచము. ౧౯౩

*రీతిత్వము

ఉ. కొండలనైన శేఁతవిరిగుత్తులనైవడి మీట రాజవే
దండము గండముల్ విరియ వాఁకఁగ దక్షతఁ గల్గి మీఁటి యొం
డొంటిని డాసి మా తెలుఁగుఁ గొండదు కోడమిటారిగుబ్బ లో
యండజయాన హస్తగత మయ్యెడు సూత్రమదెద్ది తెల్పవే. ౧౯౭

క. పాలిండ్ల మరగి తిరిగి(తి,) హేలావతి(చి)న్నయవ్వ డివ్వాడు నీమే
ల్పాలిండ్లు మరగి తిరుగఁగఁ, బాలయితిం గదవె కోర్కె ఫలియింపంగన్.

గీ. మగువ ! యేతత్పయోధరమండలంబు
బర్హధరహృత్ప్రమోదంబు బలియఁజేసె,
మదిరనేత్ర పయోధరమండలంబు
బర్హభృన్మోదహేతువై పరఁగు టరుదె. ౧౯౮

క. గురుశుశ్రూషణ మవసీం, బరమసుఖం బిచ్చు ననుచుఁ బలుకుదురు బుధుల్
గురు(వ)కుచశుశ్రూషన్, సరతీశయసుఖంబు మాకు నలరొనదె చెలీ

గీ. అదరి ద్విజరాజచక్రంబుఁ దలఁ జేసి, మృదులతరసుమసఃపంక్తు లాదఁగఁ జేసి
మిగులనుద్ధతిఁ గొన్న నీ మెలుఁగు గుబ్బ, మగువ మర్దింపనగు మాకు మానఁ దగునె.

సీ. కుచములు గిరులన్న కొబ్బునఁ బరువత సాదృశ్యహేతువై చాలఁ దోఁచుఁ
దోఁచిన మృదుతనూద్భూతకుచంబుల కదియైన వైషమ్య మనెడు శంక
బలుకుచంబులు పూలబంతులైన మృదుత్వమచ్చటఁ గారణం బనెడు తెలివి
వివరింపనత్తెల్వి కిమ్ముతకవకాశ మంబరకుసుమంబ యనెడు మనసు
కలఁగైకొని మదిఁ బరీక్షింపఁ దెలియఁ
బరుషభావమృదుత్వ*సద్వర్తులత్వ
పీనతౌన్నత్యములఁ గొన్ని భేదము లిటఁ
గరణములు మాటికని చన్నుఁగవ గ్రహించు. ౧౯౯

మ. బలుకొం డొక్కటి మున్ను నాకరమునన్ బాగైన పూబంతి వా
విలసించెం గద మేల్కుచంబు లివి యీవేళం గరాయత్తత
స్వాలయ స్సార్దవమని తత్సదృశత న్నిక్కింతు సక్కొందక
స్తలఁ బొక్కన్ జనియించె నంచు హరి మిన్నాగుబ్బ లొత్తుం గడున్. ౨౦౦

గీ. అతిశతిః పీనవక్షోజహాద్వయీమాలి, మర్దనము చేసి చేసియు మఱియు మఱియుఁ
గాంచుచును వాఁడు నృకళ హాసకంజముంతి, చిత్రమిది యని కుచపీడ సలఁగి చేయు.

---

*సద్వర్తకత్వ-

సీ. తోడువాయక కూడి తొబ్బిల్లైను సుగంధధూళికంకంబున బ్రుంగిబ్రుంగి
కమనీయకుసుమసంగ్రథితకందుకముల నలరులీలల వాడ వాడియాడి
గురుతరమత్తేభకుంభస్థలంబుల నతిపాక్రమింపంగ నిక్కి నిక్కి
యతిఘనాత్యున్నతాహార్యరాజంబులఁ దడవు కత్యుద్ధతి దాఁటిదాఁటి
శ్రమజలం బూర తొంగ్రక్కి చక్కనిలుచు
కుచకిశోరంబులను జూచి కోర్కె మీఱ
ముద్దుగొన *మనసుట్టను ముదిత యనుచు
ముద్దుఁజవదోయి శ్రీకరి ముద్దుఁగొనియె. ౨౦౨

గీ. చంద్రుఁ డొక్కఁడు బాధింపఁ జక్రయుగళి
యింత నఖ నీవు గుబ్బలై తొనసి యిపుడు
చూడు బహుచంద్రభూషణస్ఫురిత మయ్యె
ననుచుఁ గుచముల నఖరేఖ లంటఁజేసె ౨౦౩

క. నెల యొక్కఁడె చక్కన, లలికుంతల నీదు కుచయుగ్మై జనియింపం
గలిగెఁ బహునఖచంద్రా, కలితశుభపీఠ యని నఖంబులు నాటెన్. ౨౦౪

గీ. సర్వగురుచిహ్నములు గానిచన్నదోయి
సర్వగురుభావ మెఱుఁగంగ శక్య మగున
యనుచు గోవిందుఁ డానంద మతిశయింప
లీలఁ గుచముల బాలేందురేఖ లిడియె. ౨౦౫

క. హరినఖపదచిహ్నిత మా, సురుచిరకుచకుంభయుగళి చూడఁగ నొప్పెన్
వరశుకశిరముఖదారిత, పరిపాకమనోజ్ఞలికుచఫలయుగ మనఁగన్. ౨౦౬

చ. గిరులకుఁ జిత్రపత్రలత గీల్కొను టబ్రమె కస్తూరంబుచేఁ
గరము మెఱుంగులీను మృగనాభ మలందఁగఁ జేసి తెల్లదా
ల్గిరులకు సాటిదెచ్చి యటఁ గేళివసించు శివుండ నయ్యెదం
దరుణి యటంచు నించు హరి తత్కుచసీమ సుగంధపత్రముల్. ౨౦౭

చ. తొరము మహాగమాంతరతిఁ జాక్షికి నింపగుదాడిమీఫలం
బకట పునర్విదారణము నందెననట్లు ప్రయత్నమూని నా
యొకము సమందహాసమయి ముద్దులు గుల్కఁగఁ గొమ్మ మైఁడిదా
ల్పకచకలారవమ్మొదవు జక్కఁగఁ గప్పెను తొమ్మఁ గ్రక్కునన్. ౨౦౮

*మనసుట్టెదు.

క. అతిశయసోన్నతవృత్తిం, బ్రతిశేఖండియును మధురరసమరీతిం
బతి నీకుచపదమండల, మతిచిత్రము మధ్యవృత్తి యగుచుం జెలువా.

క. శ్రేయ మగు చేరగురుతో, న్నయంబై సర్వవృత్తనిచయాద్యంబై
పాయక గా శ్రీవృత్త, శ్రీ యాపకోజయుగము శృంగారవతీ. ౨౧౦

క. పరుషంబు లగుటఁ గుచయుగ, ళము, సరళ బులు గాక యున్న సఖ చిత్రంబే
స్థిరము లగుచున్న వబ్రము, పరమాణుసమానమధ్య పరికింపంగన్. ౨౧౧

క. ఈకుచపదమండలమున, శ్రీకరభావమున మెలఁగు చెలువౌభావల్
శ్రీకర ముభయశ్లేషము, కోకస్తని చాలఁజాల గుఱుతుగఁ గంటే. ౨౧౨

చ. మదభిమత(ంపు)కయ్యయయి మానితభూషణ మై యదోష మై
ముద మొనరించుఁ గావ్య మన ముద్దుఁగుచద్వయి చిత్ర మొక్కఁడే
పదములగాత్రి సద్గుణము చాలఁగ సూక్ష్మతఁగాంచియేని దాఁ
గదిసి సారంగ సంది యటఁ గానఁగ శక్యముగాదు చూడఁగన్. ౨౧౩

క. ఈరీతిఁ గుచము లెన్నుచు, వారిజలోచనుఁడు కాంతివారస్ఫురణా
ధారము లగుదోర్మూలా, కారావారములచాయఁ గనుమీఁ లదరన్.

ఉ. చెలి కరపల్లవస్ఫురణఁ జెందినదోర్లతికాలవాల మై
యలరెసు బాహుమూలముల కర్షము ఖారము తీవె పూతచే
పెలయఁగ బాగుగా యనుచు వేడ్క నఖంబులునాటఁ గతుఁడా
విలసదనూనబాహువుల వేమటు గంధపుఁబూఁత దా నిడన్. ౨౧౪

క. అరుఁ గనుఁగొని మెం శ్రీహరి, యారుచి ముద మొనరఁజేయు హారిరత్నపుమే
ల్చెరుం జలిచీమలబ, ల్పారుం గలహింపఁ బిలువఁబంపెదు దాఁగన్. ౨౧౫

గీ. విన్నకొనుసఁ బొక్కిటికెల్పుబావి, కేమ యాచెంత మధుకరాలీధమగుచుఁ
గలదు పేశలరోమాళికల్పవల్లి, విబుధవరు లగుమా కొగి వేడ్కఁదేయు.

గీ. అతివ యున్నంతమునికి సహివరేణ్యుఁ
డభిమతంబైన తల్పమై యలరఁజేసె
విభుఁడు రోమాళిభుజగేంద్రుఁ డీకరాబ్జ
ముకరి కా శయ్య యగుచుఁ బల్మిక మొనర్చె. ౨౧౬

క. మానూనరేంద్రహస్త, చ్ఛాయల రోమాళిభుజగచంద్రుఁడు మిగులం
గాయపహించెను జత్రము, ఛాయాసుత నీకుఁ జూడఁ జనదే చెప్పుమా.

గీ. తనువు బాధలు యెల్లం బాపఁ బరఁగుగాద, కీర్తిసోకి జనకోటి యెల్ల
గానరోమాళి యనుపేరు పూనుచిన, గొరుగుయిక్ష్యు వాళికవ్యాం ౨౨౦.

ఉ. పొక్కిటిలోమనంచి వలపుంగిరులంచుఁ గుచంబు లంటఁగా
గ్రక్కున నిక్కునీలఫణిరాజోరా పొక్కిటిపాముసంచి పా
రెక్కఁగ నక్కుచుగా బయట నెంతయు స్రుక్కుచు గబ్బిగబ్బిగా
జొక్కపురొండలం దదరి చొప్పడుతీవసౌయిద్ది చెల్లవే. ౨౨౧

గీ. రమణి మంజులరుచిరోమరాజిభుజగి, తనుకృష్ణభుజా దంశద దళనాక
రాజ తనుగూడనం తేనిరమణఁగాంచె, జాదితే యుద్ధుచెలి కేలమూపులాండి.

క. అతిల నీరల దేశము, తేరజిన్నైన సమృద్ధి నవయఁగ యేమీ
పేర మగు మధ్యదేశము, ఖ్యాతిగ నట నహిధయంబు కలుగుటకతనన్.

క. కాళిందిమధ్యగత మగు, కాలాహి న్నాదుపాదగతి మర్దించం
జాలితిఁ గరముగ నపుడే, కాళిందీమధ్యగాహిఁ గదఁగితిఁ దెరువన్ ౨౨౩

క. అందఁగొనువారె భూధర, మండలయుతు లగుట మిగుల మహిమంబులచే
నుంచుగొన నెంచు రేమిది, యందగు వారలనుబీరయుఁ టఁగ సాగన్.

గీ. కన్నరో కంటివే నీచు చిన్ననడుము, మిన్నుముట్టినకలిమి చేగొన్నదేని
తొన్న వబ్బుర మిద్ది దానున్నదిక్కు, నట్టినవి వాదులకు నేని తొలు గనీకు.

ఉ. ఉన్నుచభూధరంబులకు నొవ్వగఁ బ్రాకులకానుగత్రముల్
కరముదలిగ్వఁ బొక్కిటిపొకాటపుబొడ్డనబావిలోని యా
ద్యరసపు జాలవా మిగుల నందముఁజెందెనురోమరాజి యం
చరుదు ఘుటిల్లఁగాఁ బొగడు పచ్యుతుఁ డా రొగిఁ గేల నంటుచున్. ౨౨౮

ఉ. విప్పగు వాళిదీర్ఘికను నల్వడి మీఁదికి వేగఁ బాఱుమే
ల్చిప్పరసంపుజాలుగద గట్టిగఁ జొక్కపురోమరాజి యం
దొప్పగుశేఁదరంగలర తొూద్గతదంతుర రేఖలోకదే
యొప్పులకుప్ప యీవళు లవేయని మాటికి నంటుచున్వెలిన్. ౨౨౯

గీ. కాదు భావంబు దృష్టికిఁ గానరాదు, నటుకు చన్వాయిఁ బూన నభావ మెట్లు
వారియటుగానమధ్యభిన్నంబు కొను, మిర్వ్యహారంబుగనుట దేమాలమద్దు.

క. సర్వద్రష్టను నేనను, గర్వం బిక మాకుఁగలదె కనుకట్టదుగా
నర్వాండువదన మధ్యము, సర్వవిదార్ధాంతరాళసంగత మయ్యెన్. ౨౩౦

* చిరిద కట్టఁగపాగన్.

గీ. సత్త్వ మెవనఁగూడ నున్నది జాన నను ము, విష్ణుపదపదమయ్యెడి రమణి పెనఁగ
విష్ణుపదపదమయ్యెడు విధము లేదు, సత్త్వ మెవనఁగూడదనిన నవ్వెఁ జక్రధరుఁడు.

క. ఘనజఘనకుచపదంబులు, గనమయ్యెను గురువులగుచుఁ గమలదళాక్షీ
కన వింత మధ్యపద మిది, కనుపట్టెను లఘువిలాసఘటితం బగుచున్.

సీ. బలుకొప్పు కార్మొగుల్ బాగుగా ధరియించి తులకించువదనచంద్రుని ధరించి
గంధిలనిశ్వాసగంధవాహముఁ బూని తనరారుకుచపర్వతంబు లూని
తత్తధ్యసుధానితనభంబు గైకొని పంచభూతమయప్రపంచ మూని
సూక్ష్మాతిసూక్ష్మ మై చూడ్కికిఁ గనఁగాక మాయాభిరామమై మహిమఁ గాంచి
తనమహాకాళపద మొప్పఁ దనరు నదియు
పరమసూక్ష్మత మాను విష్ణుపదలఁ గాంచు
నిపుణ మద్దేహసంగతి నెనయు మిగుల
విష్ణుపదభావ మని కానఁ బికిలించు. ౨౩౩

గీ. వెలఁది లావణ్యరసమహావేణి యందు, బంధురావర్తమై స్వర్ణపద్మమయ్యె
నతిగభీరమహాహ్రదంబయ్యె వెలఁగు, వేడ్కఁ గనుఁగొంటివే నీదు వెడఁదనాభి.

చ. కలితతనూలతం గలసి కన్యక నాభిసుమంబులోపలన్
వెలఁగుచునుండి మీఁదటను మేల్వలపుల్ గులుకం దదుద్భవో
జ్జ్వలకుచగుచ్ఛముల్ గొన నవారణమై యిఁక బిల్లతేఁ
టులజిలిబారునా జిగిఁ గనుం దనరారెడు నారుఁ గంటివే. ౨౩౪

గీ. కాంత యేలోకమునకైన గగనకుసుమ
దర్శనము సేయ నోపఁడైన దక్కు దగున
యిట్టిదీయింటఁ గనుఁగొంటిఁ దప్పుగాదు
చారుభాస్వరనిరనదంభోరుహంబు. ౨౩౫

క. శృంగారరసం బిచ్చటఁ, బొంగెడి మధురంపుగుణము పొలుపారఁగ నో
యంగన మధ్యమవృత్తి గ, నంగద మాధుర్యగుణము నంకిలి చెలా.

క. పునరుక్తిపరిచయ సుదతిం, గనమయ్యెను నాభి మించు గదుపూవను నం
బునరుక్తపదాభాసం, బనఁగ నలంకృతుల నెలుక నందుట లేదే. ౨౩౬

గీ. పంకజాతాక్షి యాకారపంకజమ్ము, పొరఁగఁ దలఁచెను దాఁబరసుభమఁ గోరి
చెలువుమీఱెను నిమ్నహాబిలబిలంబు, నన్యకార్యసమాసక్తి యంత నదరి.

మ. అలమింటన్ సురదీర్ఘికం దెలిగజా *బాత్మాయతాంచద్గరం
బెలమిం జాఁచుచుఁ గ్రీడనేయుఁగద కృష్ణేభంబు కాన్నింట నీ
చెలువంపుంబలుడిగ్గి యుం బ్రసుదియై చేసాఁచి క్రీడింపఁగాఁ
దలఁచెం జూడితె యంచు వాలికదతుం దార్చెం గరాంభోజమున్. ౨౪౧

మ. హృదయగ్రంథి మహాదృఢం బవుఁగదా యిద్దాన్ని నీడ్చింపఁగా
వదల న్నేనౌకలత్న్యమా యతనికిన్ భావింపఁగా నంబరా
స్పదమా గ్రంథిత వాస్యభావ మనుచుం బాటిల్లు భీతిం గదుం
జెదర న్నీవి మనోహరాంగి కనుచుం జిత్తంబులో నెన్నఁడున్. ౨౪౨

క. ముసితోదన వడిమాటిఁ గఁ, గనుసాగ్రం గటి నెనంచుకనకాంబరమున్
సుశివాలుదాల్ప ధైర్యపు, ముడి సాకల్యంబుగాఁగ ముద్దుగ జాఱెన్.

ఉ. అత్తఱిఁ జిత్తజుం గనినయట్టి మహాత్ముఁడు రత్నభూషణం
బొత్తు నటుండు వాత్మ్యమునలో జ్వలచేలచలంపు నెత్తనా
నుత్తగఁ జేసి నాడిటను మేలిమి బంగరుఁబోడిఁ జేర్పఁగాఁ
గుత్తుక పాంచజన్యమును గూడినచాయ నొనర్చె నచ్చటన్. ౨౪౩

క. నవ్వుచుఁ బువ్వులతూపుల, గ్రొవ్వుచుఁ బుష్పాయుధుండు గుబ్బచుఁ దిరుగన్
దువ్వుచుఁ గటిపై †సాపులు, దువ్వుచు వెన్నుండు తిగ్మరుదినునిఁ గనియెన్.

సీ. వివిధరత్నప్రభావిస్ఫురన్మేఖలామావురావిచిత్రత మరుటకతన
సూక్ష్మాతిసూక్ష్మత శోభిల్లుకతమున బహుగుణాశ్రయతచేఁ బరఁగుకతన
వంత(టం) దనురోమ లడరించుకతమున నర్హావనంబున నబ్బుకతన
మాలిన్యలేశంబు మలయనికతమునఁ గటిసూత్రబంధంబు గ్రమ్ముకతనఁ
దరుణి మామిత్ర మిమ్మహాంబరము గాఁక
దనకుఁ దా విడి మాకుఁ హితం బొనర్చె
మేము చేసినదని గాదు లేదు మాకు
నెర యిందుకయుండు లేదు నీవు గనియె! ౨౪౪

గీ. భామ కర్ణావతంసాదిపద్మములందు, నధునకాంచిదామాసగజమ్మున వదము
గణితమై యున్నదో కాదో కలిమి లేమి, నీ వలంకారవతివిగా నిశ్చయింపు.

క. విరహంబై కనుపట్టెను, సురధునిసికతామయంబు జో దడఁ దగున
వరమాద్యత్సుమమారన, మిరవొందఁగఁ గానవైనయాకటికటికిన్.

* బాహ్యాకాంచ †మాపులు

గీ. అతివ కాంచి గుణస్థాన మగుటకతన, నేతదుజ్జ్వల వరదరాజేష్టవాస
మొల్లు గాకుండు నిటవసియింపు మనట్టి, పరమపూరుషు పతనుతాపంబుగాదన
గీ. దాను యూకటిభూధరచంద్రమునకు, లీల భూచక్ర మంతయు నేలఁజాలు
భాగ్య మొనగూడ గిరిదుర్గపాలనంబు, పులినదేశంబు నేలు టబ్బురముగాదు.
క. ఈ కాళిందినితంబము, జోకై యాక్రీడ నమరఁ జూపెడు మదిలో
నా కాళిందినవోజ్ఞత, రాకృతిపులినస్థలీవిహారము తెల్లన్. ౨౯౦
గీ. అవదశౌందర్యమై కటి యవభాసించుఁ
బ్రాకృతవ్యాకృతిని జిత్రరసము దోఁచు
నొక్కటొడ నద్ది పుణ్యచిత్రమోజ్జ్వలంబు
ప్రథమపురుషైకవచనప్రత్యయ మిద్ది. ౨౯౧
గీ. కటితటంబున *వర్ణసంఘటిత మగుచు, జఘన మభిధను సాటియై నన్నిరంబ
మా త్తరళ్ళాచ్చిరూఢిమై మందులకు, నాభి మాద్యంబుచదిగాం దివ్యత్కిఁజోలు.
క. నిరుపమనాభ్రము మొదవఁగఁ, గరిగామిని కుందితంబు గావింతు నిటం
బరమాహ్భరస మొదవఁగ, వరవు దలిర్పంగ † నే విప్పతమొనరింతుగా.
సీ. పొంగుచు నీకటిరంగస్థలంబున తేపు చక్రభ్రమరిం ఘటింతు
వనుమోదభరమున నంబుజలోచన లీల ఛత్రభ్రమరిం దనర్తుఁ
గువలయేక్షణకోర్కి గొనలుసాఁగుచు మీఁటుకుద్వృత్తముకఁజాలనౌటపుగాంతు
నురుతరమై రాగ మొదవ నున్నతవేణి రథచక్రచారిత రమణనింతు
నతివ యిట్లు హారిక్రాంత మైనమోదనంగ, జతనవడుచును వైష్ణవస్థానమై పొ
నంగ‡ వ్యాకృతినొందదుఁ జతురవృత్తి, మొలకు నీవేళ నీచేత మొనర్పఁగొందు.
క. ఈరీతి వచింపుచు హరి, దారుదలిపీవజఘనసంగమమోదా
కారవరాంనిధి నీదఁగ, నరీతి న్వఅపురేక మొదమలఁగంగన్. ౨౯౨
క. ఈ నవ్వులం మదుఁ దగ్గత, దారుమృదుత్వంబుఁ గాంచి వరనకదళికా
కారంబు లధికతిలని, కారము లని మనసు పొక్కఁగా నిట్లనియెన్. ౨౯౩
గీ. లలన(నీయూరు) యుగళిమెకలతవలనఁ, బరిభవముఁ జెందఁ గదళి కాతరుపనంగ
వత్యు నచ్చుట నమునవార్థాంతరంబు, లోకవిభ్రాంతిమూలంబు గాకయున్న.
గీ. తరుణి యూరూత్తరవదోద్యధాయకత్వ
మొంపుమోగంబునఁ ద్వదూరుయుగళవర్త్య

* వర్ణిసంఘటిత † నివృత్తమొనర్తుగా. ‡ వ్యాకృతిగొందు

దానఁ గనఁడయ్యె ముని త్వరితంబుగ తన
వస్త్రమే వార్త్రికోక్తుల వరఁడు గాదనె. ౨౧౮

క. అని యూరుద్వయిపొందిక, కనితరసాధార(ణ)ంబు హర్షముగొనుచుం
గనకపుటాల్లి ము వేలుపు, కనకాంగిపదద్వయంబు గనుఁగొను చనియెన్.

గీ. అంతజంఘా(యు)గద్వృత్తియై మిలంగి, లలితవర్ణోదరీతుల లక్ష్య మగుచుఁ
దళుకులీనువలంకృతధ్వనులఁ దనరి, రమణి సొగసైన యూరుదరచన వెలయు.

గీ. హారి రస్పర్శనంజాతహర్షవిభవ, యతులమృదురూపనీరజాతాధివాస
లక్ష్మి నీపాదములసేవ లాగుచున్న, దింతకన్నను భాగ్య మింకేమి నీకు.

మ. అను చక్షుఃప్రియదర్శనాగతమహాహర్షంబు లోకాళిక
ల్పనవక్త్యల్పవిలాసతం గొనుచిజస్వాంతంబు వాత్స్యాశ్రయం
బన కాంతేవడి మీఁటి శ్రీనవుఁడు ప్రోయాలిం దగం గాఁగిటం
జెనయం జేసి కుచాంతరం బురము నాశ్లేషించెఁ జెన్నొందఁగన్. ౨౬౦

చ. అతినిశితంపుటగ్రముల నందెకుబల్పకుబొంగరంబు లు
న్నతి మిగులంగఁ దాఁక జిగిఁదప్పదురంబు నురంబు(దాఁ)కినన్
గురి యొకయింతలే కదరుచక్కనిగుబ్బలు రెంటిదార్ఢ్యముల్
ప్రతిఁగొన *డొక్కడొక్కటికిఁ బాయనిపాతులు యుక్తమౌఁగదల్.

గీ. ఘనలసద్వంశములఁబుట్టి జనులొనర్చు, ఛిద్రముల గోర్చి శుద్ధనిర్ఛిద్రవృత్తిఁ
జాలరాఁజిల్లు మేల్ముత్యసరులునిమదు, సద్గుణంబుల సద్ధరాశ్రయముగలవు.

గీ. అంతరం బగుసార మూవంత రేక
బయటఁ దెల్పులఁగొన్న యాస్పదముగన్న
నొక్కతటి హాని యగు నని యొప్పఁబలుకు
చతులహా(రా)రిసూత్రంబు లపుడు విరిసె. ౧౬౧

గీ. ఛిన్నసూత్రంపుముత్యముల్ చేయవేళ, నవ్యగతుత్రమౌవిన్న నవ్వఁ గాను
ముత్యములువాళినరసికి మొనయునపుడు, తతవమౌధరగళదుదస్రుకముల యొప్పె.

ఉ. కంచుకనామనక్త్రవచగర్భగతత్వ ముఖండసారభా
వాంచితులైనవారలకు నర్హముగా దని పీడవాడకే
కొంచెపుఁబూఁత తోడగున కూమన కీర్తులు కార్యవేళ నం
దొంది కుచంబుపూఁత నెనయించె ననం గడుపిడెఁ బూఁతయుగ్. ౨౬౨

*డొక్కడొక్కటికి

క. బలయుతుఁ డన్యోన్యంబును, బలవత్సంఘర్షసేయ బలమతి నడుమన్
వెలుఁగొడునది చెడు ననుచుం, దెలుపుమఁ గుచపత్త్రకాళి దెరలెన్నిగులన్.

మ. పరిదృక్కర్షణ ఘోరదోషగుణసంబంధాభిజ్ఞత్వసం
గత మాదార్యనుకాంతిముఖ్యగుణసాంగత్యాభిరామంబు నా
పరిచర్యాదోయి యలంకృతాన్యమయినన్ సత్త్వాప్యమానాలి శ్రీ
కరిచిత్రాబ్జముసం భ్రమాదధర మాపాదించె నంతేఁ యున్. ౨౬౯

వ. అంత వసంతలీలావిహారాయణుం డగు నారాయణుం డమ్మానవతీరత్నంబు నయ
త్నాయత్తాసాధారణాంగన్యాంగలావణ్యం బనిదం ప్రథమపరిదృష్టం బయ్యు
నిదం ప్రథమావలోకనసంపాదితానుపమానకుతుకంబు మనంబునకు *నా
పాదింపం దలంపులోఁ గబ్బురంపుటబ్బురం బాగుబ్బంగాన నాయలినీలకబరీ
కబరీభారంబున సుదాత్తాలంకారంబును గలితాలికాలకంబున వక్రోక్త్యలం
కారంబును గమలాననంబున వికస్వరాలంకారంబును గన్నుదోయి సుశ్లే
షాలంకారంబును గలికానాసిక లలితాలంకారంబును గపోలయుగళిఁ జిత్రా
లంకారంబును గర్ణంబులఁ గుండలీబంధాలంకారంబును గన్నుబొమల
దృష్టాంతాలంకారంబును గమనీయాధరంబున రసవదలంకారంబును
గంబుకంఠంబున సత్యోక్త్యాలంకారంబును †గఠినకుచంబుల ‡శ్లిష్ట
రూపకాలంకారంబును గనద్బాహుల మాలికాబంధాలంకారంబును గర
తలంబులఁ బద్మబంధాలంకారంబును గభ్యనూగారున నాగబంధాలంకా
రంబును గనకచ్ఛాయంపువళుల విషమాలంకారంబును గౌనుఁదీఁగె సూ
క్ష్మాలంకారంబును గభీరనాభి నతిశయోక్త్యలంకారంబును గటితటుల
సారాలంకారంబును గరభోరువిరాజుల రూపకాతిశయోక్త్యలంకారంబును
గాదిలిజంఘుల సమన్వయాలంకారంబును గలపదంబుల విరోధాభాసాలం
కారంబును సర్వాంగంబుల సమాలంకారంబును ధరించునిందుఁబోఁడిని
గావున నానాలంకారలీలామాలాస్పదంబ వయి వెలుంగెదవు గావున
ననుపమవేని సంగమునగుటకు నిశ్చయం బాశయంబున నుదయింప
నేర్పున యనుచు నగుచు నవ్వారారోహాకిజకటుతిరవిశాఁదోరంతరారో
హాం గావించి చాఁ బ్రొద్దు పుచ్చుచున్న యనంతరంబ. ౨౭౦

* నాపాదింప † ఘనకుచంబుల ‡ శ్లిష్టరూపాలంకారంబు

ఉ. ఉత్తరకాయకాంతి యనమాయధుపూర్వరణంబు శ్రీహృదా
యత్తువిచిత్ర మాత్రకుతుకాతిశయంబునఁ జేసి వ్యక్తిగా
భాత్తచమత్క్రియం బయి నిరస్తసుశబ్దనికేతవాచ్యమై
యుత్తమకావ్యముం బలె నవజ్వలభావరసప్రధానమై. ౨౭౧

క. దయదయటనో గురుజను లని, భయదయటనొ క్రాంతి నెఱి బాణాసనరో
చ్చయములు గను వాడుటనో, కయి నిర్వ్యాపార మయ్యెఁ గందర్పునకున్.

చ. అలకులవిల్లు నీరసత నందఁగ నాఁకటిదప్పి హెచ్చఁగా
*వలియుచు వీడివీకిరరు బంధురపాళి ధనుర్గుణంబుచేఁ
గలుగదు కార్యసిద్ధి యని కంజశరాసనమీనుఁ దత్తటిన్
విలు గొనకుండఁగా నిడినె వేళను యూనతి కేళదమ్మికిన్. ౨౭౩

సీ. నజలాంబుదంబున జతకూడి యొదయక నెఱఱయు మెండకుఁ గాను రెండు నంగ
హారిమణిస్తంభమునందునందము మీఱ బూన్చిఁ జెక్కిన పైఁడిబొమ్మయును గఁ
దనరారునవ కారతరు(వు)సోఁ బెనఁగొంచులలిమించుమాధవీలత యనంగఁ
బరమకారణ మైన బ్రహ్మంబు నను వున సంగతం బగుచిత్రశక్తి యనఁగఁ
బాలిచెఁ గాళిందినమ్మేను భువనభయని
వారణాధారణాటోపవాసుదేవ
ఘనభుజాదండసంతతాక్రాంత మగుచు
మించునలయిక నొంతయు నిద్రించువేళ. ౨౭౪

గీ. ఏకశయ్యాబద్ధప్రవేశైధమాన,మూర్తు లగుచును దంపతుల్ పొలిచి రపుడు
నేకశయ్యాబదప్రవేశైధమాన,మూర్తు లైనయలంకారములసరణిగ. ౨౭౫

సీ. చక్రవాకశోకచటులాంధకారంబు దొలఁకకువ్వారమును బలోద విచ్చ
నమరమార్గవ్యాప్తి†దిగ్రమణీయకాంతితో ఘూకోష్ణనిశ్వాసగుణము హెచ్చఁ
బంకజామోదసంభవముతోఁ గలువలం దదభావసంభూతి గదియవచ్చఁ
దరుగతపక్షిసంతతశబ్దములతోడఁ జోరనిశ్శబ్దత సాగియఁజొచ్చ
సకలలోకసదాలోకనాంజనంబు, సారథ్యప్రచారాదికారణంబు
జారసంచారదుర్గిహాద్ఘాటమంత్రరాజమగుచుఁ‡నుమర్కోళ తేజరిలఁగ.

గీ. సుప్రసాదత సుకవీంద్రసూక్తు లదర,బోధ గైకొన వేగంబ పుప్పుఁబోఁడి
సుప్రసాదత సుకవీంద్రసూక్తు లదర,బోధ వేగంబ తెంచుట పోల్పఁగాఁగ.

---

* బలుకొను [illegible] అనిలదశాసిమా † దిగ్గిజతాకుగంబులో ‡ నుమ. ర్కోళ

సీ. చలిగాడ్పుచేఁ దీఁగబలెఁ దేటవమ్మెన నంగుళులు జలజాంజలను రాలఁ
గొబ్బ దక్కఁ గుదుర్చుకొన గతకాంతులు పొంత బంగరుజలపోఁత లీన
కదురఁ జాలనియట్టినత్రిగోచరంబులు తత్కాలజలజంబుఁ దవ్వఁ గొనఁగ
మిగిలెకునసురక్తి మగుడిచూపఁగఁ జూడి మదకుంభ కాలూన మసనువడఁగ
కోర్దరవ ముప్పఁ గాల్యభయంబు నడుమ
వలవమానంబు పాదంబు లడుగు లిడఁగ
వంత యిం తనరాని యాయాసవడఁగ
బెడఁగువగలాఁడి పడుకయి ల్వాదలి వచ్చె. ౧౭౯

క. అతిమూర్తాంబరకర్తా, గతకృష్ణము వాంగ మొనసి కమలేక్షణ దా
నతిమందయానమున *నా,నతిభద్రతటిన్విలాన యగుచుం బొలిచెన్.

క. అవలంకృతయానము గొని, వనజాయతనయన యపుడు వలచె ననంగాఁ
జనదే వస్తువ్యంగ్యం, బనలంకృతమైన మోద మచ్చట లేదే. ౧౮౦

గీ. అతనుభూషణవిస్ఫూర్తి నందితోలుత, సుతనువు తనూమతల్లి కసాగనుపూను
నతనుభూషణవిస్ఫూర్తి నందకున్న, నతనుభూషణవిస్ఫూర్తినలరె నపుడు.

గీ. సుప్రసాదత సద్వ్యక్తి సుధగ యగుచు
ఘనతరాలంకృతిస్ఫూర్తిఁ గొనక మగువ
యుత్తమంపుఁగృతి న్నగు నొక్కవింత
యొక్కచోద నస్పృతిచ్యుతి నొవ్వ మిగుల. ౧౮౧

సీ. పానవట్టినయట్టి జలజాతబాణుని చేతిమివ్వా హాతిఁ జెరకుదానిఁ
జాగుపుష్పశిలాప్యాదితం బైనట్టి క్రొమ్మావిచిం దవ్వఁ గొనెడుదాని
వంతతరాజహంసక్రీడితం బైనకమలినికై బొమ్మగట్టుదాని
మలయానిలాక్రాంతమర్దనక్లాంత మా సుమశాఖఁ జలుకఁగాఁ జూచుదాని
దనకనుఁ జాది ద్వారంబు దాఁటువేళఁ, దోడినచ్చెలికత్తెలతోడవచ్చి
బిగ్గఁ గాఁగిటఁ జేర్చుచుఁ బ్రేముడిగుల, మెలఁగాఁ బల్కె నొకవాణి నీలవేణి.

ఉ. కోరిక దీరఁగా మగనిఁ గూడి సుఖించవనిప్పుఁ జూడిగన్
మేరకు మీఱుమోదమున మేను సుఖించె మనంబు చింత మా
కూరిద నీవు నెజ్జకడ దుండి కటాకట యోడుకేక యీ
ద్వారముదాఁక నిట్టిటుల వచ్చితివమ్మ భయంబు దక్కుచున్. ౧౮౪

---

* దానతిభద్రి-

ఉ. అంతట నింతి ఉంకోర్తు నగ వానన మాతుకానంగఁ బల్కె నీ
యింతికిఁ దోడు గావలెను యిక్కడ కక్కడుండి రాఁగనా
వంత భయంబు లోఁగొనక యాస్తిభుం దనుదంద సింతి కం
గఁ దుమరంబుఁ జేసి తలఁగాయము లందిన మేటి గావునన్. ౨౮౭

ఉ. అప్పుడు నీలవేణి చలియుందపుఁ జేష్టలు చూడఁగోరి రూ
రుల్పులకున్న నీకు మది కోర్కెగ తేఁ దలపూన్చిఁ బూనెనే
తప్పక చెప్ప మన్న నగుఁదాల్చుట సిగ్గున మోమువాంచుటం
జెప్పుదు వారి యంతరము చిన్నలు చెప్పఁగఁ జానరుక్మిగన్. ౨౮౮

వ. ఇట్లు కాళిందీకుమారిం దదిరుం గరగ్రహణంబు చేసి యనంతరంబ మిత్రవిం
దాకుందరదనం జొడ్లియాడి నాగ్నజితియాకపతిం జెట్టపట్టి భద్రాభద్ర
భయూనం గాలుక్రొక్కి మద్రరాజన్యకన్యక రైమనఃమణికుం బొట్టుకట్టి
యష్టమహిషీసమనచకోరకర్ణ్ణానిశాకరుండై యక్కరటయాదవవ
రుండు పిదప నరకాసురుం ద్రుంచి [యింద్రలోకంబునకుం జని యదితిచేఁ
గుండలంబులు గొని పారిజాతనగంబు సంగ్రహించి నరకుం ద్రుంచి] తత్కా
రాగృహాసీనషోడశసహస్రరాజకన్యకల నాత్మకరగ్రహణంబున ధన్యలం
గావించి తద్యావననిరంతరప్రమోదాపాదనదక్షుండగుచు దక్షుండై
ధీరలలితనాయకోత్తముం డనవెలయుచు మునులకుఁ దపఃఫలం బై యతి
పీనులకుఁ గృతాంతుం డై యర్థులకుం జింతారత్నంబై ధనుర్ధరులకు వీరా
గ్రసరుండై విద్యార్థులకుఁ బరమాచార్యుండై గాయకులకు వాగ్గేయకా
రశిరోరత్నంబై శరణాగతులకు వజ్రపంజరంబై విదగ్ధులకు (ర)సికావతంసు
డై మదనతులకు నభినవమదను డై సాంఖ్యావంతులకు శాస్త్రవేత్త యై
నటులకు హల్లీసకతల్లజుం డై కర్తులకు నమస్కారకృప్రాకారుండై తత్త్వవా
దులకుం బరమతత్త్వం బై యోగీంద్రులకు లక్ష్యం బై (రస)వాదులకు జగ
దేకరసంబై సుగుణవాసులకు నుపాస్యం బై భాసిల్లుచుండె నయ్యవ
సరంబున. ౨౮౯

సీ. * శాస్త్రంబు గతి నమస్తాసకలవిలాసభాసురంబై చాల వాసిగాంచె
దా(ఖాకరో)దారదనకేళి సంధ్యారుణాకారునితోఁ బొందు గోరకానిదా

[ ] ఈ నడిమి వాక్యము సందర్భశుద్ధిగాలేదు * శాస్త్రంబులు.

దారిద్ర్యఖేదసంధానంబు గగనమండలపుండరీకంబు చెలువు మీఱ
శశమృగంబు శిరంబు చక్కం ద్రొక్కి పెంగొని కొమ్ము న(వర్ధ)ర్థ మిమ్ము చేసి
నవనిధాభాంగోపాల మహీజనుల, నలువుమిగులంగ బ్రాపించినవరసముల
గంప్రసాదంబు పొందె ననసువుగా, గతుల సౌఖ్యంబు మాధవులరుదుగనగ.

మ. మంగళ మంగజాతరిపుమంజులమానసమధ్యవర్తికిన్
మంగళ మబ్జ(జ)ప్రముఖమానితదైవతచక్రవర్తికిన్
మంగళ మానతార్తిహృదమంగళభంగదసాంద్రకీర్తికిన్
మంగళ మాదిమూర్తికి ఘనప్రథమూర్తికి రామమూర్తికిన్. ౨౮౯

గద్యము.

ఇది శ్రీమద్రామచంద్రచరణారవిందమిళిందాయమానకరణ పోలూరి మాధవ
యజ్వనముజ్జ్వలత్కృపాకటాక్షసంపాదితపాండిత్యాభరణ ప్రథం
జనవంశాబ్ధిరాకాశశాంక నిరంతరారాధిత విచక్షణ శశాంక
అభినవసన్నయభట్టారక మహాబల కల్యాహ్వయ
కవిమహోపాధ్యాయభట్టారక విరచితం
బైన కాళిందీకన్యాపరిణయం బను
మహాప్రబంధంబునందు
సర్వంబును షష్ఠాశ్వాసము.

ద్వితీయభాగము సంపూర్ణము.
